

Temeljem članka 19. stavak 2. Zakona o zaštiti okoliša ("Narodne novine" broj 82/94. i 128/99.), članka 13. i članka 30. točka 13. i 24. Statuta Osječko-baranjske županije ("Županijski glasnik" broj 2/95., 2/97., 3/99., 3/01., 8/01., 4/02., 9/03., 7/05. – pročišćeni tekst i 13/05.), Skupština Osječko-baranjske županije donijela je na 7. sjednici 19. prosinca 2005. godine

P R O G R A M

zaštite okoliša za područje Osječko-baranjske županije (sažetak)

I. UVODNI KOMENTAR

Ovaj sažetak predstavlja izbor osnovnih informacija i poruka iz cjelovitog materijala **Programa zaštite okoliša za područje Osječko-baranjske županije** (u daljnjem tekstu: Program).

U sažetku je zadržana osnovna struktura cjelovitog Programa, iz koje se vidi širina i kompleksnost problematike zaštite okoliša kojom se Program bavi. Sva poglavlja su značajno smanjena, a neka potpuno izostavljena. Priloženi Sadržaj Programa (vidi u nastavku) daje informaciju o obimu originalnog materijala, relativnom udjelu pojedinih dijelova, te o detaljnijoj strukturi pojedinih poglavlja.

Nadalje, budući da se radi o prvom Programu zaštite okoliša za područje Osječko-baranjske županije, u sažetku je zadržan značajan dio materijala kojim se opisuje kontekst Programa, njegov cilj, zadaća, pristup, te najvažnije, uloga dokumenta Program zaštite okoliša za područje Osječko-baranjske županije u stvarnom budućem procesu zaštite okoliša za područje Osječko-baranjske županije.

Konačno, s obzirom da se radi o Programu, u sažetku su u cijelosti zadržane programom predlagane programske smjernice i prioritetne mjere, a izostavljeni analitički prikazi stanja na osnovi kojih su te smjernice/mjere formulirane.

Nužno je, međutim, naglasiti neupitnu činjenicu da se svakim sažimanjem studijskog materijala neminovno gubi dio informacija i poruka sadržanih u originalu, te da Sažetak Programa zaštite okoliša za područje Osječko-baranjske županije u tom pogledu nije izuzetak.

S tim u vezi, osnovna poruka/komentar koja ide uz ovaj sažeti prikaz je da on nije zamjena za cjeloviti Program, već u prvom redu osnovna informacija o Programu.

II. SADRŽAJ PROGRAMA ZAŠTITE OKOLIŠA ZA PODRUČJE OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

1		UVOD
	1.1	GLOBALNI KONTEKST ZA ŽUPANIJSKI PROGRAM ZAŠTITE OKOLIŠA
	1.2	ŽUPANIJSKI PROGRAM ZAŠTITE OKOLIŠA U KONTEKSTU SUSTAVA ZAŠTITE OKOLIŠA RH
	1.2.1	Izazov vertikalne integracije
	1.2.2	Izazov horizontalne integracije
	1.3	ZAKONSKA OSNOVA ZA ŽUPANIJSKE PROGRAME ZAŠTITE OKOLIŠA U RH
	1.4	ŽUPANIJSKI PROGRAMI ZAŠTITE OKOLIŠA U KONTEKSTU STVARNOG PROCESA USPOSTAVE SUSTAVA ZAŠTITE OKOLIŠA RH
	1.5	ZADAĆA PROGRAMA
	1.6	STRUKTURA PROGRAMA
	1.7	METODOLOGIJA IZRADA PROGRAMA I MJESTO OVOG DOKUMENTA U PROCESU IZRADA
	1.8	AKTERI, ROKOVI I FINANCIRANJE PROGRAMOM ODREĐENIH MJERA
	1.9	KRATAK PREGLED OSTALIH POGLAVLJA
2		OSNOVNA OBILJEŽJA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE
	2.1	OSNOVNI PODACI I POLOŽAJ U PROSTORU
	2.2	POLITIČKO-TERITORIJALNI USTROJ
	2.3	PRIRODNA OBILJEŽJA
	2.3.1	Reljef
	2.3.2	Geološka obilježja
	2.3.3	Klima
	2.3.4	Tlo
	2.3.5	Vode
	2.3.6	Krajobrazna i biološka raznolikost
	2.4	STANOVNIŠTVO
	2.5	GOSPODARSTVO
	2.5.1	Opća gospodarska situacija
	2.5.2	Poljoprivreda
	2.5.3	Šumarstvo
	2.5.4	Lovstvo
	2.5.5	Eksploatacija mineralnih sirovina
	2.5.6	Industrija
	2.5.7	Turizam
	2.6	INFRASTRUKTURA
	2.6.1	Promet
	2.6.2	Pošta i telekomunikacije
	2.6.3	Energetika
	2.6.4	Vodno gospodarstvo
	2.6.5	Zbrinjavanje otpada
3		AKTERI ZAŠTITE OKOLIŠA U OSJEČKO-BARANJSKOJ ŽUPANIJI: OCJENA STANJA, CILJEVI I MJERE
	3.1	UPRAVNA TIJELA
	3.1.1	Državna razina: središnja tijela državne uprave i javne institucije osnovane odlukom Vlade
	3.1.2	Županijska razina
	3.1.3	Lokalna razina: tijela lokalne samouprave na području OBŽ
	3.2	JAVNA I PRIVATNA PODUZEĆA
	3.3	JAVNOST I INSTITUCIJE GRAĐANSKOG DRUŠTVA
	3.4	OCJENA STANJA, CILJEVI I MJERE

4		INSTRUMENTI ZAŠTITE OKOLIŠA: OCJENA STANJA, CILJEVI I MJERE
	4.1	ZAKONSKA REGULATIVA
	4.2	INSPEKCIJSKI NADZOR
	4.3	PRAĆENJE STANJA OKOLIŠA I INFORMACIJSKI SUSTAV ZAŠTITE OKOLIŠA
	4.4	ZNANOST I RAZVOJ
	4.5	INTEGRACIJA ZAŠTITE OKOLIŠA U SEKTORSKE POLITIKE
	4.6	SENZIBILIZIRANJE, INFORMIRANJE I UKLJUČIVANJE JAVNOSTI U PROCES ODLUČIVANJA O OKOLIŠU
	4.7	ODGOJ, EDUKACIJA I RAZVIJANJE SVIJEŠTI O PROBLEMATICI OKOLIŠA
	4.8	EKONOMSKI INSTRUMENTI I FINANCIRANJE
5		TEME ZAŠTITE OKOLIŠA: OCJENA STANJA, CILJEVI I MJERE
	5.1	VODE
	5.1.1	Zakonski okvir upravljanja vodama i mjesto Programa zaštite okoliša unutar njega
	5.1.2	Komentar stanja i pritisaka na vode u Osječko-baranjskoj županiji
	5.1.3	Ciljevi i mjere
	5.2	TLO
	5.2.1	Zaštita tla u RH
	5.2.2	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u Osječko-baranjskoj županiji
	5.2.3	Ciljevi i mjere
	5.3	ZRAK
	5.3.1	Osnovne onečišćujuće tvari u zraku, njihovi izvori i posljedice
	5.3.2	Zakonski okvir zaštite zraka u RH
	5.3.3	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u Osječko-baranjskoj županiji
	5.3.4	Ciljevi i mjere
	5.4	ZAŠTITA BIOLOŠKE I KRAJOBRAZNE RAZNOLIKOSTI
	5.4.1	Uvod
	5.4.2	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u Osječko-baranjskoj županiji
	5.4.3	Ciljevi i mjere
	5.5	OTPAD
	5.5.1	Problem otpada i suvremeni integralni pristup gospodarenju otpadom
	5.5.2	Zakonska osnova za gospodarenje otpadom u RH
	5.5.3	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u Osječko-baranjskoj županiji
	5.5.4	Ciljevi i mjere
	5.6	BUKA
	5.6.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u Osječko-baranjskoj županiji
	5.6.2	Ciljevi i mjere
	5.7	UPRAVLJANJE EKOLOŠKIM RIZICIMA I NESREĆAMA
	5.7.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u Osječko-baranjskoj županiji
	5.7.2	Ciljevi i mjere
	5.8	INDUSTRIJA
	5.8.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u Osječko-baranjskoj županiji
	5.8.2	Ciljevi i mjere
	5.9	EKSPLOATACIJA MINERALNIH SIROVINA
	5.9.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u Osječko-baranjskoj županiji
	5.9.2	Ciljevi i mjere
	5.10	PROIZVODNJA I POTROŠNJA ENERGIJE
	5.10.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u Osječko-baranjskoj županiji
	5.10.2	Ciljevi i mjere
	5.11	PROMET
	5.11.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u Osječko-baranjskoj županiji
	5.11.2	Ciljevi i mjere
	5.12	POLJOPRIVREDA
	5.12.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u OBŽ
	5.12.1	Ciljevi i mjere
	5.13	GOSPODARENJE ŠUMAMA
	5.13.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u Osječko-baranjskoj županiji
	5.13.2	Ciljevi i mjere

5.14	LOVSTVO
5.14.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u Osječko-baranjskoj županiji
5.14.2	Ciljevi i mjere
5.15	TURIZAM
5.15.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u OBŽ
5.15.2	Ciljevi i mjere
5.16	POTROŠAČI I POTROŠNJA (DOMAĆINSTVA, PODUZEĆA I JAVNI SEKTOR)
5.16.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u OBŽ
5.16.2	Ciljevi i mjere
5.17	URBANO PODRUČJE
5.17.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u OBŽ
5.17.2	Ciljevi i mjere
5.18	RURALNO PODRUČJE
5.18.1	Komentar stanja, pritisaka i pokretača u OBŽ
5.18.2	Ciljevi i mjere
6	SLJEDEĆI KORACI: PRIORITETNE MJERE
6.1.	PROGRAM KAO INSTITUCIONALIZIRANI PROCES
6.2	"KORAK DALJE" U USPOSTAVI CJELOVITOG SUSTAVA GOSPODARENJA OTPADOM
6.3	"KORAK DALJE" U RJEŠAVANJU PROBLEMA ODVODNJE I PROČIŠĆAVANJA OTPADNIH VODA
6.4	"KORAK DALJE" U ZAŠTITI PRIRODE NA PODRUČJU OBŽ
6.5	USPOSTAVA INFORMACIJSKOG SUSTAVA OKOLIŠA ŽUPANIJE
6.6	IZRADA LOKALNIH PROGRAMA ZAŠTITE OKOLIŠA U KONTEKSTU LA21
6.7	POKRETANJE PILOT RAZVOJNIH PROJEKATA I USPOSTAVA INFORMACIJSKOG SUSTAVA ODRŽIVIH/"ZELENIH" RAZVOJNIH SCENARIJA/PROJEKATA/MODELA
6.8	IZGRADNJA I PROMOCIJA ZAJEDNIČKE VIZIJE ODRŽIVOG RAZVOJA PODRUČJA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE
6.9	POTPORA "ZELENIM" INICIJATIVAMA GRAĐANSKOG DRUŠTVA
6.10	EDUKACIJA ZA OKOLIŠ
6.11	POTICANJE UVOĐENJA SUSTAVA UPRAVLJANJA OKOLIŠEM U GOSPODARSKI SEKTOR
Prilog I	ANKETA ZA OPĆINE / GRADOVE OBŽ
Prilog II	REZULTATI ANKETE ZA OPĆINE / GRADOVE OBŽ

III. POPIS SKRAĆENICA

APELL	Awareness and Preparedness for Emergencies at Local Level	PI	Poljoprivredna inspekcija
AUZPV	Javna ustanova Agencija za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području OBŽ	Poljop.	Poljoprivrednici - pravne i/ili fizičke osobe
AZO	Agencija za zaštitu okoliša	PPOBŽ	Prostorni plan Osječko-baranjske županije
AZR	Agencija za razvoj OBŽ	PPKR	Park prirode Kopački rit
DP	Državni proračun	PR	Prioritetno
DR	Dugoročno (> 4 godine)	PR(O)	Posebni rezervat (Ornitološki)
DZS	Državni zavod za statistiku	PSIZS-	Poslijediplomski sveučilišni interdisciplinarni znanstveni studij zaštite prirode i okoliša pri Sveučilištu u Osijeku
DZZP	Državni zavod za zaštitu prirode	ZPiO	(Strateška) procjena utjecaja na okoliš
FZOEU	Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost	(S)PUO	Regionalni Centar za gospodarenje otpadom
GI	Građevinska inspekcija	RCGO	Rudarska inspekcija
GS	Gospodarski sektor	RI	Regionalni operativni plan OBŽ
HCR	Hrvatski centar za razminiranje	ROPOBŽ	Sanitarna inspekcija
HCZČP	Hrvatski centar za čistiju proizvodnju	SI	OBŽ, Služba za javne financije
HEP-	Dio HEP grupe zadužen za projekte energetske učinkovitosti	SZJF	Studija utjecaja na okoliš
ESCO	Hrvatska gospodarska komora	SUO	Šumarska inspekcija
HGK	Hrvatska gospodarska komora - Burza otpada	ŠI	Srednjoročno (do 4 godine)
HGK-BO	Hrvatske šume	SR	Turističke zajednice općina i gradova
HŠ	Hrvatske vode	TZOG	Turistička zajednica OBŽ
HV	Hrvatski zavod za poljop. savjetodavnu službu	TZOBŽ	Ured državne uprave u Osječko-baranjskoj županiji
HZPSS	Međunarodna komisija za zaštitu rijeke Dunav	UDUOBŽ	Urbanistička inspekcija
ICPDR	Institut "Hrvoje Požar"	UI	United Nations Industrial Development Organization
IHP	Izješće o stanju okoliša	UNIDO	OBŽ, Upravni odjel za društvene djelatnosti
IOSO	Informacijski sustav	UODD	OBŽ, Upravni odjel za poljoprivredu i gospodarstvo
IS	Inspekcija zaštite okoliša	UOPG	MPŠVG - Uprava za vode
IZO	Inspekcija zaštite prirode	UV	Vodopravna inspekcija
IZP	Jedinice lokalne samouprave	VI	Znanstvene institucije
JLS	Javna i privatna poduzeća	ZI	Zaštita okoliša
JPP	Javna ustanova	ZO	Jav. ustan. za zbrinjav. komun. otpada istoč. Slavonije
JU	Javna ustanova Park prirode Kopački rit	ZoiS	OBŽ, Zavod za prostorno uređenje
JUPPKR	Koncesionari - pravne i/ili fizičke osobe	ZPU	Zavod za javno zdravstvo OBŽ
konces.	konzultanti - pravne i fizičke osobe	ZZJZ	Zavod za tlo
konz.	Komunalna poduzeća	ZZT	Županijski glasnik Osječko-baranjske županije
KP	Kratkoročno (< 2 godine)	ŽGIOBŽ	HGK - Županijska komora Osijek
KR	Lokalna agenda 21	ŽKO	Županijski proračun
LA21	Lovačko društvo	ŽP	Županijski plan intervencija u zaštiti okoliša
LD	Lovno gospodarska osnova	ŽPIUZO	Županijska uprava za ceste
LGO	Lovna inspekcija	ŽUC	
LI	Lokalni proračun		
LP	Lovački savez OBŽ		
LSOBŽ	Ministarstvo gospodarstva		
MG	Ministarstvo kulture		
MK	Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka		
MMTPR	Ministarstvo poljopr., šumar. i vodnog gospodarstva		
MPŠVG	Međunarodni fondovi		
MF	Ministarstvo unutarnjih poslova		
MUP	Ministarstvo vanjskih poslova		
MVP	Ministarstvo zdravstva		
MZ	Ministarstvo zašt. okoliša, prost. uređ. i graditeljstva		
MZOPUG	Nacionalni plan djelovanja za okoliš		
NPDZO	Nacionalna strategija zaštite okoliša		
NSZO	Nevladine udruge		
NVU	Osječko-baranjska županija		
OBŽ	Organization for Econ. Cooperation and Develop.		
OECD	Osnovna geološka karta RH		
OGKRRH	Osnovna pedološka karta RH		
OPKH			

IV. SAŽETAK IZ CJELOVITOG MATERIJALA PROGRAMA ZAŠTITE OKOLIŠA ZA PODRUČJE OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

Prvo, uvodno poglavlje preneseno je u cijelosti.

Drugo poglavlje, o osnovnim obilježjima Osječko-baranjske županije, u cijelosti je izostavljeno.

Treće poglavlje, o akterima/sudionicima zaštite okoliša u Osječko-baranjskoj županiji, četvrto poglavlje, gdje se analiziraju instrumenti zaštite okoliša, te peto poglavlje, gdje se analiziraju "teme" zaštite okoliša (vidi na početku dan Sadržaj cjelovitog materijala) preneseno je u dijelovima koji definiraju ciljeve i mjere/smjernice, dok su prikazi i analize stanja izostavljeni.

Zaključno, šesto poglavlje, s prioritarnim mjerama za naredno razdoblje od 2 do 5 godina, preneseno je u cijelosti.

Prilozi s prikazom odgovora predstavnika JLS na anketu u vezi s problematikom zaštite okoliša u cijelosti su izostavljeni.

1. UVOD

1.1. GLOBALNI KONTEKST ZA ŽUPANIJSKI PROGRAM ZAŠTITE OKOLIŠA

Neodrživi razvoj civilizacije ili društva nije povijesna novina. Mnoštvo je poznatih primjera propadanja i potpunog iščezavanja društava uzrokovanih neodrživim korištenjem njihove resursne osnove. Novost u slučaju današnjega svijeta, odnosno naše civilizacije, jest da je civilizacija, a onda i kriza, po prvi puta globalna.

Neupitno je da je postojeći trend razvoja naše civilizacije, ukoliko ne uslijede značajnije promjene i zaokreti, neodrživ. Dokaz tomu su brojni simptomi krize okoliša, vidljivi u različitim oblicima u cijelome svijetu. I dok pozornost javnosti najviše privlače dramatični i intenzivni događaji, kao što su nesreće tankera, industrijskih i energetske postrojenja, daleko veći broj neželjenih promjena u okolišu nastaje kao posljedica akumuliranog pritiska velikoga broja manje intenzivnih ali trajnih procesa, koji upravo zbog tog svog manjeg intenziteta izmiču našoj pažnji i postaju normalan, prihvaćeni dio svakodnevnice. Primjeri uključuju: zrak u urbanim prostorima onečišćen plinovima i čađom od prometa i industrije; "ubijanje" rijeka i mora ispuštanjem nepročišćenih otpadnih voda; onečišćenje i osiromašenje tla koje nas hrani; stakleničkim plinovima izazvane promjene klime i brojne posljedice u djelatnostima kojima je ona važan uvjet i pretpostavka; svakodnevno sužavanje prostora nenarušene prirodne sredine i njezine bioraznolikosti.

Govoriti o uzrocima globalne krize okoliša može se na različitim razinama, no u osnovi, problem se može relativno jednostavno objasniti na sljedeći način. Pritisak svakog društva na njegov okoliš okvirno je određen: 1) brojem stanovnika; 2) količinom i vrstom potrošnje po stanovniku; i 3) tzv. faktorom tehnologije, čija vrijednost ovisi o tome koliki (veći ili manji) i kakav (jednokratni ili reciklirani) utrošak, kojih (obnovljivih ili neobnovljivih) resursa (i sirovina za proizvodnju, i samopročišćavajućeg kapaciteta za otpadne nusproizvode proizvodnje) je potreban da bi se određenom tehnologijom proizvela neka jedinična količina proizvoda za konzumaciju. Kada se problem ovako razloži, postaje jasno zašto ukupni pritisak na globalni okoliš raste. Broj stanovnika na Zemlji sve je veći. Većina stanovnika naše "potrošačke" civilizacije standard i kvalitetu života, uz pomoć marketinga i cijeloga ekonomskog sustava, doživljava i priželjkuje prvenstveno u obliku posjedovanja i potrošnje sve više, stalno novih materijalnih dobara. Tehnologija se ne koristi na način koji bi nastojao smanjiti negativan utjecaj na okoliš (recikliranje, obnovljiva energija, i sl.), jer način na koji se formira cijena proizvoda (ne uzimajući u obzir, ili znatno podcjenjujući cijenu štete koju proces proizvodnje nanosi okolišu) čini ekonomski neodrživom (tržišno nekonkurentnom) razvojnu alternativu koja uzima u obzir očuvanje i unaprjeđenje kvalitete okoliša.

Međutim, u svijetu kojemu je jedna od osnovnih karakteristika njegova premreženost povratnim vezama¹, jedna od posljedica zaoštavanja opisane krize je i pojava trenda koji daje nadu u mogućnost njenog razrješenja. Simptomi krize sve su očitiji i sve je teže ignorirati njihovu poruku, pa ljudi postupno postaju svjesni da zdrav okoliš nije nešto zajamčeno bez obzira što činili, već nešto što zahtijeva obzir i brigu. Svijest o rizičnosti daljnjeg ignoriranja problema širi se i raste, a posljedica toga je da se i na razini društvene aktivnosti sve više energije ulaže u nastojanja da se prepoznaju, razumiju i uvažavajući znakovi koji nam stižu iz okoliša.

Senzibilizacija i mobilizacija vezane uz probleme okoliša pojavile su se već kasnih 60-tih i ranih 70-tih godina prošloga stoljeća i od onda stalno jačaju, manifestirajući se kroz rastući broj formi, uključivo: građanske inicijative i 'zelene pokrete'; zakone i institucije koje se bave okolišem²; (UN) međunarodne konferencije, deklaracije i konvencije koje su prvi zametci međunarodnog prava o okolišu³; brojne, sve šire i integriranije planove i programe vezane uz sve značajne teme okoliša. Svim ovim inicijativama zajednički je cilj unapređenje stanja okoliša, odnosno promjena svjetonazora i načina života u smjeru dosljednog uvažavanja neupitne činjenice da smo dio okoliša i da nam izvan okoliša i bez okoliša nema života.

Vjerojatno najpoznatiji i za zaštitu okoliša⁴ najznačajniji globalni plan je *Agenda 21*, usvojen na *UN konferenciji o okolišu i razvoju*, u Rio de Janeiru, 1992. godine (UNCED 1992). U tom globalnom planu prepoznati su osnovni problemi našeg odnosa spram okoliša, ustanovljeni su njihovi uzroci, te predložene aktivnosti potrebne za njihovo rješavanje. Pri tome je vrlo važno što su tvorci *Agende 21* ispravno uočili da uspješno rješavanje problema zahtijeva djelovanje na svim razinama, od globalne do lokalne, pa taj plan nalaže svim članicama međunarodne zajednice da: 1) u skladu s njime danim smjernicama, naprave svoje nacionalne strategije održivog razvoja i programe za okoliš; te, da unutar svoga teritorija 2) potiču i podupiru stvaranje nižih razina planova i programa; tzv. *Lokalnih Agendi 21 (LA 21)*, odnosno planova putem kojih lokalni akteri razvoja (stanovništvo, uprava, institucije, gospodarski subjekti), aktualizirajući svoje osnovo pravo na očuvani okoliš, ali i dijeleći odgovornost za njegovo stanje, u najboljoj demokratskoj tradiciji, na transparentan i participativan način, određuju kakav okoliš žele i dogovaraju načine kako će te ciljeve ostvariti.

Iskustva iz vremenskog razdoblja od usvajanja *Agende 21* pokazuju da pomaci na bolje nisu ni brzi, ni laki, niti zajamčeni činjenicom da je problem prepoznat i da ga se sve više analizira i deklarativno uvažava pri planiranju i djelovanju. Štoviše, do sada uloženi naponi očito nisu dovoljni, jer stanje okoliša u svijetu promatranom kao cjelini⁵ i dalje se pogoršava - potrošnja energije raste, staklenički plinovi se gomilaju, voda je sve ograničeniji resurs u sve većem dijelu svijeta, poljoprivredna tla se i dalje iscrpljuju, područja očuvane prirode se i dalje smanjuju, liste ugroženih vrsta sve su duže.

¹ Rečeno jezikom svakodnevnice, to su veze kojima rezultati nekih procesa utječu na svoje uzroke. U kontekstu u kojemu se ovdje spominje, najilustrativniji je primjer iz psihologije, gdje suočavanje sa sve izraženijim negativnim posljedicama nekog obrasca ponašanja predstavlja sve snažniji poticaj za promjenu tog štetnog obrasca u neki koji će imati povoljnije ili manje štetne posljedice.

² npr. US National Environmental Policy Act, 1969; U.S. Environmental Protection Agency, 1970.

³ Stocholmska deklaracija 1972; Charter for Nature 1982; Brundtland Report 1987; Rio deklaracija 1992; Johanesburg 2002.

⁴ U osnovi, *Agenda 21* je plan za **održivi razvoj** svijeta u 21. stoljeću. Postoji više definicija održivog razvoja, no u osnovi, u aspektu koji se tiče okoliša, radi se o razvoju koji okoliš tretira na način koji jamči njegovo očuvanje, a time i trajnost (održivost) na njemu zasnovanog razvoja.

⁵ Ovaj naglasak na "svijet kao cjelinu" važan je jer "uređeni okoliš" u bogatijem dijelu svijeta, plaćen većim narušavanjem okoliša u siromašnim dijelovima svijeta, zacjelo ne doprinosi rješenju globalnog problema - štoviše, dodaje mu sve prisutniju komponentu socijalne nepravde, gdje siromašni, osim što ne baštine blagodati visokog standarda života temeljenog na intenzivnom korištenju prirodnih resursa, još i trpe veći dio posljedica koji intenzivna eksploatacija ima na okoliš.

Međutim, kao posljedica spomenute društvene reakcije na probleme okoliša, "okoliš" je postupno postao koncept kojega je sve veći broj ljudi svjestan, a "zaštita okoliša" je postala priznati sektor u sferi javnih poslova. Iako još uvijek prečesto nadjačan interesima drugih, tradicionalno jačih sektora (prvenstveno ekonomije, ali i socijalne problematike), bitno je da glas zaštite okoliša postoji, jer je to osnovni preduvjet da bi ga se moglo čuti kada za to, pred rastućom prijetnjom krize okoliša, bude bilo više želje i volje.

Ovaj Županijski program zaštite okoliša dio je netom opisanog globalnog procesa koji nastoji odgovoriti na izazove zaštite, odnosno održivog upravljanja okolišem, usredotočen na područje Osječko-baranjske županije. Ono što ovim nastojanjima, u slučaju Osječko-baranjske županije, daje i dodatnu važnost, jest i činjenica da je zdrav i očuvan okoliš osnovni resurs za sve gospodarske djelatnosti koje su u postojećim strateškim razvojnim zamislima prepoznate kao okosnica budućega županijskog razvoja - izrijeckom: poljoprivredu, šumarstvo i oko njih razvijane prerađivačke industrije, te turizam. Ne čudi stoga da je održivi razvoj već prepoznat i određen kao temeljna postavka Strategije razvitka Osječko-baranjske županije (IOSO OBŽ, ŽGIOBŽ 14/04.)

1.2. ŽUPANIJSKI PROGRAM ZAŠTITE OKOLIŠA U KONTEKSTU SUSTAVA ZAŠTITE OKOLIŠA REPUBLIKE HRVATSKE

Republika Hrvatska slijedila je preporuke *Agende 21*⁶. Odmah nakon konferencije u Riu donesena je *Deklaracija o zaštiti okoliša* (RH 1992), kojom se nalaže hitno uspostavljanje zakonodavnog sustava o okolišu, usklađenog s međunarodnim ugovorima i standardima.

Dvije godine kasnije (1994.) donosi se *Zakon o zaštiti okoliša* ("Narodne novine" broj 82/94., 128/99.) - temeljni zakonski akt koji određuje i uređuje okolišnu komponentu održivog razvoja, odnosno utvrđuje ciljeve, mjere, načela, dokumente, provođenje, odgovornosti, financiranje, te nadzor zaštite okoliša.

Nakon njega slijedi cijeli niz za okoliš relevantnih zakona i zakonskih akata, kojima se detaljnije uređuje problematika pojedinih segmenata okoliša, odnosno pojedinih aspekata ili procedura vezanih uz njegovu zaštitu⁷.

Konačno, ovim skupom zakona propisana je izrada većeg broja programskih dokumenata (strategija i planova), koji se također odnose na pojedine segmente iz područja zaštite okoliša.

Županijski program zaštite okoliša dio je cjeline planske dokumentacije propisane Zakonom o zaštiti okoliša koja, osim njega, uključuje još i Strategiju zaštite okoliša na nacionalnoj razini te, kao mogućnost, programe zaštite okoliša na nižoj, lokalnoj, tj. općinskoj i gradskoj razini.

U toj cjelini, Županijski program zaštite okoliša ističe se svojom **povezujućom funkcijom**. On je:

⁶ Štoviše, i prije 1992.g., zahvaljujući već od ranih 70-tih godina sustavno razvijanoj praksi zaštite okoliša, briga za okoliš ugrađuje se u osnovne državne dokumente. Npr. prvi Ustav RH iz 1990-te godine eksplicitno jamči građanima pravo na zdrav okoliš.

⁷ Radi se o više od 100 relevantnih propisa, bez potpisanih međunarodnih konvencija, koje nakon usvajanja također imaju zakonsku snagu. Potpuni popis se može naći na više mjesta (MZOPU web stranica, MZOPU 2002). Važno je pro tome naglasiti da se postojeća zakonska osnova vrlo dinamično mijenja, a glavne promjene tek predstoje u sklopu procesa prilagodavanja zakonodavstva RH zakonodavstvu EU, u kojemu je skup propisa koji se odnose na okoliš (poglavlje 22 EU *acqui-ja*) jedan od najobimnijih (okvirno ¼).

1. Vertikalna poveznica između Nacionalne strategije zaštite okoliša ("Narodne novine" broj 46/02.) i lokalnih Agendi 21, donošenih na razini⁸ nižoj od županijske⁹
2. Horizontalni okvir za veliki broj djelatnosti /aktivnosti/ studijsko-programskih dokumenata koji se detaljnije bave pojedinim segmentima zaštite okoliša na području Županije, uključujući u prvom redu:
 - zaštitu voda, koju prema Zakonu o vodama ("Narodne novine" broj 107/95., članak 76.) za područje Županije detaljnije razrađuje Županijski plan zaštite voda¹⁰,
 - zaštitu tala, za čiju detaljniju razradu se u RH tek uspostavlja zakonsko-institucionalni okvir,
 - praćenje kvalitete i zaštitu zraka, koja se, sukladno Zakonu o zaštiti zraka ("Narodne novine" broj 178/04.), za područje županije detaljnije razrađuje županijskim Programom zaštite i poboljšanja kakvoće zraka, te redovitim dvogodišnjim Izvješćima o provođenju programa,
 - zaštitu prirodnih vrijednosti, odnosno upravljanje zaštićenim područjima prirode, koje se, sukladno Zakonu o zaštiti prirode ("Narodne novine" broj 70/05.), detaljno razrađuje županijskim Programom zaštite prirode, planovima upravljanja zaštićenim područjima, izvješćima o stanju zaštite prirode, i s njima povezanim određenim mjerama za unapređenje stanja,
 - gospodarenje otpadom, koje se prema Zakonu o otpadu ("Narodne novine" broj 178/04., članak 7.) za područje županije detaljnije razrađuje Županijskim (regionalnim) planom gospodarenja otpadom,
 - zaštitu od buke, koja se, sukladno Zakonu o zaštiti od buke ("Narodne novine" broj 20/03.), na području županije detaljnije određuje (članak 9.) Akcijskim planovima zaštite od buke (rok 2008.), odnosno na temelju izrađenih Karata buke (rok do 2006.),
 - ali i niz drugih relevantnih dokumenata (sektorskih studija, razvojnih programa i dr.).

Sukladno tomu, s obzirom na razinu operativnosti, Županijski program predstavlja strateški dokument zaštite okoliša na području Županije, i njegova prvenstvena zadaća je:

1. sagledati cjelinu i dati cjelovit skup smjernica za sektor zaštite okoliša u Osječko-baranjskoj županiji,
2. unutar cjeline ukazivati na prioritetne pravce djelovanja.

Konkretnije, njegove strateške smjernice, dobivene na osnovi sinteze i intersektorske analize većeg broja detaljnijih studija, osnova su i polazna točka za iniciranje operativnih provedbenih planova za određene mjere i aktivnosti.

Iz ovakve uloge logično slijede i osnovni izazovi u izradi, ili ispravnije, u uspostavi trajnog procesa Županijskog programa zaštite okoliša.

⁸ Razina na kojoj se donosi lokalna Agenda 21 ne ovisi samo o broju stanovnika na nekom području, već i o kohezivnosti nekog područja. Osnovna karakteristika je naglašena participativnost u metodologiji njene izrade. Participaciju i izravno uključivanje zainteresiranih strana lakše je provesti unutar manjih područja, što odgovara nižim upravno-administrativnim razinama.

⁹ U ovom dokumentu, to se očituje u stalnom pozivanju na zaključke i preporuke dokumenata s nacionalne razine (NSZO - "NARODNE NOVINE" BROJ 46/02, NPDZO - "NARODNE NOVINE" BROJ 46/02), te važnosti koja se u njegovoj izradi pridala, kako konzultiranju aktera s niže razine (uredi općinske i gradske samouprave; lokalne udruge građana), tako i mjerama predviđenom izradom programa zaštite okoliša i na nižim razinama.

¹⁰ Već i sam Županijski plan zaštite voda obrađuje složenu problematiku koja se detaljnije razrađuje / provodi kroz veći broj tematskih studija / programa (npr. definiranje sustava praćenja i praćenje kakvoće voda, uspostava i stalno ažuriranje katastra emisija, plan rješavanja odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda (Studija koja se bavi ovom temom napravljena je u OBŽ 2002. g.), studije i programi smanjivanja pritiska na vode od drugih sektora - u prvom redu poljoprivredne (poljodjelske i stočarske) proizvodnje. Složenost problematike vjerojatno je i jedan od razloga zašto Županijski plan zaštite voda još ne postoji ni u jednoj županiji u RH, iako je to zakonska obaveza od 1995. g.).

1.2.1. Izazov vertikalne integracije

Rješavanje problematike koja, kao što je to slučaj sa zaštitom okoliša, zahtijeva sagledavanje i djelovanje na svim razinama (globalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj), kao osnovni izazov postavlja: 1) optimalnu razdiobu zadaća po svim razinama, te 2) uspostavu tzv. vertikalne integracije, odnosno učinkovite i djelotvorne komunikacije, suradnje i usklađenosti među svim razinama. Nažalost, trenutna situacija u Republici Hrvatskoj vezana uz oba ova pitanja daleko je od zadovoljavajuće. Štoviše, upravo se ovi aspekti sustava zaštite okoliša Republici Hrvatskoj standardno ističu među osnovnim zaprekama za njegovo bolje funkcioniranje. Bez detaljnijeg ulaženja u ovu problematiku, na ovome mjestu dat će se samo načelni komentar o pristupu koji se, u vezi s ovom problematikom, propagira ovim programom.

Kako je već rečeno, ovaj program pretpostavlja izradu programa niže razine, sukladno načelima i metodologiji izrade lokalnih planova održivog razvoja (Lokalne Agende 21, LEAP¹¹, Zeleni planovi, i sl.).

Takav pristup je optimalan iz barem tri sljedeća razloga.

Prvo, problematika okoliša Županije previše je složena da bi se mogla detaljno sagledati jednim programom, a da ovaj pri tome ostane operativno upotrebljiv. Analogija s prostorno-planskom dokumentacijom upućuje da optimalni planski okvir ima barem dvije razine (regionalna i lokalna), a da se prema potrebi izrađuju i dokumenti koji još detaljnije sagledavaju posebno zahtjevna područja ili aspekte (analogno prostornim planovima područja posebnih obilježja, detaljnim planovima i sl.).

Drugo, kao što postoje problemi koji zahtijevaju sagledavanje s regionalne razine (vrlo aktualne primjere nalazimo u vezi s problematikom zbrinjavanja otpada, osiguravanja vodoopskrbe, zaštitu voda, upravljanja većim zaštićenim područjima,...), postoji niz mogućih i potrebnih aktivnosti i mjera zaštite i upravljanja okolišem koje se mogu planirati i provoditi samo na nižoj, lokalnoj razini.

Treće, participativno izrađeni lokalni planovi zaštite okoliša značajan su instrument edukacije i osvješćivanja o važnosti problematike zaštite okoliša među lokalnim stanovništvom, a upravo su educiranost i osviještenost najučinkovitiji (dugoročno najdjelotvorniji i najjeftiniji) načini rješavanja najvećeg dijela onoga što se danas svrstava pod probleme zaštite okoliša¹².

Osim problema razdioba zadaća po razinama, postoji i pitanje njihova usklađivanja u vremenu. U razmatranju ciljeva i mjera prikladnih za aktere na županijskoj i nižim razinama, često se čini da započinjanju mnogih aktivnosti na tim razinama nužno i logično prethodi sustavno postavljanje problema i poticaj s više razine, odnosno slijedi se logika "od gore prema dolje"¹³ pristupa. Vrlo je važno istovremeno uočiti da postoji i logika "od dolje prema gore"¹⁴ pristupa rješavanju problema, odnosno, da je često poželjno i opravdano pokrenuti inicijativu na nižoj razini i prije nego li je "sve riješeno" na višoj razini. Prvo, mnoge aktivnosti se u konačnici moraju provesti na županijskoj ili na nižim razinama, pa se čekanje inicijative "odozgo" može činiti i kao puko odgađanje posla za kojim očigledno postoji potreba, i koji će se kad-tad morati napraviti, a odlaganje najčešće samo dodatno otežava problem ili nanosi nepovratnu štetu. Drugo, pristup "od dolje prema gore", s pokretanjem tzv. pilot-programa, a "ranije" pokretanje inicijative na županijskoj ili nižoj razini ima taj karakter u odnosu na središnju državnu razinu, u pravilu je najbolji, a često i jedini način da se "veliki" državni program ili projekt pokrene. Pilot-program je, naime, dovoljno mali da ga se može pokrenuti sa

¹¹ Local Environmental Action Plan —standardni engl. termin za Lokalni akcijski plan zaštite okoliša.

¹² Npr. problem divljih odlagališta otpada generiran je kombinacijom pomanjkanja razumijevanja štete koja se nanosi okolišu na taj način i nedostatka minimalnih infrastrukturnih pretpostavki osiguranih od strane upravnih tijela lokalne zajednice. Narušavanje krajobraz neplanskom gradnjom koja ne uvažava u dovoljnoj mjeri tradicionalne krajobrazne elemente, drugi je sveprisutni primjer.

¹³ Uvriježeni engl. termin koji se često koristi i u RH dokumentima i raspravama je "top-down".

¹⁴ Uvriježeni engl. termin je "bottom-up".

značajno manjim resursnim i organizacijskim preduvjetima, a kada se jednom steknu iskustva i dokaže korisnost, rješenje se vrlo brzo proširi ostatkom sustava. S druge strane, relativno čest problem s alternativnim pristupom "od gore prema dolje" je što se veliki program ne može pokrenuti zbog nedostatka resursa, kadra, itd., čime se sustav u potpunosti blokira, jer niže razine čekaju da inicijativa dođe "odozgo". U tome smislu, ovaj Program akterima županijske i lokalne razine predlaže proaktivan pristup - za što će se često moći osigurati i sufinanciranje više razine, ukoliko se inicijativa predloži kao državni pilot-projekt.

1.2.2. Izazov horizontalne integracije

Zaštita okoliša naglašeno je multi i intersektorska djelatnost. Nema sektora koji se može promatrati i planirati potpuno izdvojeno od svih drugih sektora, no problematika okoliša je u tome smislu vjerojatno najkompleksnija. Okoliš utječe na sve sektore i svi sektori utječu na okoliš¹⁵. Multisektoralnost ima nekoliko posljedica, koje izradu ovakvog Programa čine vrlo zahtjevnom zadaćom.

Prvo, zakonska regulativa relevantna za ovo područje izuzetno je široka, odnosno, osim glavnog sektorskog zakona - Zakona o zaštiti okoliša - kao osnove, skup relevantnih zakona uključuje i niz drugih zakona¹⁶.

Drugo, postoji čitav niz planskih dokumenata drugih sektora s kojima ovaj Program treba biti usklađen. To npr. uključuje vodnogospodarske osnove, vodnogospodarske planove slivnih područja, dokumente prostornog uređenja, razvojno-gospodarske dokumente, planske dokumente za gospodarenje šumama, planske dokumente za razvoj poljoprivrede i sl¹⁷.

Konačno, postoji čitav niz značajnih aktera koje treba prepoznati, kontaktirati i uskladiti.

Ovaj program dosljedno zagovara integraciju sektora i njihovih aktivnosti (komunikaciju, suradnju, usklađenost, participativnost i druge srodne prakse) kao aspekt sustava od ključne važnosti, te sukladno tome predlaže i mnoge mjere kojima je cilj (bilo izravni, bilo neizravni) postupno unaprjeđenje ovih praksi.

¹⁵ Multisektoralni karakter problematike okoliša, koji je usvojen i pri koncipiranju ovog dokumenta, očituje se i u suvremenim svjetskim trendovima u pristupu zaštiti okoliša (npr. peti *Environment Action Programme* Europske Unije), gdje se, kao vjerojatno najznačajniji instrument za uspješno kretanje u smjeru održivog razvoja, promovira upravo integracija aspekta zaštite okoliša u sve značajne sektorske politike.

¹⁶ Npr. Zakon o vodama; Zakon o otpadu; Zakon o zaštiti zraka; Zakon o zaštiti od buke; Zakon o šumama; Zakon o poljoprivrednom zemljištu; Zakon o rudarstvu; Zakon o komunalnom gospodarstvu, Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, Zakon o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave itd.

¹⁷ Počesto među dokumentima, njihovim ingerencijama i sadržajem, postoji značajno preklapanje. Vjerojatno najbolji primjer je odnos između dokumenata zaštite okoliša i prostorno-planskih dokumenata. Naime, povijesno gledano, u Hrvatskoj je sustavna i institucionalna briga za okoliš krenula upravo iz područja prostornog planiranja ranih 70-tih godina, s trendom da briga za okoliš u njemu ima sve izraženije mjesto, sve do razine u kojoj prostor kojim se bavi disciplina prostornog planiranja po definiciji uključuje, ne samo prostornost, već i sve segmente i ukupnost u njemu postojećeg okoliša. Konkretno, *"temeljno načelo integralnog pristupa planiranju i uređenju prostora sadrži zaštitu okoliša kao kontinuiranu i u svim segmentima prisutnu komponentu koja će se provoditi kao opći svjetonazor u sklopu obuhvata cjelovitih područja i pojedinačnih zahvata te u okviru pojedinačnih sektora ... prostorno planiranje danas postaje ključni čimbenik zaštite okoliša"* (MZOPU 1997). Nadalje, *"planiranje krajolika treba dobiti izjednačeni status s planiranjem izgrađenih područja"*. Rezultat je da prostorni plan županije sadrži u raznim svojim dijelovima mnoge segmente koji čine logičan dio i ovog programa. Sličan odnos postoji i u vezi sa Strategijom i programom održivog razvoja, Regionalnim operativnim planovima i dr. sličnim razvojnim dokumentima. Briga o okolišu jedan je od tri osnovna aspekta strategije održivog razvoja, a strategija održivog razvoja prirodan je i neophodan kontekst za program zaštite okoliša. Trenutna posljedica je da postoje velika preklapanja između navedene tri vrste dokumenata. Npr. ovaj program, naročito u općem dijelu koji opisuje osnovna obilježja Osječko-baranjske županije, uvelike se sadržajem, obujmom i formom izlaganja preklapa sa županijskim prostornim planom. Slično će vrijediti i za Regionalni operativni plan (vrsta programa koja treba pomoći županiji u kvalitetnijem iskorištenju pretpripravnih, a potom i strukturnih fondova EU) koji se upravo treba početi izrađivati. Može se očekivati i nadati, da će u njihovim sljedećim verzijama, usklađenijim naporom oko izrade ovih dokumenata, koji u osnovi čine dio jedinstvenog planskog okvira, trenutno preklapanje biti zamijenjeno potpunijom integracijom.

1.3. ZAKONSKA OSNOVA ZA ŽUPANIJSKE PROGRAME ZAŠTITE OKOLIŠA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Županijski programi zaštite okoliša zakonski su definirani člancima 19.-21. Zakona o zaštiti okoliša¹⁸. Prema članku 19., Program zaštite okoliša za područje županije "sadrži osnovne ciljeve, uvjete i mjerila zaštite okoliša u cjelini, prioritjetne mjere zaštite okoliša po sastavnim dijelovima i pojedinačnim prostornim cjelinama, te razrađuje načela i smjernice zaštite okoliša sadržane u Strategiji zaštite okoliša", a donosi ga Skupština županije. Članak 20. utvrđuje hijerarhijski odnos programskih dokumenata različitih razina, odnosno, program zaštite okoliša treba biti usuglašen s nacionalnom strategijom zaštite okoliša, a programi za općine i gradove sa županijskim programom. Konačno, članak 21. nešto detaljnije opisuje sadržaj županijskog Programa zaštite okoliša, odnosno specificira da program *utvrđuje mjere zaštite okoliša u skladu s regionalnim ili lokalnim posebnostima i obilježjima, a u skladu s polazištima Strategije zaštite okoliša*, te da se njime osobito utvrđuju: *stanje onečišćenja okoliša po sastavnim dijelovima i prostornim cjelinama; mjere za predviđanje, sprječavanje i ograničavanje onečišćavanja okoliša; subjekti koji su dužni provoditi mjere i ovlaštenja u svezi s provođenjem mjera zaštite okoliša; smjernice i mjere za očuvanje i unaprjeđenje zaštite okoliša; način provođenja interventnih mjera u izvanrednim slučajevima onečišćavanja okoliša; rokovi za poduzimanje pojedinih mjera; te izvori financiranja za provođenje pojedinih mjera i procjena visine potrebnih sredstava.*

Iz ovakvog zakonskog određenja slijedi da su dva, za županijski Program zaštite okoliša naročito važna dokumenta zaštite okoliša: 1) nacionalna Strategija zaštite okoliša, te 2) županijsko Izvješće o stanju okoliša.

Strategija *dugoročno određuje i usmjerava ciljeve i upravljanje okolišem u skladu s ukupnim gospodarskim, društvenim i kulturnim razvojem na području države*, te time ujedno daje i smjernice za dokumente zaštite okoliša niže razine, među koje spada i županijski Program zaštite okoliša.

Za potrebe ostvarenja Strategije i Programa zaštite okoliša, te drugih dokumenata važnih za zaštitu okoliša, svake četiri godine izrađuje se Izvješće o stanju okoliša, koje sadrži: podatke o stanju okoliša...; podatke o utjecaju pojedinih zahvata na okoliš i o svim drugim nepovoljnim utjecajima na okoliš; ocjenu provedenih mjera i njihove učinkovitosti; analizu ostvarivanja (...) Programa zaštite okoliša; ocjenu provedenih nadzora, podatke o izrečenim kaznama i korištenju financijskih sredstava za zaštitu okoliša; procjenu potrebe izrade novih ili izmjena i dopuna postojećih dokumenata; te druge važne podatke za zaštitu okoliša.

Izvješće o stanju okoliša Osječko-baranjske županije donosi Skupština županije, te se kao javni dokument objavljuje u službenom glasilu županije. Posljednje Izvješće o stanju okoliša na području Osječko-baranjske županije usvojeno je 20. prosinca 2004. ("Županijski glasnik" broj 14/04.).

1.4. ŽUPANIJSKI PROGRAMI ZAŠTITE OKOLIŠA U KONTEKSTU STVARNOG PROCESA USPOSTAVE SUSTAVA ZAŠTITE OKOLIŠA REPUBLIKE HRVATSKE

Trenutno stanje uspostavljenosti sustava zaštite okoliša u Hrvatskoj daleko je od svoga, zakonom utvrđenog, idealnog oblika. Mnogi podaci i informacije, te rezultati mjerenja stanja okoliša i sustava upravljanjem okolišem, ili ne postoje, ili ako postoje, nije ih lako koristiti, jer su: 1) raspršeni u

¹⁸ Osim Zakona o zaštiti okoliša, veći broj drugih Zakona (Zakon o otpadu, Zakon o zaštiti zraka, Plan intervencija u zaštiti okoliša, i dr.) specificira da njima definirani i propisani Županijski dokumenti (Plan gospodarenja otpadom, Program zaštite i poboljšanja kakvoće zraka, Županijski plan intervencija u zaštiti okoliša i dr.), jednom doneseni, čine dio **cjeline** Županijskog programa zaštite okoliša.

mnoštvu neusklađenih aktera, 2) prečesto nedovoljno dostupni¹⁹, jer akteri zaduženi za njihovo prikupljanje i obradu nisu uložili dovoljno napora da ih učine dostupnima²⁰. Mnogi neophodni procesi i aktivnosti zaštite okoliša ili ne postoje, ili su ranoj fazi uspostave. Usprkos mnogim inicijativama, suradnja i usklađenost među segmentima sustava je u pravilu još uvijek daleko od zadovoljavajuće ("Narodne novine" broj 46/02, Nacrt izvješća o stanju okoliša, 2002.).

S obzirom da je Županijski program zaštite okoliša, kako je već rečeno, dio šireg konteksta sustava zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj, njegov sadržaj, odnosno način i moguća razina provedbe sadržaja određenog zakonom, neminovno su uvjetovani stanjem (razinom uspostavljenosti, učinkovitosti, i sl.) cijelog sustava. Stoga je, s obzirom na prije opisano stanje sustava, osnovna zadaća ovog dokumenta: 1) s ciljem davanja (utvrđivanja i objedinjavanja) što kvalitetnijih preporuka vezanih uz prioritete zaštite okoliša u županiji, u najvećoj mjeri koristiti ono što postojeći segmenti sustava omogućuju; 2) identificirajući nedostatke trenutnog sustava, te uvažavajući preporuke i inicijative s nacionalne razine, dati preporuke za njegovo unaprjeđenje.

Operativno to znači, da se aktivnosti oko razvijanja Programa i sustava čiju strukturu i dinamiku ovaj dokument treba osmisliti trebaju nastaviti i nakon što on bude dovršen i usvojen, a jedna od njegovih važnijih uloga je poslužiti kao ishodište za jedan takav kontinuirani razvojni proces. U tome smislu, ovaj dokument je inicijalni materijal koji se, kroz dijalog i sudjelovanje svih za ovu problematiku značajnih aktera, te na osnovi iskustava i spoznaja stečenih njegovom provedbom, treba nastaviti stalno doradivati i prilagođavati novim uvjetima. Taj kontinuirani proces, a ne ovaj dokument, jest Program zaštite okoliša Osječko-baranjske županije.

1.5. ZADAĆA PROGRAMA

Činjenica da se radi o prvom Programu zaštite okoliša Osječko-baranjske županije, donošenom u uvjetima relativne neuspostavljenosti sustava, određuje dvostruku zadaću ovog Programa.

S jedne strane, Program mora imati stratešku širinu i vremenski obuhvat, te služiti za informiranje i educiranje cijelog procesa uspostave sustava, pa je stoga kao prva zadaća određeno:

1. postavljanje cjelovitog okvira i kvalitetne ishodišne točke za uspostavu i dugoročni razvoj sustava zaštite okoliša i unaprjeđenje stanja okoliša Osječko-baranjske županije, koji je 1) u skladu s nacionalnom strategijom i 2) uvažava posebnosti županijskog prostora.

S druge strane, od programskog dokumenta očekuju se i posve konkretne, operativno provedive mjere, pa se kao druga zadaća određuje:

2. određivanje prioritetnih mjera kojima će se u trenutnim financijsko-zakonodavno-institucionalnim okvirima, u sljedećem kratkoročno/srednjoročnom razdoblju, na najučinkovitiji i najdjelotvorniji način unaprijediti sustav zaštite okoliša i stanje okoliša Osječko-baranjske županije.

Kao prikladno razdoblje odabrano je ono od 4 godine. Argument za takav odabir je da se Izvješće o stanju okoliša koje, sukladno Zakonu o zaštiti okoliša, među ostalim uključuje "ocjenu provedenih mjera i njihove učinkovitosti; analizu ostvarivanja Programa zaštite okoliša, procjenu potrebe izrade novih ili izmjena i dopuna postojećih dokumenata", te kao takvo očito predstavlja zakonom predviđeni proceduralni okvir za izmjenu i dopunu Programa, donosi svake 4 godine.

¹⁹ Pravo pristupa informacijama, te s njim u vezi obaveza proaktivne distribucije podataka i informacija, neka su od osnovnih obilježja novijih trendova u zaštiti okoliša. Aarhuska međunarodna konvencija o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša, kojoj je i RH potpisnica, važan je korak u tome smjeru.

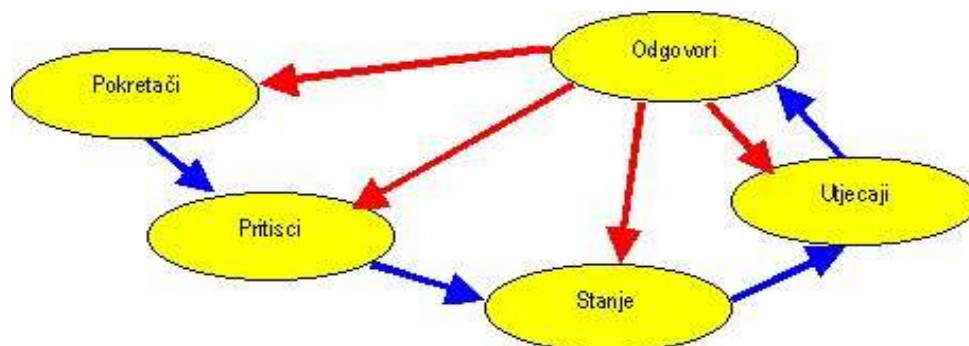
²⁰ Štoviše, ponekad se stječe dojam da se podaci tretiraju kao tajna, a njihova dobava je povezana s dugom i kompliciranim procedurom, što je sve posve u neskladu s deklariranom i zakonom propisanom transparentnošću i dostupnošću podataka o stanju okoliša svim zainteresiranim stranama.

Osim toga, sljedeće četverogodišnje razdoblje je opravdano i u kontekstu nastojanja Republike Hrvatske oko približavanja Europskoj Uniji, a taj se proces pokazuje kao vrlo važna odrednica dinamike aktivnosti vezanih uz zaštitu okoliša u Republici Hrvatskoj.

1.6. STRUKTURA PROGRAMA

Sadržaj programa strukturiran je na način vrlo sličan onome koji se koristio u Nacionalnoj strategiji i Nacionalnom planu djelovanja za okoliš ("Narodne novine" broj 46/02.), dok ovaj posljednji u osnovi slijedi logiku tzv. *DPSIR* modela²¹. Osim što se takva struktura uspostavila kao standard u programskim dokumentima u području zaštite okoliša, preuzimanje obrasca postavljenog u nacionalnoj strategiji pridonosi uspostavi svojevrsnog standarda, što potom olakšava analizu, korištenje, usklađivanje i integraciju ove vrste dokumenata.

Ideja modela je vrlo jednostavna i intuitivna (vidi Sliku 1.): pokretači (npr. porast stanovništva u nekoj urbanoj regiji) uzrokuju pritiske (npr. otpadne vode) koji se odražavaju na stanje okoliša (smanjenje kvalitete vodenih tokova - recipijenata), što ima izravan utjecaj na zdravlje ekološkog sustava (npr. populacija vodenih organizama o vodotoku) i cijeli lanac neizravnih utjecaja (ugrožena vodoopskrba, zdravlje ljudi,...). Svi ti negativni utjecaji konačno isprovociraju odgovore društva, koji paralelnim pristupom djeluju na sve karike ovoga lanca nizom odgovarajućih mjera (planska urbanizacija praćena izgrađenom adekvatnom komunalnom strukturom, ugradnja uređaja za obradu otpadnih voda, uspostava sustava indikatora koji rano upozoravaju na stanje okoliša, zaštita vodocrpilišta, dodatni tretman vode za piće).

Slika 1. Shematski prikaz *DPSIR* modela

Problematika okoliša strukturirana je oko tzv. teme zaštite okoliša, gdje se pod tim terminom, sukladno definiciji iz Nacionalne strategije i Nacionalnog plana djelovanja za okoliš ("Narodne novine" broj 46/02.), podrazumijeva "cjelina koja predstavlja problem zaštite okoliša, a njome su obuhvaćeni: stanje, pritisci i odgovori na te pritiske. Imena koja su teme dobile nisu sistematična: neka od njih su izvedena iz sastavnica okoliša; neka iz prostornih (geografskih) cjelina na koje se problem odnosi; a neke su imena dobile prema zagađivaču ili globalnoj pojavi; itd. Koristimo ih u tom obliku jer su uvriježena."

²¹ *DPSIR* je skraćenica sastavljena od prvih slova sljedećih engleskih termina (u zagradama su dani odgovarajući hrvatski termini): **D**riving forces [Pokretači], **P**ressures [Pritisци], **S**tate [Stanje], **I**mpact [Utjecaji], **R**esponse [Odgovori] - koji je danas svojevrсни standard u tretiranju problematike okoliša. Model je ponekad pojednostavljen na način da se pokretači i pritisci, te stanje i utjecaji stoje u po jednu kategoriju - pritisci i stanje - pa se onda govori o 'Pritisци - Stanje - Odgovori' modelu. U osnovi, radi se o istoj ideji.

Okvirno, teme se mogu podijeliti na:

- 1) teme koje se tiču različitih sastavnica okoliša (vode, tlo, zrak, bioraznolikost),
- 2) teme kojima je zajedničko da im je predmet proučavanja neka vrsta pritiska na okoliš (otpad, buka, ekološke nesreće i rizici),
- 3) teme koje se bave integracijom zaštite okoliša u druge sektore (industrija, eksploatacija mineralnih sirovina, energetika, promet, poljoprivreda, šumarstvo, lovstvo, potrošači i potrošnja, turizam), te
- 4) teme koje se bave karakterističnim prostornim cjelinama (urbano i ruralno područje).

Osim tema zaštite okoliša, u programu se posebno obrađuje problematika aktera i instrumenata zaštite okoliša.

Budući da su akteri glavni nosioci provedbe programa, njihovo prepoznavanje, analiza, te iz nje izvedene preporuke, od ključne su važnosti za Program, odnosno za njegovu provedbu. Prepoznavanje i aktivno uvažavanje činjenice da je broj značajnih aktera vrlo velik, te da je njihova suradnja, usklađenost, međusobno uvažavanje i komunikacija od ključne važnosti za učinkovitost i djelotvornost sustava zaštite okoliša kao cjeline, spada među trenutne prioritete sektora zaštite okoliša, pa je logično i ovim Programom to posebno istaknuti. Recentni trendovi sve češće i kvalitetnije suradnje upravnog sektora, javnog sektora, NVU i privatnog sektora, svakako idu u dobrom smjeru, no još uvijek ostaje puno prostora za unaprjeđenje toga izrazito važnog elementa efikasnosti cjelokupnog sustava.

Od instrumenata zaštite okoliša, načelno, ali i u kontekstu trenutnog stanja u Osječko-baranjskoj županiji i Republici Hrvatskoj razmotreni su: zakonska regulativa, inspekcijski nadzor, monitoring i informacijski sustav za zaštitu okoliša, znanosti i razvoj za okoliš, integracija zaštite okoliša u programe drugih sektora, poticanje sudjelovanja javnosti, odgoj i izobrazba za okoliš, te ekonomski instrumenti i financiranje.

Konačno, osim na opisani način izložene sveobuhvatne analize problematike okoliša na području županije, program posebno izdvaja prioritete mjere koje se sugeriraju kao osnovne zadaće sektora zaštite okoliša u sljedećem kratkoročno/srednjoročnom (4-godišnjem) razdoblju.

Ovakvim strukturiranjem i sadržajem, program je istovremeno 1) uključio sve zakonom propisane elemente i 2) uvažio stvarni kontekst županijskog sustava zaštite okoliša.

1.7. METODOLOGIJA IZRADE PROGRAMA I MJESTO OVOG DOKUMENTA U PROCESU IZRADE

Usvojena metodologija izrade Programa prvenstveno je određena: 1) karakteristikama problematike kojom se bavi (zaštita okoliša); 2) njegovim programskim karakterom; 3) razinom uspostavljenosti sustava zaštite okoliša, te konačno, 4) njegovom dvojakom zadaćom.

Trajna i učinkovita komunikacija, suradnja i usklađenost među različitim akterima, segmentima i procesima zaštite okoliša, spadaju među osnovne i neophodne kvalitete sustava zaštite okoliša²². U skladu s tim, tijekom izrade Programa nastojalo se (kontaktiranjem sa različitim akterima značajnim za zaštitu okoliša) uspostaviti i poboljšati komunikaciju između različitih aktera (sektora) zaštite okoliša. Uz to, Programom su često propisane mjere kojima je osnovni cilj upravo njegovanje ove komunikacije i suradnje među različitim važnim sektorima (odjelima, upravama, agencijama...).

²² Npr. OECD u svojim smjernicama (OECD) Strategiju održivog razvoja definira kao "...koordinirani skup participativnih i konstantno unaprjeđivanih procesa analize, debate, izgrađivanja provedbenih kapaciteta, planiranja i investiranja, ... koji integrira ekonomske, socijalne i ekološke ciljeve nekog društva, tražeći kompromise tamo gdje integracija nije moguća",... (te koji) ...gradi na postojećem, harmonizirajući različite sektorske, ekonomske, društvene i okolišne planove i politike".

Programski karakter ovog dokumenta zahtijevao je da se on izradi kroz izraženo participativni proces, odnosno proces koji na što kvalitetniji mogući način (proaktivno, s kvalitetnim protokom informacija i znanja, partnerski, itd.) uključuje sve značajne aktere zaštite okoliša Osječko-baranjske županije. Svaki napor u ovome smjeru vraća se dvostruko. Prvo, svaki pojedini akter najbolje poznaje svoj segment problematike zaštite okoliša, te je stoga vrijedan, počesto i jedinstven izvor informacija i znanja. Drugo, uključivanjem aktera u proces izrade programa koji u nekom svom dijelu određuje i njihove obaveze, povećava vjerojatnost da će Program sadržavati realne ciljeve i mjere, te da nakon usvajanja neće biti "komad papira", već ideja koja se postupno ostvaruje. Konačni nacrt prijedloga Programa bio je otvoren uvidu i komentarima svih u procesu kontaktiranih aktera, naročito u dijelu koji određuje dužnosti i ovlaštenja pojedinih aktera zaštite okoliša u Osječko-baranjskoj županiji. Komentari su uvaženi, bilo odgovarajućim uvrštenjem u program, bilo argumentiranim odbijanjem. Bez obzira kojemu od ova dva slučaja pripadao, komentar je uvijek na neki način ostavio trag u konačnom sadržaju Programa. Važno je uz to istaknuti da, s obzirom da se radi o procesu, a ne o jednom dokumentu, usvajanjem dokumenta Program ne prestaje biti otvoren primjedbama, komentarima i prijedlozima njegovih aktera. Štoviše, oni su nužan preduvjet njegovoga stalnog razvoja i prilagodbe novim spoznajama, mogućnostima, okolnostima i zahtjevima.

Razina (ne)uspostavljenosti sustava zaštite okoliša, o kojoj je već bilo govora, određuje da je istaknuta zadaća ovog Programa upravo utvrđivanje postojećih segmenata sustava, njihovo povezivanje i usklađivanje, te utvrđivanje važnih nepostojećih segmenata sustava i davanje prijedloga za unaprjeđenje postojećeg stanja. Drugim riječima, osnovni izazovi u izradi Programa zaštite okoliša bili su utvrđivanje, kontaktiranje, uključivanje, usklađivanje i integriranje svih značajnih priloga (dokumenata, procesa, aktera...) iz različitih (planerskih, upravno-provedbenih, operativno-provedbenih, civilno-građanskih) segmenata, različitih za tematiku značajnih sektora (prvenstveno zaštita okoliša, ali uključujući i gospodarstvo, poljoprivredu i šumarstvo, vodno gospodarstvo, komunalno gospodarstvo itd.).

Posljedica toga je da se metodologija izrade Programa zasnivala na dinamičnoj kombinaciji²³ 1) utvrđivanja, prikupljanja, analize i sinteze svih značajnih dokumenata (zakonska regulativa, prostorno-planska dokumentacija; studije, elaborati, strategije i programi iz različitih značajnih sektora); 2) utvrđivanje, kontaktiranje i aktivno uključivanje svih za zaštitu okoliša u Osječko-baranjskoj županiji značajnih aktera. Naravno, slijeđenje opisane metodologije nije jamstvo da se izradom ovoga Programa doista i uspješno uvažiti apsolutno sve postojeće značajne dijelove sustava u nastajanju, te uz to uspostaviti atmosferu skladne i voljne suradnje na ostvarivanju Programom danih smjernica i mjera. No, ono što je svakako bilo moguće i što se, sukladno tome, u procesu izrade ovog Programa aktivno nastojalo, jest da taj proces bude korak u pravom smjeru - da korektno uvaži najveći broj postojećih sektorskih priloga, te da promovira ideju potrebe za komunikacijom, suradnjom i usklađenošću među različitim elementima sustava.

Konačno, dvojaka zadaća Programa metodološki je osmišljena na sljedeći način.

Prva zadaća (definiranje cjelovitog okvira i smjernica za dugoročni razvoj sektora na području Osječko-baranjske županije), te podloga za ispunjenje druge zadaće (utvrđivanje i operativna razrada prioritetnih mjera za naredno 4-godišnje razdoblje), ispunjene su u prvom koraku, koji sadržajno obuhvaća sveobuhvatnu analizu problematike zaštite okoliša na području Osječko-baranjske županije. Ta problematika strukturirana je oko pitanja aktera zaštite okoliša, instrumenata zaštite okoliša, te već spomenutih, tzv. tema zaštite okoliša. Za svaki od tih aspekata sustava zaštite okoliša dan je općenit, informativno-edukacijski dio, a potom je analizirano trenutno stanje na području Županije, te definirani ciljevi i mjere koji će služiti kao okvir i smjernice za njegovo dugoročno unaprjeđenje.

²³ Termin "dinamična kombinacija" opisuje proces u kojemu su obje vrste aktivnosti kontinuirano trajale tijekom cijelog razdoblja izrade programa, međusobno se pomažući na način da je analiza literature redovito otkrivala prethodno neprepoznate, a značajne aktere, te obrnuto, kontakti sa značajnim akterima redovito su rezultirali utvrđivanjem nove značajne literature. Realna je pretpostavka da taj dinamični iterativni proces u konačnici konvergira, odnosno da se na taj način postupno utvrđuju svi značajni segmenti (dokumenti, akteri, procesi) sustava.

Druga zadaća (utvrđivanje i operativna razrada prioriternih mjera za naredno 4-godišnje razdoblje) ostvarena je drugim korakom, gdje se analizom izrađenog sveobuhvatnog pregleda problematike okoliša na području Županije, iz velikog broja problema, ciljeva i mjera, izdvojilo i dodatno operativno-planski razradilo one koje su ocijenjene prioriternima.

1.8. AKTERI, ROKOVI I FINANCIRANJE PROGRAMOM ODREĐENIH MJERA

Više je čimbenika koji određuju razinu detaljnosti kojom će neki program biti razrađen u tzv. mrežni plan aktivnosti, odnosno određen s obzirom na njegove nositelje, vremensku dinamiku i sredstva potrebna za njegovu provedbu.

Jedan od tih čimbenika je svakako i mjesto programa u hijerarhiji planskih dokumenata s kojima čini cjelinu. Naime, razina detalja logično je korelirana s razinom sa koje se problematika sagledava, i to iz dva osnovna razloga. Prvi je u vezi s načelom supsidijarnosti, odnosno činjenicom da se određeni problemi optimalno (i u pogledu efikasnosti, ali i u pogledu etičnosti i dobre demokratske prakse) rješavaju na određenoj razini. Budući da zdrav okoliš spada među osnovna ljudska prava, načelna je praksa u području zaštite okoliša da se problemi rješavaju na što nižoj mogućoj razini, te da se pravo odlučivanja delegira na više razine samo ako za to postoji jasan, među akterima prihvaćen razlog. Drugi razlog je više tehničke prirode i tiče se činjenice da praktična upotrebljivost plana ograničuje broj aktera, međudnosa, aktivnosti i drugih elemenata koji se njime mogu obuhvatiti. Konkretnije, planovi koji pokrivaju širu problematiku nužno su manje detaljni; odnosno, detaljniji planovi nužno se odnose na užu problematiku.

Sljedeći očiti čimbenik je stabilnost i predvidljivost okruženja u kojemu se program odvija. Što je ona manja, to je manja razina preciznosti kojom je moguće, odnosno, ima smisla specificirati plan aktivnosti putem kojih se Program provodi. Naime, inzistiranje na preciznosti u uvjetima neodređenosti i neizvjesnosti okruženja, rezultira samo rigidnijim i promjenama manje prilagodljivim programom. U takvim uvjetima puno je prikladniji fleksibilan, adaptivno upravljani plan, kod kojega naglasak nije na preciznom određivanju svakog pojedinog koraka na putu kojim želimo proći trenutnim okruženjem, budući da će se ono najvjerojatnije u međuvremenu promijeniti, te će takav plan postati neupotrebljiv, pa čak i štetan, već je naglasak na određivanju okvirnog smjera kojim se želi ići, te naglašavanju važnosti i razvijanju sposobnosti i mehanizama kojima se osigurava brza reakcija i prilagođavanje promjeni, ukoliko i kada se ona dogodi.

Razina uspostavljenosti sustava za koji se Program radi, pod čime se prvenstveno podrazumijeva: 1) količina raspoloživih informacija i spoznaja, te 2) razvijenost instrumentarija koji sustav ima na raspolaganju za rješavanje postojećih problema, također je važan čimbenik koji određuje preciznost plana. Naime, što je sustav razvijeniji, to se preciznije, u terminima postojećih instrumenata i informacija, može za njega definirati program. Suprotno tome, što je sustav nerazvijeniji, to veći broj mjera mora biti dijelom načelan, jer ne postoje elementi potrebni za njihovo preciznije definiranje.

Konačno, važan čimbenik je i vremenski horizont Programa. Zbog nemogućnosti točnog i preciznog predviđanja, dulji vremenski horizont, slično kao i kod prethodno spomenutog problema nestabilnosti okruženja, implicira da su zadane mjere više okvirne smjernice za djelovanje, nego precizno određeni planovi aktivnosti.

U slučaju ovog Programa, situacija s netom navedenim čimbenicima je sljedeća:

Županijski program zaštite okoliša najviši je strateški dokument zaštite okoliša na području Županije, te kao takav prvenstveno služi za: 1) interpretiranje smjernica nacionalne strategije u okviru županije, 2) sagledavanje cjeline problematike zaštite okoliša unutar prostora Županije, te služi kao objedinjujući, usklađujući i usmjerujući okvir za hijerarhiju prostorno i/ili sektorsko užih, operativnijih programa, koji se na detaljniji način bave bilo pojedinim segmentom zaštite okoliša (npr. vode, bioraznolikost, otpad i dr.), bilo manjom prostornom cjelinom (lokalna razina općina i gradova).

Stabilnost i predvidljivost okruženja u kojemu će se provoditi mjere određene ovim Programom izrazito je niska. Naime, osim deklarativnog strateškog usmjerenja i vizije o 1) prilagodbi RH konceptu održivog razvoja i 2) približavanju i priključenju RH Europskoj uniji (EU) ("Narodne novine" broj 46/02.), teško se može predvidjeti stvarna dinamika kojom će se RH kretati tim, željenim smjerom. Ne postoji npr. službeni scenarij koji se dokazao svojim dosadašnjim slaganjem s događanjima u stvarnosti²⁴ i koji bi bio upotrebljiv kao pretpostavka o uvjetima u okruženju u nekom narednom razdoblju.

Kada se radi o uspostavljenosti sustava, okvirna ocjena je da je ona u velikoj mjeri takva da većinu instrumenata i informacija tek treba stvoriti.

Konačno, s obzirom na vremenski horizont, ovaj Program treba odgovoriti na dvije postojeće potrebe: 1) postaviti okvir i dati **smjernice za dugoročni razvoj** sektora, 2) izdvojiti prioritete i odrediti prioritete **mjere za sljedeće kratkoročno/srednjoročno** razdoblje. Ovako definirane smjernice i mjere vrlo se razlikuju s obzirom na svoju operativnu funkciju.

- **Smjernice** prvenstveno trebaju definirati prostor u kojemu će se budući razvoj okvirno događati i služe ponajprije kao sugestija i podsjetnik na osnovi kojega će se u nekim konkretnim uvjetima odrediti operativna mjera.
- Kao dopuna smjericama, **prioritetne mjere** moraju poslužiti, koliko je to najviše moguće, kao konkretan plan aktivnosti za neko sljedeće, nužno kraće razdoblje.

Upravo zbog razlike u operativnoj funkciji, smjernice i mjere su na značajno različiti način razrađene u mrežni plan aktivnosti. S obzirom na sve navedeno, kao prikladna rezolucija mrežnog plana aktivnosti, za mjere određene ovim Programom odabran je sljedeći model s dvije razine detaljnosti. Prvo su, u sveobuhvatnoj analizi zaštite okoliša na području Županije, za sve obrađene teme određene i u nižoj razini detaljnosti planski razrađene mjere koje uključuju i prioritete i smjernice za dugoročni razvoj. Potom su posebno izdvojene i planski dodatno razrađene prioritete mjere.

Model niže razine detaljnosti je kako slijedi:

1. Akteri su određeni okvirno, na razini vrste aktera, te ih treba shvatiti prvenstveno kao prijedlog i orijentaciju o akterima značajnim za pojedini segment Programa, dok se stvarni tim (određen brojem aktera, njihovim međusobnim odnosima i sl.) koji će raditi na provedbi pojedine mjere mora tek uspostaviti kroz participativni proces kojim će se ona detaljnije i konkretnije sagledati i pripremiti. Uz to, svim akterima predstoji intenzivni proces razvijanja svojih kapaciteta, te umrežavanja s drugim sudionicima procesa. Neće se svi razvijati jednako brzo i predvidljivim smjerovima, a pojavljivat će se i novi akteri. Postupna organizacija sudionika i uspostava tima za provedbu neke mjere je živi društveni proces koji ovisi o svim ovima, te o nizu drugih faktora.
2. Vremenska dimenzija (odnosno "rokovi") opisuje se klasama: prioriteto (PR, razdoblje do 4 godine), dugoročno (DR, više od 4 godine) i trajno (više kao atribut postojanja nego vremensko određenje aktivnosti), dok se prioritete mjere dijele na: kratkoročne (KR, do 2 godine) i srednjoročne (SR, do 4 godine). Pri tome, budući da je neizvjesnost okoline u kojoj se provodi program vrlo visoka²⁵, navedene klase koriste se više u "asocijativnom" smislu, kao kvalitativna

²⁴ Štoviše, tipična situacija u politici zaštite okoliša je da su ciljevi postavljeni deklarativno i bez utemeljenja u stvarnim mogućnostima i okolnostima, te da stvarnost to opetovano demonstrira.

²⁵ Razina kašnjenja vezana uz provedbu zakonskom regulativom o okolišu definiranim zadaćama, dobar je argument koji govori u prilog tvrdnji o nerealnosti bilo kakvog strogog planiranja u vremenu.

ocjena dijelom relativne hitnosti pojedine mjere, dijelom očekivanog trajanja provedbe mjere, nakon što se ona jednom počne provoditi²⁶.

3. Financiranje se definira izvorima²⁷, ali ne i preciznim iznosima, budući da preciznost kojom su mjere zadane ne dozvoljava razinu kvantifikacije koja ide dalje od sljedeće okvirne ocjene. Može se reći kako su infrastrukturne mjere najskuplje i najodređenije. Druge mjere (edukacija, planiranje, istraživanje...) manje su određene, jer se zadaća može elastičnije prilagoditi raspoloživim sredstvima nego što je to moguće u slučaju kada se radi o konkretnom infrastrukturnom zahvatu (iako i tu postoji mogućnost podjele u faze, i sl.). Najskuplje su svakako mjere vezane uz prioritete probleme okoliša: kvalitetno upravljanje otpadom i otpadnim vodama. Na razini Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 46/02.), procjene sredstava potrebnih za zadovoljavajuće unapređenje stanja u ta dva sektora su: 2.2 milijarde USD²⁸ i 5.0 milijarde USD. Kako je problem uglavnom posljedica aktivnosti stanovništva, te uz pretpostavku da situacija u cijeloj Republici Hrvatskoj zahtijeva podjednako unapređenje, potrebna sredstva za Osječko-baranjsku županiju mogu se, s obzirom na udio stanovništva Županije u stanovništvu Republike Hrvatske (7.4%), okvirno procijeniti na: 160 i 370 milijuna USD²⁹.

Uz uvažavanje svih ograda u vezi s detaljnošću kojom su pojedine mjere razrađene u mrežne planove aktivnosti³⁰, može se zaključiti da mjere, u obliku i razini detaljnosti kojom su dane, ispunjavaju svoju osnovnu zadaću (pravilno usmjerenje i građenje osnove sustava zaštite okoliša Osječko-baranjske županije, te podloga za utvrđivanje prioriteta), jer 1) su u skladu s osnovnim razvojnim smjerovima i scenarijima³¹, 2) uvažavaju specifičnosti županijskog prostora, te 3) prepoznaju i uvažavaju institucionalne i organizacijske pretpostavke koje su, neovisno o specifičnostima trenutnih uvjeta u okruženju i detalja Programa, preduvjet učinkovite i djelotvorne akcije³².

²⁶ Moguće su i kombinacije. Npr. vrlo se često pojavljuje kombinacija "PR / trajno", što se treba interpretirati kao: "započinjanje ove vrste aktivnosti je prioritarno, a aktivnost nije ograničena u vremenu, već predstavlja trajnu kvalitetu sustava."

²⁷ I izvori sredstava za provedbu trebaju biti shvaćeni kao orijentacija vezana uz postojeće mogućnosti, a ne kao precizan element plana. Naime, izvori, te iznosi i dinamika raspoloživih sredstava najizraženije ovise o političkoj odluci (koja još nije donesena) o razini prioriteta koju će u procesu približavanja Hrvatske Europskoj uniji dobiti problematika okoliša, te kojom će se brzinom i intenzitetom cijeli proces odvijati.

²⁸ Novija informacija koja govori o iznosima i dinamici alociranja sredstava na rješavanje ovih problema je da se preko FZOEU-a planira plasirati 1,25 milijardi kn za rješavanje problema na 164 (vjerojatno prioritarnih lokacija) odlagališta otpada, što je nešto manje od 10 milijuna kn po pojedinoj lokaciji.

²⁹ U vezi s osiguravanjem sustava i infrastrukture za kvalitetno upravljanje otpadom i otpadnim vodama, postoje i procjene dane u kontekstu detaljnijih dokumenata koji se bave ovom problematikom (npr. Plan odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na području OBŽ (2002), Program cjelovitog sustava gospodarenja otpadom za OBŽ (1998.) ali i niz recentnijih dokumenata koji daju procjene za konkretne projekte na razini JLS - najčešće u sklopu dokumentacije za dobivanje sredstava iz fondova, bilo EU (ISPA), bilo nedavno uspostavljenog Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost RH). Prema tim detaljnijim dokumentima, gornje procjene su u načelu previsoke. **Npr. prema Planu odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na području OBŽ, potrebna sredstva za provedbu investiranog rješenja su oko milijardu kuna, što je „za faktor 2“ manje od gornje procjene.** Ovo je ujedno primjer ranije navedenog odnosa ovog strateškog Programa koji sagledava cjelinu problematike zaštite okoliša na cijelom području Županije i operativnijih programa kojima se analizira i predlaže rješenje za pojedinu temu ili čak pojedini projekt/aktivnost.

³⁰ Treba napomenuti da se date ograde ne odnose u istoj mjeri na sve vrste iz doista širokog spektra mjera koje se pojavljuju u programu: od istraživanja, planiranja, preko uspostave infrastrukture i financijske konstrukcije, do promidžbe, edukacije, informiranja, senzibiliziranja i dr. Evidentno, različite mjere na različit način i u različitoj mjeri ovise o opisanim čimbenicima, pa se, s obzirom na to, i njihove provedbe mogu raščlaniti na različite razine detalja.

³¹ Razvojno usmjerenje sažeto u Nacionalnoj strategiji zaštite okoliša kroz sljedeća dva strateška cilja: 1) prilagodba RH konceptu održivog razvoja, i 2) približavanje i priključenje RH Europskoj uniji (EU).

³² Informacijski sustav, suradnja među sudionicima, stalno razvijanje kapaciteta...

Prioritetne mjere za sljedeće četverogodišnje razdoblje dodatno su planski razrađene - određen je glavni nositelj, komentirane resursne pretpostavke (postojanje kadra, financijskih sredstava i sl. za provedbu mjera, mjere su složene u vremenski logičan slijed, predložena je procedura provedbe - do najviše razine koju dozvoljava činjenica da se radi o prijedlogu, koji tek treba proći verifikaciju i usvajanje od strane aktera koji bi mjere trebali provoditi³³, te ostali prije navedeni čimbenici, a prvenstveno: manjkavost postojećih informacija, stabilnost i predvidljivost okruženja, strateška razina Programa.

1.9. KRATAK PREGLED OSTALIH POGLAVLJA

Drugo poglavlje ukratko daje pregled osnovnih obilježja Osječko-baranjske županije. Osnovni cilj je da se kratkim opisom postojećih (prirodnih, ljudskih, stvorenih) resursa i trenutne vizije budućega održivog razvoja, u kojoj je zaštita okoliša samo jedna dimenzija, postavi kontekst za ostatak dokumenta, te se dokument na taj način učini cjelovitijim. Dodatni razlog za uvrštenje poglavlja ovakvog sadržaja bio je i pretpostavljeni motivacijski potencijal, odnosno očekivanje da će kratak pregled obilježja i razvojnog potencijala područja Županije biti poticaj oživljavanju vizije njenog skladnog i održivog razvoja.

Treće, četvrto i peto poglavlje sadrže sveobuhvatnu analizu problematike zaštite okoliša na području Osječko-baranjske županije, u kojoj se ocjenjuje trenutno stanje, te predlažu ciljevi i mjere kojima će se ono postupno unaprjeđivati.

Treće poglavlje predstavlja osnovne aktere (subjekte) zaštite okoliša (s fokusom na županijskoj razini i na području Osječko-baranjske županije), kroz specificiranje njihovih dužnosti i ovlasti, te pojašnjenje načela podijeljene odgovornosti.

Četvrto poglavlje bavi se instrumentima zaštite okoliša, koje čine: zakonska regulativa, inspeksijski nadzor, monitoring i informacijski sustav za zaštitu okoliša, znanosti i razvoj za okoliš, integracija zaštite okoliša u programe drugih sektora, poticanje sudjelovanja javnosti, odgoj i izobrazba za okoliš, te ekonomski instrumenti i financiranje.

Peto poglavlje obrađuje tzv. standardne teme zaštite okoliša: vode, tlo, zrak, bioraznolikost, otpad, buku, ekološke nesreće i rizike, industriju, eksploataciju mineralnih sirovina, energetiku, promet, poljoprivredu, šumarstvo, lovstvo, potrošače i potrošnju, turizam, urbano i ruralno područje.

Konačno, **šesto poglavlje**, na osnovi analize zaključaka i preporuka iz prethodna tri poglavlja, određuje i detaljnije razrađuje uži skup prioriteta mjera koje će činiti osnovu aktivnosti vezanih uz zaštitu okoliša u Osječko-baranjskoj županiji, u narednom četverogodišnjem razdoblju.

U **Prilogu 1** data je anketa provedena među predstavnicima svih JLS na području Osječko-baranjske županije. Rezultati ankete - odgovori i komentari predstavnika JLS - dati su u **Prilogu 2**.

³³ među kojima je OBŽ samo jedan od aktera, koji pri tome, sukladno postojećim zakonskim rješenjima, najčešće i nema ingerencije za "zapovijedanje" provedbe!

2. OSNOVNA OBILJEŽJA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE³⁴

Ovo poglavlje daje pregled osnovnih obilježja (položaja u prostoru, administrativnog uređenja, prirode, stanovništva, gospodarstva, infrastrukture) Osječko-baranjske županije. Osim što daje općenitu sliku o prostoru na koji se ovaj Program odnosi, prikaz sadrži i veliki broj konkretnih podataka / pokazatelja, značajnih za kasnija razmatranja o temama zaštite okoliša.

Poglavlje je, slijedenjem u uvodnom komentaru opisane logike kraćenja, u potpunosti izostavljeno iz Sažetka. Materijal je značajnim dijelom sličan prikazima u drugim strateškim dokumentima Osječko-baranjske županije (npr. Prostorni plan Osječko-baranjske županije), no u pojedinim dijelovima (u prvom redu u opisu prirodnih obilježja) donosi i dodatne informacije i podatkovne osnove. U nastavku je, prikazom naziva i strukture potpoglavlja, samo dana osnovna informacija o sadržaju prikazanog materijala.

- Osnovni podaci i položaj u prostoru
- Političko-teritorijalni ustroj
- Prirodna obilježja
 - Reljef
 - Geološka obilježja
 - Klima
 - Tlo
 - Vode
 - Krajobrazna i biološka raznolikost
- Stanovništvo
- Gospodarstvo³⁵
 - Opća gospodarska situacija
 - Poljoprivreda
 - Šumarstvo
 - Lovstvo
 - Eksploatacija mineralnih sirovina
 - Industrija
 - Turizam
- Infrastruktura
 - Promet
 - Pošta i telekomunikacije
 - Energetika
 - Vodno gospodarstvo
 - Vodoopskrba
 - Odvodnja otpadnih voda
 - Uređenje vodotoka i voda
 - Drugi oblici korištenja vodnih resursa Osječko-baranjske županije
 - Zbrinjavanje otpada.

³⁴ U izradi ovoga kratkog prikaza korištene su informacije i podaci iz Prostornog plana Osječko-baranjske županije (različiti osnovni podaci o prostoru Županije); podaci HGK - Županijska komora Osijek (gospodarstvo); podaci DZS (demografija); te brojne druge službene sektorske podatkovne podloge (Turistička zajednica, Lovački savez, HV, HŠ, razne NVU); i dr.

³⁵ **Zaštita okoliša, ukoliko želi biti učinkovita, ne može biti izdvojena djelatnost, već element u cjelini procesa održivog razvoja.** Posljedično, gospodarske prilike i planovi u nekom području važan su kontekst za promišljanje i osmišljavanje odgovarajućeg programa zaštite okoliša, a program zaštite okoliša će, u svom analitičkom aspektu, biti ujedno i Strateška procjena utjecaja na okoliš³⁵ regionalnog razvojnog programa. U tom smislu, u sljedećem kratkom pregledu gospodarstva naglasak je stavljen na one djelatnosti koje se ili na značajniji način tiču korištenja prirodnih resursa, ili predstavljaju značajniji potencijalni onečišćivač.

3. AKTERI ZAŠTITE OKOLIŠA U OSJEČKO-BARANJSKOJ ŽUPANIJI³⁶, OCJENA STANJA, CILJEVI I MJERE³⁷

Akteri koji se pojavljuju u praksi zaštite okoliša mogu se svrstati u tri osnovne kategorije³⁸:

1. upravna tijela na različitim razinama (državna, regionalna, lokalna), u različitim sektorima (zaštita okoliša, gospodarstvo, infrastruktura...), s različitim funkcijama (planiranje, provedba, nadzor...)
2. gospodarski subjekti (različita javna i privatna poduzeća)
3. javnost (skupine, pojedinci, udruge).

U ovom poglavlju prvo se analizira svaka od ovih kategorija u slučaju Osječko-baranjske županije, a potom se na osnovi ocjene ustanovljenog stanja, te preporuka Nacionalne strategije i plana djelovanja za okoliš, utvrđuju ciljeve i mjere kojima bi se ustanovljeno stanje unaprijedilo.

Treba istaknuti da su ovdje utvrđeni akteri u idealnom slučaju i tvorci, i provoditelji, i recenzenti Programa zaštite okoliša. U tome smislu, ovaj dokument, sastavljen na osnovi okvirne analize stanja sustava (i upravljanog i upravljačkog), predstavlja početnu točku, inicijalni materijal za trajan proces planiranja, implementacije i adaptacije, u kojem suodlučuju i sudjeluju svi uključeni akteri.

Analitički prikaz stanja aktera po gore definiranim grupama u cijelosti je izostavljen iz sažetka Programa. U nastavku je, prikazom naziva i strukture potpoglavlja, samo data osnovna informacija o sadržaju prikazanog materijala, a potom su u cijelosti preneseni programom predloženi ciljevi i smjernice za aktivnosti u ovom segmentu problematike zaštite okoliša u Osječko-baranjskoj županiji.

- Upravna tijela
 - Državna razina: središnja tijela državne uprave i javne institucije osnovane odlukom Vlade
 - Županijska razina
 - Tijela državne uprave na području Osječko-baranjske županije
 - Tijela Osječko-baranjske županije - tijela regionalne samouprave
 - Lokalna razina: tijela lokalne samouprave na području Osječko-baranjske županije
- Javna i privatna poduzeća
- Javnost i institucije građanskog društva.

Ocjena stanja, ciljevi i mjere:

Posljedica više puta spominjane činjenice da svako ljudsko djelovanje istovremeno i utječe i biva utjecano okolišem, a vjerojatno i osnovni zaključak dobiven na osnovi pregleda aktera zaštite okoliša Osječko-baranjske županije danog u ovom poglavlju, jest da su akteri značajni za zaštitu okoliša nekog prostora: 1) vrlo brojni, 2) izrazito raznoliki, 3) u složenim, ponekad konfliktnim³⁹ odnosima. Drugim riječima, **zaštita okoliša je takvo područje ljudske djelatnosti u kojemu nitko sam ne zna sve i nitko sam nije dovoljan za postizanje sveukupnog cilja. Zato je djelotvorna i učinkovita suradnja i usklađenost svih značajnih aktera osnovni izazov i preduvjet uspjeha.**

³⁶ U ovom poglavlju govorit će se o akterima zaštite okoliša na području Osječko-baranjske županije općenito. Specifične uloge pojedinih aktera u sklopu konkretnih tema zaštite okoliša (npr. tlo, vode, otpad, itd.) obrađene su u dijelu u kojemu se ove teme redom razmatraju detaljnije (vidi poglavlja 4. i 5.).

³⁷ Poglavlje najpodložnije dopunama u kasnijim fazama usvajanja i provedbe Programa, sukladno preporukama samih aktera, a u skladu s njihovom funkcionalnom, organizacijskom i kadrovskom evolucijom u kontekstu zaštite okoliša.

³⁸ Ovo su skupine koje se prepoznaju u dokumentima koji se bave ovom problematikom, međutim, očito je da postoje i drugi akteri koje je moguće posebno izdvojiti zbog njihova značaja, a koji uključuju znanstvene institucije, medije, zakonodavstvo, pravosuđe i dr. Neki od njih (npr. znanstvene institucije) obrađene su u poglavlju o instrumentima zaštite okoliša (4. poglavlje).

³⁹ Ovdje se prvenstveno misli na same onečišćivače kao aktere zaštite okoliša koji još nisu u dovoljnoj mjeri sagledali vlastitu odgovornost za okoliš, pa su u konfliktu sa "zelenima" koji ih na to (više ili manje taktično) upozoravaju.

Analiza stanja u Osječko-baranjskoj županiji pokazuje da, iako postoji veći broj vrijednih inicijativa na osnovi kojih se može zaključiti da je suradnja vjerojatno češća i bolja od (vrlo nezadovoljavajućeg) prosjeka Republike Hrvatske (gdje se upravo organizacijski aspekt često čini kao najslabiji element sustava zaštite okoliša), još uvijek ima puno prostora za unaprjeđenje do situacije u kojoj će suradnja - redovita, institucionalizirana, ... - biti pravilo, a ne ugodno iznenađenje.

Uspostavljanje (i/ili zaduživanje već postojećih) tijela koja bi institucionalizirala suradnju pojedinih dijelova sustava, svakako bi pomoglo da se izbjegne prečesto prisutna situacija u kojoj dijelovi sustava nastavljaju egzistirati u izolaciji i djelovati s upitnom učinkovitošću i djelotvornošću. Nedostatak kontakata među planerima (još uvijek uglavnom uprave) i pretpostavljenih proveditelja (partneri izvan uprave) uzrok je nerealnosti, a potom i neizvršavanju zacrtanih planova, te neučinkovitosti nadzorno - sankcijskog dijela sustava.

Zaključno, razmatrajući slabosti sustava aktera zaštite okoliša u Osječko-baranjskoj županiji, još uvijek nedostatna komunikacija, suradnja i usklađenost nameće se kao osnovni problem, veći čak i od često spominjanog, a i ovom analizom utvrđenog, pomanjkanja stručnog kadra kojemu je osnovna zadaća provedba aktivnosti iz područja zaštite i održivog upravljanja okolišem. Naime, s obzirom na kadar, stječe se dojam da u sustavu postoji puno, zbog slabosti u organizaciji, neiskorištenog potencijala, odnosno da sustav ne koristi u potpunosti nezanemarivi potencijal postojećeg kadra.

S obzirom na uvjete najčešće vrlo ograničenih proračuna, nemogućnosti značajnije kadrovske popune, te najčešće i nepostojanja dovoljnog broja u potpunosti oformljenoga potrebnog kadra na tržištu, optimalna mjera kojom se relativno brzo može u stručnom smislu osnažiti aktere (a koju su oni i sami predložili), je organiziranje stručnih seminara, radioničarski vođenih projekata, i sl. Pozitivan sporedni proizvod ovakvog "kontinuiranog učenja" je i međusobno upoznavanje i uspostavljanje komunikacije među različitim akterima.

U skladu s ovom ocjenom, kao ciljevi unaprjeđenja sustava aktera zaštite okoliša nameću se ciljevi koji se navode u Tablici 1.

Tablica 1. Ciljevi unaprjeđenja sustava aktera zaštite okoliša u Osječko-baranjskoj županiji

C1	Svekoliko unaprjeđenje komunikacije, suradnje i usklađenosti među postojećim akterima zaštite okoliša.
C2	Institucionalno jačanje svih pojedinih aktera zaštite okoliša, prvo mobiliziranjem postojećeg, a neiskorištenog kapaciteta i stručnim jačanjem, a prema potrebi i kadrovskim jačanjem.

Kada se govori o zaštiti okoliša na području Županije, ključnu ulogu u postizanju ove neophodne koordinacije i kooperacije imaju upravna tijela Županije - tijela regionalne samouprave. Naime, iako sama ne raspolaže dovoljnim sredstvima, pa ni zakonskim ovlastima, njezina pozicija srednje razine čini je logičnim izborom za poticatelja vertikalne i horizontalne integracije. Osim toga, županijska upravna tijela imaju potencijalno važnu ulogu informacijskog, savjetodavnog, edukacijskog i promotorskog opslužitelja lokalnoj razini (što je potvrđeno i komentarima o očekivanjima sa same lokalne razine).

Tablica 2. prikazuje mjere i aktivnosti kojima će se sustav unaprjeđivati u smjeru deklariranih ciljeva.

Tablica 2. Mjere unaprjeđenja sustava aktera zaštite okoliša u OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	Iniciranje KONTINUIRANOG PROCESA SURADNJE MEĐU TIJELIMA DRŽAVNE UPRAVE (I VERTIKALNE I HORIZONTALNE), PERIODIČKOM ORGANIZACIJOM RADIONICA NA TEMU IZ ZAŠTITE OKOLIŠA U OBŽ (prioritetni problemi, mogućnosti i ograničenja za njihovo efikasnije rješavanje,...). Institucionalizirati ovaj oblik suradnje na način da se ispred svakog aktera odredi kontakt osoba.	Nositelj ZPU, sudjeluju svi spomenuti	PR, trajno	ŽP daje logistiku

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M2	Uspostava komunikacije i suradnje IZMEĐU ŽUPANIJSKIH UPRAVNIH TIJELA, ŽUPANIJSKE GOSPODARSKE KOMORE (ŽKO) I JAVNIH I PRIVATNIH PODUZEĆA NA PODRUČJU ŽUPANIJE, u vezi s temom zaštite okoliša. IDENTIFIKACIJA SVIH MOGUĆNOSTI ZA SURADNJU, uključujući: sufinanciranje županijskih projekata, donacije NVU, osiguravanje logistike, i dr. ORGANIZIRANJE PREZENTACIJA I RADIONICA na temu sustava upravljanjem okolišem (npr. ISO 14000, EMAS), odnosno na temu čistije proizvodnje i sl.	Nositelji UOPG i ŽKO, sudjeluju JPP (članice ŽKO), HCZČP, konz., NVU	PR, trajno	ŽP, GS, MF
C1	M3	USPOSTAVA BLIŽE SURADNJE S UDRUGAMA. Natječaji kojima se postiže dvojaka funkcija: 1) s relativno malim sredstvima pomoći uspostavu i inicijalnu fazu novih udruga, koje još nisu u stanju formulirati ozbiljne projekte, 2) sufinancirati rad jačih udruga, na osnovi valorizacije kvalitete ponuđenih i postojećih projekata. (npr. pokretanje zajedničkih Pilot demonstracijskih projekata održivog gospodarstva sa segmentima korištenja obnovljivih energija, razvoja eko-turizma, ekološke poljoprivrede i sl.).	Nositelji ZPU i UODD, sudjeluju NVU, JLS, JPP	PR, trajno	ŽP, LP, MF, GS
C1	M4	Postupna USPOSTAVA PROCESA PROGRAMA ZAŠTITE OKOLIŠA, trajnog i u potpunosti participativnog, u svim njegovim fazama (utvrđivanje problema i prioriteta, planiranje, provedba, kontrola provedbe, promjene, dopune, prilagodbe). Stvaranje preduvjeta za izradu, te izrada lokalnih (općinskih, gradskih, za područja posebnih obilježja) programa zaštite okoliša (Lokalne Agende 21 / LEAP).	Nositelj ZPU, sudjeluju svi, naročito JLS i NVU (vezano uz LA 21)	PR, trajno	ŽP, LP, MF
C1	M5	ORGANIZACIJA INFORMACIJSKOG SUSTAVA O OKOLIŠU ŽUPANIJE. Sustav je distribuiran po akterima. Uključeni su svi akteri, bilo kao sakupljači i obrađivači podataka i informacija, bilo kao strana koja daje informacije. Sustav je dostupan i za prijedlog unosa i na uvid, svim akterima i drugim zainteresiranima. Značajna mjera za unaprjeđenje komunikacije, koordinacije i kooperacije.	Nositelj ZPU, sudjeluju svi	PR trajno	ŽP, LP, DP
C1	M6	INICIRANJE PROMJENE UPRAVNIH OVLAŠTI, UKOLIKO TRENUTNA SITUACIJA KOČI SUSTAV - bilo kroz prijedlog izmjene zakona, bilo aktima Županije, unutar zakonom danih ovlašt.	Svi mogu biti inicijatori	PR, trajno	-
C1 C2	M7	Provesti INSTITUCIONALNE PROMJENE U UPRAVNIM TIJELIMA ŽUPANIJE I NJIHOVIM MEĐUSOBNIM ODNOSIMA, sukladno prijedlozima Programa: 1) jačanje kapaciteta za planerski i analitički aspekt zaštite okoliša u Zavodu (ZPU), 2) integracija brige o zaštiti i održivom upravljanju okolišem u upravna tijela zadužena za ekonomski razvoj Županije kroz institucionalizaciju njihove suradnje sa Zavodom (ZPU).	Županijska skupština i Poglavarstvo	PR, trajno	ŽP
C2	M8	INFORMATIVNO I STRUKOVNO OSNAŽIVANJE SVIH AKTERA KROZ ORGANIZIRANJE RADIONICA, PREZENTACIJA, VOĐENIH PROJEKATA, i sl. Radioničarski vođen proces, stručno potpomognut s razine Županije ili vanjskim konzultantima (profesionalnim ili udrugama) i izrada lokalnih planova zaštite okoliša, mogućnost je da se postigne više vrlo važnih ciljeva: 1) izrada prve verzije lokalnih programa zaštite okoliša, 2) profesionalno usavršavanje kadra u LU, 3) uspostava radne, operativne komunikacije među raznim, trenutno nepovezanim i izoliranim akterima.	Inicijator i organizator ZPU, sudjeluju svi, posebno JLS, NVU, JPP, ZI, konz.	PR, trajno	ŽP, LP, MF, GS

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C2	M9	KORIŠTENJE POSTOJEĆIH RESURSA U RAZNIM NVU ZA USPOSTAVU BOLJEG SUSTAVA NADZORA NAD STANJEM OKOLIŠA (ideja volonterskog Zelenog redarstva - uspješno proveden primjer je korištenje dobro organiziranih lovačkih udruga radi rješavanja problema stalnog obnavljanja divljih deponija u Nedelišću u Međimurskoj županiji).	Nositelj IZO, ZPU i JLS, provoditelj razne NVU	PR, trajno	ŽP, LP, GS
C2	M10	OCJENA DOSTATNOSTI POSTOJEĆEGA KADRA u kontekstu procesom participativnog planiranja utvrđenog programa aktivnosti, TE ODGOVARAJUĆA POPUNA KADRA, s jasnim opisom vrste angažmana. Stvarati dinamičan i učinkovit, a ne inertan i neučinkovit sustav.	Svi akteri, svaki za sebe	PR trajno	ŽP, LP, GS, DP, MF
C2	M11	Kontrolirano (namjenski, za projekte koji će s vremenom postajati sve kompleksniji i značajniji) PODIĆI RAZINU SREDSTAVA KOJIMA SE STIMULIRA AKTIVNOSTI UDRUGA.	ZPU, JLS, JPP	PR trajno	ŽP, LP, GS
C2	M12	JACANJE SUSTAVA INSPEKCIJSKOG NADZORA NJEGOVIM POVEZIVANJEM S OSTALIM AKTERIMA ZAŠTITE OKOLIŠA, uključujući i aktere u čijem je djelokrugu sankcioniranje prekršaja (koji će funkcionirati tako da učinkovito destimulira daljnje kršenje normi). Glavni nositelji su inspekcije, no korisne prijedloge za moguće unaprjeđenje postojećeg stanja mogu i trebaju davati svi, jer svatko vidi problem iz svoje perspektive, pa je razmjena viđenja najbolji način da se problem sagleda sustavno.	Nositelj IZO, IZP i dr. insp. - sudjeluju svi: drž. odvjetništvo, ZPU, JLS, NVU, JPP	PR trajno	DP, ŽP, LP, GS

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

4. INSTRUMENTI ZAŠTITE OKOLIŠA: OCJENA STANJA, CILJEVI I MJERE

U ovom se poglavlju ukratko prikazuju osnovni instrumenti zaštite okoliša, odnosno djelatnosti, mjere i aktivnosti kojima akteri mogu djelovati s ciljem zaštite okoliša. Specifična upotreba pojedinih instrumenata u kontekstu konkretnih tema okoliša obrađena je u sljedećem poglavlju. U ovom poglavlju, fokus je na onom općem dijelu koji ne ovisi o konkretnom kontekstu, odnosno o samim instrumentima. S obzirom da uspješnost djelovanja velikim dijelom⁴⁰ ovisi o stanju "instrumentarija", neupitno je da instrumenti zavrjeđuju da ih se analizira i na ovakav, izravan način.

Uz razmatranje pojedinih instrumenata, izuzetno je važno prepoznati i uvažiti njihovu međusobnu uvjetovanost, što je lako vidljivo iz sljedećih primjera. Osiguranje prostora za sudjelovanje javnosti nije od velike koristi ako istovremeno javnost nije osviještena za problematiku okoliša, te u dovoljnoj mjeri informirana i educirana da može kvalitetno sudjelovati u procesu odlučivanja. Učinkovitost zakonske regulative posve je ugrožena ukoliko istovremeno nije osiguran efikasan nadzor i pravosuđe. Zakonska regulativa može biti i štetna ukoliko nije u skladu sa stanjem u stvarnosti, o kojemu je informira monitoring i informacijski sustav zaštite okoliša. Mjere prisile i sankcioniranja besmislene su ukoliko istovremeno nije ponudena i okolina koja omogućuje i stimulira željeni način ponašanja. Očito, za učinkovitost i djelotvornost u nastavku komentiranih instrumenata zaštite okoliša, nužan je paralelan i usklađen pristup njihovom korištenju.

U Sažetku su zadržani samo ciljevi i smjernice po pojedinim instrumentima.

⁴⁰ U kontekstu poznate narodne mudrosti, preostali dio spada u sferu "srca u junaka".

4.1. ZAKONSKA REGULATIVA

Tablica 3. Ciljevi zaštite okoliša u OBŽ u vezi s postojećom zakonskom regulativom o okolišu

C1	Provođenje postojećih zakona.
C2	Participacija u unaprjeđenju postojećih zakona, strategija, programa i planova.

Tablica 4. Mjere zaštite okoliša u OBŽ u vezi s postojećom zakonskom regulativom o okolišu

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	PERMANENTNA EDUKACIJA VEZANA UZ POSTOJEĆE ZAKONE, PLANOVE I PROGRAME. Najučinkovitija forma je (u sklopu drugih tema više puta spominjano) redovito organiziranje radionica, prezentacija, okruglih stolova na temu zaštite okoliša u OBŽ - u ovom slučaju u vezi s postojećim i predlaganim zakonskim rješenjima, strategijama, programima i planovima. Logični organizator, a često i nositelj provedbe na području Županije je ZPU.	Svi	PR, trajno	ŽP, LP, GS
C2	M2	IDENTIFIKACIJA OGRANIČENJA POSTOJEĆEG ZAKONSKOG OKVIRA i definiranje mogućih rješenja za nezadovoljavajuću situaciju - kao sastavni dio svih aktivnosti rješavanja uočenih okolišnih problema.	Svi	PR, trajno	ŽP, LP, GS
C2	M3	PRAĆENJE (MONITORING) USPJEŠNOSTI PROVEDBE USVOJENIH I POKRENUTIH POLITIKA, PLANOVA I PROGRAMA, s ciljem ustanovljenja ima li njihovo izvršavanje očekivane rezultate, a ako ne, utvrditi uzroke i preporučiti preinake.	Svi	PR, trajno	ŽP, LP

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

4.2. INSPEKCIJSKI NADZOR

Tablica 5. Predloženi ciljevi vezani uz inspekcijski nadzor zaštite okoliša na području OBŽ

C1	Povećati učinkovitost inspekcijskog nadzora zaštite okoliša na području OBŽ.
C2	Unaprijediti ponašanje u skladu sa zakonskim i drugim odrednicama vezanim uz zaštitu okoliša u županiji.

Tablica 6. Prijedlog mjera vezanih uz inspekcijski nadzor zaštite okoliša na području OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	USPOSTAVA BLIŽE SURADNJE MEĐU AKTERIMA, u prvom redu među inspekcijama, UDUOBŽ - služba za zaštitu okoliša, ZPU - odsjek zaštite okoliša, JLS, NVU, JPP - u vezi s problematikom nadzora nad poštivanjem zakonskih i drugih preuzetih obveza. Inspekcije imaju vodeću ulogu u provedbi, no inicijativa za pokretanje mjere može doći i od ZPU, kao fokalne točke zaštite okoliša u županijskoj samoupravi.	IZO, IZP, VI, PI, SI, ZPU, UDUOBŽ, JLS, NVU, JPP	PR, trajno	Logistika: DP, ŽP, GS
C1	M2	OSMIŠLJAVANJE I PRIMJENA UNAPRIJEĐENOG SUSTAVA PROTOKA INFORMACIJA, s glavnim osloncem na planirani Informacijski sustav zaštite okoliša Županije, koji će uključivati i organizirati informacije iz katastra emisija, iz podatkovne baze relevantnih inspekcija i dr.	ZPU, UDUOBŽ, IZO, IZP, VI, PI, SI, JLS, NVU	PR, trajno	DP, ŽP
C1	M3	Pokrenuti inicijativu ZAPOŠLJAVANJA DODATNIH INSPEKTORA ZA PODRUČJE ŽUPANIJE, ZA SEGMENTE U KOJIMA NEDOSTAJE LJUDI, a gdje je nadležna središnja, državna inspekcija.	Sve inspekcije, svaka daje svoju ocjenu potrebe	Prema potrebi	DP
C2	M4	INFORMIRATI ZAKONSKE OBVEZNIKE O NJIHOVIM ZAKONSKIM OBVEZAMA, TE DRUGE MJERE (SAVJETI, EDUKACIJE,...) KOJIMA IM SE OLAKŠAVA NJIHOVO ISPUNJAVANJE.	IZO, IZP, VI, PI, SI, ZPU, UDUOBŽ, JLS, NVU, ŽKO, JPP	PR, trajno	DP, ŽP, LP, GS

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C2	M5	JAVNO OBJAVLJIVANJE OSNOVNIH NALAZA INSPEKCIJSKOG NADZORA - npr. na web stranicama, na javnim godišnjim prezentacijama i sl. (pretpostavka generiranja informiranog pritiska javnosti).	Sve inspekcije	PR, trajno	DP

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

4.3. PRAĆENJE STANJA OKOLIŠA I INFORMACIJSKI SUSTAV ZAŠTITE OKOLIŠA

Tablica 7. Ciljevi zaštite okoliša u OBŽ u vezi s monitoringom i informacijskim sustavom okoliša

C1	Uspostava informacijskog sustava zaštite okoliša OBŽ, PRVENSTVENO PRIKUPLJANJEM I ORGANIZACIJOM POSTOJEĆIH INFORMACIJA.
C2	Korištenje uspostavljenog INFORMACIJSKOG SUSTAVA KAO POTPORE PROCESU ODLUČIVANJA u vezi sa zaštitom okoliša i održivim razvojem.
C3	UNAPRJEĐENJE DOSTUPNOSTI INFORMACIJA o okolišu Županije zainteresiranoj stručnoj i široj javnosti.
C4	POSTUPNA USPOSTAVA TRENUTNO NEPOSTOJEĆIH SUSTAVA PRAĆENJA (monitoringa).

Tablica 8. Mjere zaštite okoliša u OBŽ u vezi s monitoringom i informacijskim sustavom okoliša

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.
C1	M1	UTVRĐIVANJE IZVORA ZNAČAJNIH PODATAKA, IZRADA META BAZE PODATAKA S POPISOM IZVORA I TIJEKOVA PODATAKA I INFORMACIJA, POSTIZANJE SPORAZUMA OKO KORIŠTENJA PODATAKA, INTEGRACIJA PODATAKA U BAZU PODATAKA (kao GIS podloge ili u nekom drugom prikladnom obliku).	Nositelj ZPU, sudjeluju svi (JLS, instituc. koje se bave praćenjem stanja okol., nadležna državna tijela...), konz.	PR-KR ŽP
C2	M2	OBRADA I ANALIZA PRIKUPLJENIH PODATAKA I NJIHOVA PRETVORBA U INFORMACIJE koje su značajne za različite probleme zaštite okoliša.	ZPU, AZO, svi ostali akteri, konz.	PR-SR ŽP, DP
C2	M3	Utvrdjivanje podataka za koje ne postoji sustavno prikupljanje, a koji su potrebni za optimalno gospodarenje okolišem. POKAZATI ZNAČAJ USPOSTAVE SUSTAVA PRIKUPLJANJA PODATAKA, UKAZUJUĆI NA ŠTETE KOJE NASTAJU ZBOG NEKVALITETNOG UPRAVLJANJA (tj. izrada analize troškova i dobiti provođenja mjere).	ZPU, ostali ukazuju na nepotpunosti sustava	PR, trajno ŽP
C3	M4	PREZENTIRANJE I DISTRIBUCIJA INFORMACIJSKIH IZVEDENICA iz uspostavljenog sustava stručnoj i široj javnosti.	ZPU, JLS, AZO, NVU, svi ostali akteri	PR, trajno ŽP, LP, DP
C4	M5	Na osnovi rezultata mjere M3, inicirati uspostavu trenutno nepostojećih, a prioritarno potrebnih sustava praćenja.	ZPU, svi akteri kojima je monitoring logično unutar djelokruga	DR, trajno ŽP, LP, DP, GS, MF

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

4.4. ZNANOST I RAZVOJ

Tablica 9. Ciljevi zaštite okoliša u OBŽ u vezi s integracijom znanosti u sektorske djelatnosti

C1	Uspostaviti intenzivnu suradnju sa znanstvenim institucijama i Sveučilištem - u prvom redu Poslijediplomskim sveučilišnim interdisciplinarnim znanstvenim studijem ZAŠTITA PRIRODE I OKOLIŠA pri Sveučilištu u Osijeku - u vezi s problematikom zaštite okoliša i održivog razvoja na području OBŽ.
----	--

Tablica 10. Mjere zaštite okoliša u OBŽ u vezi s integracijom znanosti u sektorske djelatnosti

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	UTVRĐIVANJE PROBLEMA I PROBLEMSKIH PODRUČJA U KOJIMA POSTOJI MOGUĆNOST SURADNJE. Određivanje tema različite razine složenosti, logično složenih u cjeline i sl.	Upravni odjeli Županije, te drugi, od njih potaknuti akteri, delegacije relevantnih studija, znanstvenih institucija, sveučilišta, fakulteta i sl.	PR, trajno	ŽP, LP, DP, MF, GS
C1	M2	IZRADA PRECIZNIH PROJEKTNIH ZADATAKA, s naznačenim ciljevima, očekivanim rezultatima i koristima od projekta.	Potencijalni naručitelj i izvođač projekta	PR, trajno	ŽP, LP, DP, MF, GS
C1	M3	PROVEDBA NAJZANIMLJIVIJIH PROJEKATA.	Naručitelj i izvođač projekta	PR, trajno	ŽP, LP, DP, GS, MF
C1	M4	FINANCIRANJE PILOT-PROJEKTA VEZANOG UZ RAZVOJ ODRŽIVOG SEOSKOG GOSPODARSTVA - potpodručja: ekološka poljoprivreda, alternativni izvori energije, energetski učinkovita gradnja i dr.	Upravni odjeli Županije, te drugi, od njih potaknuti akteri, delegacije relevantnih znanstvenih institucija	PR	ŽP, LP, DP, MF, GS
C1	M5	Financirati projekt osmišljavanja na prirodnoj baštini temeljene turističke ponude. Inventarizacija, interpretacija, prezentacija prirodne baštine Županije.	TZ OBŽ, PSIZS-ZpiO, NVU, konz.	KR, SR	ŽP, LP, DP, MF, GS

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

4.5. INTEGRACIJA ZAŠTITE OKOLIŠA U SEKTORSKE POLITIKE

Tablica 11. Ciljevi zaštite okoliša u OBŽ u vezi s integracijom brige o okolišu u druge sektore

C1	Osnažiti PROCES PROSTORNOG PLANIRANJA i unaprijediti ga u smjeru ideala integralnog participativnog planerskog procesa.
C2	Unaprjeđivati učinkovitost i djelotvornost prakse PROCJENE UTJECAJA NA OKOLIŠ. Primjena STRATEŠKE PROCJENE utjecaja na okoliš ⁴¹ na izrađivane/predlagane politike, planove, programe razvoja.
C3	Uspostava SUSTAVA UPRAVLJANJA OKOLIŠEM kao sastavnog elementa djelovanja značajnih aktera.
C4	Iniciranje PROJEKATA ČISTIJE PROIZVODNJE (ili neke od postojećih alternativa: npr. GTZ-ova PREMA (Profitable Environmental Management) metodologija) u poslovni sektor ⁴² .

Tablica 12. Mjere zaštite okoliša u OBŽ u vezi s integracijom brige o okolišu u druge sektore

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	DOSLJEDNO POŠTIVANJE SVIH PRINCIPA ODREĐENIH NACIONALNOM STRATEGIJOM I PROGRAMOM PROSTORNOG UREĐENJA RH: promoviranje prostornog planiranja kao instrumenta za oblikovanje održivog razvoja, istinsko integriranje sektorskih ciljeva, identifikacija i razrješenje konflikata, poticanje participacije, planiranje prostora koji obuhvaća okoliš, planiranje i upravljanje kao kontinuirani proces s praćenjem i prilagodbom, itd.	ZPU, JLS, NVU, sektorski akteri	PR, trajno	-

⁴¹ Zakonsko osmišljavanje i institucionalizacija ovog izuzetno važnog instrumenta zaštite okoliša i održivog razvoja upravo je u tijeku na nacionalnoj razini. No i prije uspostave zakonom obvezatne procedure, podvrgavanje županijskih razvojnih planova i programa sustavnoj analizi njihovih posljedica na okoliš - što je osnovni cilj i sadržaj Strateške procjene utjecaja na okoliš - svakako predstavlja praksu s potencijalno izrazito značajnim koristima i za okoliš i za razvoj. Lako dostupni priručnici i prikazi najbolje EU prakse i iskustva (engl. termin je "Strategic Environmental Assessment"), dovoljna su osnova za započinjanje prakse i na području OBŽ.

⁴² Ovo se ne odnosi samo na najveće onečišćivače. Ekonomske i okolišne uštede moguće su u svim sektorima gdje se procesira materija i energija - od kemijske industrije do ugostiteljstva, trgovine i drugih uslužnih djelatnosti.

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M2	Izobrazba prostornih planera i drugih sudionika procesa prostornog planiranja u vezi s postojećim trendovima u ovoj praksi. Stručno ojačati lokalnu razinu - u prvom redu dopunskom izobrazbom (najbolje kao prijenos znanja kroz blisku suradnju s nekim tko zna - prvenstveno središtem ekspertize u Zavodu (ZPU) i prema potrebi vanjskim konzultantima), a prema potrebi i dodatnim kadrom. AKTUALNO S OBZIROM DA SE UPRAVO DONOSE PPUO/G!	ZPU, JLS, sektorski akteri, konz.	PR, trajno	ŽP, LP
C2	M3	Nastojati UNAPRJEĐIVATI KVALITETU IZRAĐIVANIH STUDIJA UTJECAJA NA OKOLIŠ (SUO), kritičkim radom stručnih komisija, aktivnim uključivanjem javnosti, gospodarskih subjekata i dr.	MZOPUG, ZPU, komisije, javnost, NVU	PR, trajno	GS, ŽP
C2	M4	ISTOVREMENO S PRAKSOM SEKTORSKOG PLANIRANJA, UVODITI PRAKSU STRATEŠKE PROCJENE UTJECAJA NA OKOLIŠ. Napraviti jedan pilot SPUO projekt, koji će služiti i kao prostor za stjecanje znanja i iskustva u ovoj praksi (npr. programi razvoja turizma, poljoprivrede, lovstva, navodnjavanja).	ZPU, UOPG, AZR, MZOPUG, konz.	PR, trajno	ŽP, MF, DP
C3	M5	Promovirati uvođenje sustavne brige o okolišu kroz USPOSTAVU SUSTAVA PREMA ISO 14000 STANDARDU, ili pokretanja procesa lokalne Agende 21 i sl.	UOPG, ZPU, AZR, JLS, ŽKO, NVU, konz.	PR, trajno	ŽP, LP, GS, MF
C4	M6	PROMOVIRATI PRAKSU ČISTIJE PROIZVODNJE (ili neke njene alternative) u poslovnom sektoru: informiranjem, prezentacijama, edukacijama, demonstracijama, pilot-programima.	UOPG, CZČP, ŽKO, AZR, JPP, ZPU, konz.	PR, trajno	GS, ŽP, LP, MF

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

4.6. SENZIBILIZIRANJE, INFORMIRANJE I UKLJUČIVANJE JAVNOSTI U PROCES ODLUČIVANJA O OKOLIŠU

Tablica 13. Ciljevi vezani uz unaprjeđenje uključenosti javnosti u proces odlučivanja u ZO OBŽ

C1	Zainteresiranoj javnosti i organizacijama OMOGUĆITI JEDNOSTAVAN I KVALITETAN PRISTUP INFORMACIJAMA O OKOLIŠU, TE SUDJELOVANJE U PROCESU DONOŠENJA ODLUKA.
C2	USPOSTAVITI STALNE KOMUNIKACIJSKE KANALE sa svim potencijalnim partnerima i aktivnim društvenim subjektima.
C3	Razvijati različite oblike osvještavanja javnosti i poticati njezino zanimanje za trajan pristup informacijama, te USPOSTAVITI JAVNE BAZE PODATAKA U ZAŠTITI OKOLIŠA.
C4	POVEĆATI ODGOVORNOST JAVNOSTI I NEVLADINIH UDRUGA U ZAJEDNIČKIM NAPORIMA ZAŠTITE OKOLIŠA.

Izvor: Nacionalna strategija zaštite okoliša i Nacionalni plan djelovanja za okoliš

Tablica 14. Mjere za unaprjeđenje uključenosti javnosti u proces odlučivanja u ZO OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	Sustavno poticati uključivanje javnosti u odlučivanje o okolišu, kroz proaktivno informiranje, OSIGURAVANJE PREPOZNTLJIVIH JAVNIH SERVISA KROZ KOJE SE MOGU DATI KOMENTARI I PRIMJEDBE (ZELENI TELEFON) i sl.	ZPU, JLS, JPP, NVU	trajno	ŽP, LP, GS
C1	M2	REAGIRATI NA PRITUŽBE JAVNOSTI (peticije i sl.), facilitirati u rješavanju problema. Uvažavati (prihvaćanjem ili uvjerljivo argumentiranim odbijanjem) primjedbe i komentare javnosti (u kontekstu prostornih planova, SUO i sl.).	NVU (zeleni telefon), JLS, Inspekcije, ZPU, JPP, ZI	PR, trajno	ŽP, LP, DP
C1	M3	IZDAVANJE PUBLIKACIJA U VEZI S PROBLEMATIKOM OKOLIŠA - različiti formati, različiti sadržaji, različite ciljne skupine. Posebno obraditi teme koje izazivaju najviše zanimanja i kontroverzi u javnosti.	ZPU, NVU, ZI, AZO, GS	PR, trajno	ŽP, LP, MF, GS, DP

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M4	FINANCIRATI IZDAVAČKU DJELATNOST vezanu uz problematiku okoliša Županije (monografije o prirodnoj baštini i sl.).	ZPU, AUZPV, NVU, UODD, TZOBŽ, ZI, JLS	PR, trajno	ŽP, LP, MF, GS, DP
C1	M5	USPOSTAVITI META BAZU PODATAKA O OKOLIŠU ŽUPANIJE (ekvivalentna mjera moguća je i na razini gradova i općina) i UČINITI JE JAVNO DOSTUPNOM svim zainteresiranima (WEB stranica Županije, linkovi na drugim Web stranicama (npr. turističke zajednice, i sl.).	ZPU, JLS, NVU (koje to mogu imati kao trajni projekt)	PR, trajno	ŽP, LP, DP
C1 C3	M6	ORGANIZIRATI INFORMACIJSKI SUSTAV OKOLIŠA ŽUPANIJE, S VIŠE RAZLIČITIH KORISNIČKIH SUČELJA, ZA RAZLIČITE SKUPINE KORISNIKA.	ZPU, JLS, NVU (koje to mogu imati kao trajni projekt)	PR, trajno	ŽP, LP, DP
C2	M7	Postupno ŠIRITI INFORMACIJSKU MREŽU SUSTAVA ZAŠTITE OKOLIŠA ŽUPANIJE. Organizirati tematske radionice kojima je cilj i međusobno upoznavanje. Organizirati redovite sastanke na koje se pozivaju svi akteri, s ciljem identifikacije problema, aktivnosti, planova, te MEĐUSOBNOG UPOZNAVANJA I POVEZIVANJA.	Nositelj ZPU, sudjeluju svi	PR, trajno	ŽP, LP, MF, GS
C2	M8	IZDATI PUBLIKACIJU S POPISOM AKTERA značajnih za pojedine teme okoliša.	ZPU, NVU	PR trajno	ŽP
C2	M9	Raditi na POVEĆANJU PRISUTNOSTI U MEDIJIMA (obavijestiti novinare i javnost o događajima).	ZPU, NVU, JLS, i svi drugi	PR, trajno	ŽP
C3	M10	Postaviti tematske "panoe/info-punktove" i "jumbo" plakate na prikladnim mjestima. Organizirati i dobro marketinški predstaviti manifestacije vezane uz okoliš. ODABRATI JEDAN PRIKLADAN PROBLEM OKOLIŠA ŽUPANIJE I RJEŠAVATI GA UZ STALNO MEDIJSKO PRAĆENJE.	ZPU, AZR, JLS, sudjeluju u aktivnostima svi	PR, trajno	ŽP, LP, GS
C3	M11	PODUPIRATI UDRUGE koje se bave okolišem, pogotovo kvalitetne PROGRAME INFORMIRANJA I SENZIBILIZIRANJA JAVNOSTI.	ZPU, JLS, GS	PR, trajno	ŽP, LP, GS
C4	M12	PROMOVIRATI ZA OKOLIŠ PRIHVATLJIVIJE OBRASCE ŽIVLJENJA. Uz informiranje o problemima jasno informirati i o mogućnostima sudjelovanja u njihovom rješavanju.	NVU, UODD, JLS, GS	PR, trajno	DP, ŽP, LP, MF, GS

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

4.7. ODGOJ, EDUKACIJA I RAZVIJANJE SVIJEŠTI O PROBLEMATICI OKOLIŠA

Tablica 15. Ciljevi zaštite okoliša u OBŽ vezani uz odgoj i izobrazbu za okoliš i održivi razvoj

C1	Ojačati odgoj i izobrazbu za okoliš i održivi razvoj UNUTAR ODGOJNO-ŠKOLSKIH INSTITUCIJA ŽUPANIJE.
C2	Ojačati odgoj i izobrazbu za okoliš i održivi razvoj U IZVANINSTITUCIONALNIM OBLICIMA.

Tablica 16. Mjere zaštite okoliša u OBŽ vezane uz odgoj i izobrazbu za okoliš i održivi razvoj

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	POTICATI IZVANASTAVNE AKTIVNOSTI NA TEMU OKOLIŠA I ODRŽIVOG RAZVOJA (projekti različite složenosti: od praćenja kvalitete zraka, voda i sl., do odvojenog prikupljanja otpada).	UODD, NVU, JLS, škole	PR, trajno	ŽP, LP, GS, MF
C1	M2	ORGANIZIRATI POSTOJEĆE LOKALNE INICIJATIVE U ŽUPANIJSKU MREŽU koja potiče razmjenu iskustava i ideja, te moguće zajedničke aktivnosti.	UODD, JLS, škole, NVU	PR, trajno	ŽP, LP, DP

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M3	Poticati UKLJUČIVANJE ŠKOLA I VRTIČA U ŠIRE PROGRAME VEZANE UZ EKOLOGIJU, okoliš i održivi razvoj (npr. GLOBE).	UODD, JLS, škole, NVU	PR, trajno	ŽP, LP, DP, MF
C1	M4	SUFINANCIRANJE PROGRAMA EDUKACIJE EDUKATORA, s ciljem podizanja sposobnosti postojećeg kadra za pokretanje odgojno-obrazovnih sadržaja iz područja okoliša i održivog razvoja.	UODD, JLS, škole, NVU, ZPU	PR, trajno	ŽP, LP, DP, MF, GS
C2	M5	U vezi s različitim problemima okoliša u županiji, INICIRATI SEMINARE, TEČAJEVE, OKRUGLE STOLOVE, SURADNJU SA SLIČNIM PROGRAMIMA IZVAN ŽUPANIJE, STRUČNA PUTOVANJA I SL.	ZPU, JLS, konz., NVU, UODD	PR, trajno	ŽP, LP, GS
C2	M6	Namjensko FINANCIRANJE UDRUGA ZA PROGRAME IZ PODRUČJA ODGOJA I OBRAZOVANJA ZA OKOLIŠ I ODRŽIVI RAZVOJ.	UODD, JLS, GS, NVU	PR, trajno	ŽP, LP, GS

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

4.8. EKONOMSKI INSTRUMENTI I FINANCIRANJE

Tablica 17. Ciljevi zaštite okoliša u OBŽ vezani uz ekonomske instrumente i izvore financiranja

C1	Unaprijediti UČINKOVITOST PRIKUPLJANJA SREDSTAVA U ŽUPANIJSKI I LOKALNE PRORAČUNE.
C2	Unaprijediti UČINKOVITOST I TRANSPARENTNOST KORIŠTENJA PRIKUPLJENIH PRORAČUNSKIH SREDSTAVA.
C3	KORISTITI RASPOLOŽIVE EKONOMSKE INSTRUMENTE s ciljem unaprjeđenja stanja okoliša.

Tablica 18. Mjere zaštite okoliša u OBŽ vezane uz ekonomske instrumente i izvore financiranja

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1 C2	M1	UNUTAR INFORMACIJSKOG SUSTAVA ZAŠTITE OKOLIŠA ŽUPANIJE napraviti segment koji pokriva financije (prihodi, rashodi, očekivani, stvarni,...).	ZPU, SZJF, JLS, AZR, konz.	PR, trajno	ŽP
C1	M2	NA OSNOVI PODATAKA IZ INFORMACIJSKOG SUSTAVA UTVRDITI PODRUČJA U KOJIMA SE ZAKIDAJU ŽUPANIJSKI I LOKALNI PRORAČUNI i pokrenuti adekvatne mjere da se stanje popravi. (Jedan od načina na koji se investicija oko uspostave informacijskog sustava višestruko vraća).	ZPU, SZJF, JLS, AZR, UDUOBŽ, inspekcije	PR, trajno	-
C1	M3	Za prioritetna pitanja zaštite okoliša (otpad, otpadne vode, sanacija posebno devastiranih prostora, i sl.) izraditi idejne studije s prijedlogom financiranja i ANALIZOM TROŠKOVA I KORISTI.	AZR, ZPU, UOPG, SZJF, JLS, konz.	PR, trajno	-
C2	M4	ANALIZIRATI MOGUĆNOST korištenja svojih zakonskih ovlasti - naknada za zaštitu okoliša koju propisuje jedinica lokalne samouprave za svoje područje, cijene komunalnih usluga - ZA FINANCIRANJE RJEŠENJA POSTOJEĆIH PROBLEMA OKOLIŠA, NAROČITO ONIH VEĆIH I SKUPLJIH.	UOPG, ZPU, SZJF, JLS, AZR	PR, trajno	ŽP, LP
C2	M5	U slučaju pokretanja projekta za koji će se sredstva osigurati i iz povišenih naknada, obavezno projekt popratiti jakom informativnom kampanjom, kojom će se JASNO OBJASNITI KORISTI I TROŠKOVI OD PROJEKTA, KAO I PRAVEDNOST NJIHOVE RAZDIOBE PO RAZNIM DRUŠTVENIM/INTERESNIM GRUPAMA.	AZR, SZJF, ZPU, JLS, NVU, konz.	PR, trajno	-
C3	M6	SMANJENJEM POREZA/PRIREZA/DAVANJA poticati investicije u zaštitu okoliša, povećanje energetske djelotvornosti, i dr. "zelene" scenarije.	SZJF, JLS, ZPU	PR, trajno	-

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C2	M7	SUBVENCIONIRATI ULAGANJA U RAZVOJNA RJEŠENJA POVOLJNA ZA OKOLIŠ (ekološka poljoprivreda, seoski turizam, obnovljivi izvori energije, ...).	UOPG, SZJF, AZR, JLS, ZPU	PR, trajno	ŽP, LP
C2	M8	SUFINANCIRATI AKTIVNOSTI ZAŠTITE I ODRŽIVOG UPRAVLJANJA OKOLIŠEM U FINACIJSKI SLABIM PODRUČJIMA.	UOPG, AZR, JLS, SZJF	PR, trajno	ŽP
C3	M9	Pri većim javnim investicijama / natječajima / nabavama tražiti i primjereno valorizirati (PREFERIRATI) RJEŠENJA KOJA SU PRIHVATLJIVIJA ZA OKOLIŠ.	Svi upravni odjeli, JLS	PR, trajno	-
C3	M10	PRI FORMIRANJU CIJENA KOMUNALNIH NAKNADA POTICATI ZA OKOLIŠ PRIHVATLJIVIJE PONAŠANJE (otpad, voda i sl.).	JLS, KP, AZR, UOPG	PR, trajno	-

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

5. TEME ZAŠTITE OKOLIŠA: OCJENA STANJA, CILJEVI I MJERE

Ovo poglavlje obrađuje različite "teme" zaštite okoliša, u obliku koji je korišten u Nacionalnoj strategiji zaštite okoliša, ali u kontekstu Osječko-baranjske županije.

Uključene teme mogu se, kako je već najavljeno u uvodnom poglavlju, okvirno podijeliti⁴³ u četiri skupine:

- 1. teme koje se tiču različitih sastavnica okoliša (vode, tlo, zrak, bioraznolikost)**
- 2. teme kojima je zajedničko da im je predmet proučavanja neka vrsta pritiska na okoliš (otpad, buka, ekološke nesreće i rizici)**
- 3. teme koje se bave integracijom zaštite okoliša u druge sektore (industrija, eksploatacija mineralnih sirovina, energetika, promet, poljoprivreda, šumarstvo, lovstvo, potrošači i potrošnja, turizam)**
- 4. teme koje se bave karakterističnim prostornim cjelinama (urbano i ruralno područje).**

Svako potpoglavlje počinje kratkim općim uvodom u pojedinu temu, a potom se utvrđuje i komentira stanje u Osječko-baranjskoj županiji, te uvažavajući naputke dane u Nacionalnoj strategiji zaštite okoliša i Nacionalnom planu djelovanja za okoliš ("Narodne novine" broj 46/02.), predlaže konkretne ciljeve i mjere za njegovo unaprjeđenje. Svako potpoglavlje završava tablicama u kojima su ciljevi i mjere dani krajnje sažeto, praćeni okvirnim preporukama glede roka provedbe, uključenih aktera, te izvora financiranja za pojedinu mjeru, odnosno aktivnost.

Konačno, važno je ponovno podsjetiti da je program proces, a ne jednom napisan fiksni skup planova i aktivnosti. U kontekstu te distinkcije, ciljevi i mjere predložene u ovom dokumentu predstavljaju tek ishodište tog procesa. Osnovna zadaća i doprinos programa je da se proces usmjeri na način koji osigurava 1) njegovu utemeljenost na najboljim trenutno raspoloživim⁴⁴ spoznajama i informacijama značajnim za proces planiranja i upravljanja, 2) Zakonom o zaštiti okoliša zahtijevano je uvažavanje zaključaka i smjernica iz Nacionalne strategije zaštite okoliša i drugih relevantnih planskih dokumenata (npr. Prostorni plan Osječko-baranjske županije, Plan razvitka odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na području Osječko-baranjske županije, Program razvoja poljoprivrede...).

⁴³ Međupovezanost tema unutar zaštite okoliša uvjetovala je da se neke konstatacije i zaključci ponavljaju u kontekstu više tema. Npr. "pritisaci", te posljedice na "stanje" različitih segmenata okoliša od pojedinog "pokretača" spominju se i u kontekstu analize toga pokretača (npr. poljoprivreda, promet, industrija, eksploatacija mineralnih sirovina), i u kontekstu analize stanja i pritisaka na različite segmente okoliša (tlo, voda, zrak, ...) na koje pojedini pokretači utječe.

⁴⁴ Raspoloživim u smislu da se mogu prikupiti u prihvatljivom roku, što uglavnom implicira prikupljanje iz drugih izvora (literatura, intervjui sa stručnjacima i relevantnim profesionalcima iz uprave i drugih institucija), a ne pokretanje novih baznih istraživanja.

Ono što slijedi je izravniji participativni proces (radionice, okrugli stolovi i sl.), unutar kojega će ovim dokumentom utvrđeni (a možda i neki drugi) akteri postupno detaljnije razrađivati pojedine mjere i uz njih vezane konkretne aktivnosti, te učeći iz rezultata, prilagođavati postojeće i dodavati nove, novim uvjetima bolje prilagođene mjere. To je proces u kojemu se dokument i stvarnost susreću i međusobno utječu jedno na drugo, postupno se približavajući - dokument postaje sve stvarniji, stvarnost sve više nalik vizijama iz dokumenta.

U Sažetku su zadržani samo ciljevi i smjernice po pojedinim temama zaštite okoliša.

5.1. VODE

Tablica 19. Osnovni ciljevi zaštite voda, za područje OBŽ

C1	OSIGURAVANJE TRAJNOG UPRAVLJANJA VODAMA NA NAČELIMA ODRŽIVOG RAZVOJA I JEDINSTVA VODNOG REŽIMA.
C2	KONTROLA, SMANJENJE, IZBJEGAVANJA ONEČIŠĆAVANJA VODA: sačuvati vode koje su još čiste; očuvati kakvoću površinskih voda u propisanim kategorijama; zaustaviti trend pogoršavanja kakvoće podzemnih i površinskih voda ondje gdje je ona ozbiljnije narušena i postupno mjerama zaštite osigurati propisanu vrstu vode. Sanirati/ukloniti postojeće izvore onečišćenja, te osmisliti sustavni nadzor nad njima.
C3	PRI UPRAVLJANJU VODAMA STVORITI UVJETE ZA ZAŠTITU EKOSUSTAVA POJEDINIH VRSTA.
C4	Razmotriti MOGUĆNOSTI ZA UVOĐENJE ALTERNATIVNIH TEHNOLOGIJA PROČIŠĆAVANJA OTPADNIH VODA, uz uzimanje u obzir lokalnih (geografskih) značajki, te omogućiti postupnost izgradnje.

Tablica 20. Mjere zaštite voda za OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	DONIJETI ŽUPANIJSKI PLAN ZAŠTITE VODA, usklađen s postojećim planovima i Planom razvitka odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda.	HV, UOPG, JLS, ZPU	PR	HV, ŽP
C1	M2	NAPRAVITI LOKALNE PLANOVE ZAŠTITE VODA, koji detaljno analiziraju problem i daju konkretne, operativne preporuke.	JLS, HV, AZR, OPG, ZPU, konz.	KR, SR	HV, LP, ŽP, MF, FZOEU, GS
C1	M3	PODIĆI KVALITETU KATASTRA ONEČIŠĆIVAČA (ažurno i točno izvještavanje i o manjim zagađivačima...), DOPUNITI MONITORING, USPOSTAVITI JEDINSTVEN INFORMACIJSKI SUSTAV.	UDUOBŽ, VI, HV, JLS, NVU, ZPU	PR, trajno	HV, DP, ŽP
C1	M4	POBOLJŠATI INSPEKCIJSKI NADZOR SVIH VRSTA ONEČIŠĆENJA (građanstvo, industrija, poljoprivreda). Inicirati projekte sustavnog nadzora pojedine vrste zagađivača, a dobivene INFORMACIJE POSLIJE PREZENTIRATI I ISKORISTITI U ODGOVARAJUĆOJ KAMPANJI.	VI, PI, IZO, JLS, NVU, JPP, ŽKO	KR, SR	DP (ŽP, LP, GS – kroz financ. NVU)
C1	M5	U PLANOVIMA KORIŠTENJA VODA POŠTOVATI PRINCIPE INTEGRALNOG UPRAVLJANJA VODAMA: PREDNOST IMAJU VIŠENAMJENSKI SUSTAVI.	HV, UOPG, AZR, ZPU, JLS	PR, trajno	-
C1	M6	IZRADITI STUDIJU ISPLATIVOSTI I PROVODIVOSTI PROJEKATA VS NA DRAVI, UZ UVRŠTENJE SVIH TRIJU (GOSPODARSKE, OKOLIŠNE I SOCIO-KULTURALNE) KOMPONENTI ODRŽIVOG RAZVOJA. Obavezno analizirati različite scenarije ostvarivanja željenih ciljeva. Osigurati široko participativni pristup svih zainteresiranih struka i javnosti.	HV, ZPU, konz. UOPG, AZR	SR, DR	ŽP, DP, MF, GS, HV
C2	M7	POŠTOVATI POSTOJEĆE ODLUKE O ZAŠTITI IZVORIŠTA te donijeti nove, tamo gdje su potrebne. POŠTOVATI PREPORUKE IZ PROSTORNE DOKUMENTACIJE u vezi s područjima posebnih ograničenja u korištenju (vodozaštitno područje, vodotok,...).	HV, ZPU, JLS, GI, UI, VI	PR, trajno	-

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C2	M8	GRADITI SUSTAVE ODVODNJE - prioriteto u područjima s neposrednim utjecajem na podzemne vode ili površinske vode koje se koriste za vodoopskrbu, i posebno osjetljivim područjima. Svu plansku dokumentaciju treba podvrći detaljnoj reviziji i uskladiti sa suvremenijim pristupima i racionalnijim principima usklađenim s aktualnim mogućnostima društva (decentralizirani sustavi odvodnje, sustavno organizirana individualna rješenja, čista tehnologija, rješavanje na samom izvoru zagađenja itd.)	HV, JLS, AZR, UOPG, FZOEU	PR, DR	ŽP, LP, FZOEU, MF
C2	M9	Sukladno terminskom planu iz Državnog plana zaštita voda, te Županijskom Planu gradnje objekata odvodnje/pročišćavanja po naseljima, GRADITI PROČIŠĆIVAČE ZA KOMUNALNE OTPADNE VODE (EVENTUALNO FINANCIRATI POVEĆANJEM CIJENE VODE).	HV, KP, JLS, UOPG, AZR, FZOEU	PR, DR	LP, KP, FZOEU, ŽP, MF
C2	M10	IZRADITI PREDTRETMANE ZA TEHNOLOŠKE OTPADNE VODE: prioriteti su Šećerana u Osijeku, Belišće d.d., stočarske i svinjogojske farme u Baranji.; poticati uvođenje mjera kojima se smanjuje kumulativno onečišćenje od velikog broja manjih onečišćivača.	JPP, JLS, VI, HV	PR, trajno	GS, kreditna sredstva
C2	M11	Pri planiranju namjene prostora NASTOJATI OBORINSKE VODE RJEŠAVATI NA NAČIN KOJI MINIMIZIRA NJIHOV NEGATIVAN UTJECAJ NA KRAJNJE RECIPIJENTE, nastojeći što je moguće veći dio oborinskih voda riješiti infiltriranjem i isparavanjem.	HV, ZPU, JLS, konz.	PR, trajno	-
C2	M12	POTICATI MJERE KOJIMA SE SMANJUJE PRITISAK OD POLJOPRIVREDE: racionalnije korištenje kemikalija i odabir uzgajanih kultura, način obrade zemljišta koji smanjuje eroziju, poticanje ekološke poljoprivrede, edukacija,	UOPG, PI, HZPSS, NVU, ZI, JLS	PR, trajno	DP, ŽP, MF, LP
C2	M13	SANIRATI ODLAGALIŠTA OTPADA KOJA UGROŽAVAJU PODZEMNE VODE.	UOPG, AZR, JLS, FZOEU	PR	ŽP, LP, FZOEU, MF
C2	M14	PROMOVIRATI I PODUPIRATI ANTIEROZIJSKE MJERE (sadnja drveća, ostavljanje prigušnih vegetacijskih pojaseva uz rubove poljoprivrednih ploha i dr.) Integrirati antierozijske mjere u PPOG-ima i DPU-ima, propisivanjem mjera korištenja zemljišta i odgovarajuće zonacije.	UOPG, PU, HZPSS, NVU, ZI, JLS, konz.	PR, trajno	ŽP, GS
C3	M15	KOD PLANIRANJA VODNO-GOSPODARSKIH ZAHVATA, KROZ KVALITETNU SUO PROCEDURU, UVAŽAVATI I UTJECAJ NA EKOSUSTAV. PREISPITATI STARE ZAHVATE u svjetlu novih spoznaja o vrijednosti ekosustava.	HV, ZPU, MZOPUG, JLS, AZR, UOPG	PR, trajno	GS
C4	M16	PROMOVIRATI ALTERNATIVNA RJEŠENJA PREDLAGANA IZRAĐENIM ŽUPANIJSKIM PLANOM ODVODNJE. Izraditi brošure, educirati buduće edukatore (inspekcije, službenike u JLS, NVU, ...), organizirati službe koje će stručno voditi i kontrolirati provođenje i primjenu alternativnih rješenja.	UOPG, AZR, NVU, JLS, ZPU	PR	ŽP, FZOEU
C4	M17	SUFINANCIRATI PILOT-PROJEKTE NEKOLIKO TIPIČNIH ALTERNATIVNIH METODA TRETIRANJA OTPADNIH VODA (laguna i sl.).	UOPG, AZR, JLS, NVU, konz., GS	PR	FZOEU, ŽP, MF, GS

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa

5.2. TLO

Tablica 21. Osnovni ciljevi zaštite tla za područje OBŽ

C1	Sprječavanje i smanjivanje EROZIJE TLA vodom (bujice, poplave).
C2	Smanjivanje i zaustavljanje iscrpljivanja, degradacije, onečišćenja tala INTENZIVNOM POLJOPRIVREDNOM PROIZVODNOM.

C3	Sprječavanje i smanjivanje onečišćenja ZAGAĐENIM, ONEČIŠĆENIM TEKUĆINAMA, TE IZ ATMOSFERE.
C4	Racionalno gospodarenje prostorom i smanjivanje gubitaka kvalitetnih poljoprivrednih tala ZBOG PRENAMJENE.
C5	RAZMINIRANJE cijelog prostora OBŽ.
C6	Uspostava SUSTAVA PRAĆENJA stanja i pritiska na tlo u OBŽ, te INFORMACIJSKOG SUSTAVA tala kao dijela IS okoliša OBŽ.

Tablica 22. Mjere zaštite tala za područje OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	IZRADITI DETALJNU KARTU EROZIJE NA PODRUČJU ŽUPANIJE.	ZZT, Konz., ZPU, ZI, HV	PR, DR	ŽP, HV, GS
C1	M2	ODREDITI PODRUČJA NA KOJIMA SE OBAVEZNO PROVODE ANTIEROZIJSKE MJERE (smanjivanje tzv. poremećenih područja, razdvajanje većih slivnih područja na manja, tehničke i biotehničke mjere, ograničenja u korištenju). Ažurirati PPOBŽ, PPUO/G.	ZPU, konz, JLS, svi korisnici prostora	SR, DR	ŽP, LP
C1	M3	Provoditi TEHNIČKE MJERE ZAŠTITE OD NEGATIVNOG DJELOVANJA VODA (npr. uređenje korita bujice, i sl.) i održavati postojeće sustave.	HV, JLS, JPP, UOPG	PR, trajno	HV, LP, ŽP
C1	M4	Napraviti cjelovit program SADNJE ZAŠTITNIH ŠUMA, usklađen s mjerama i programima drugih sektora značajnih za borbu protiv erozije.	HŠ, HV, ZI, UOPG, ZPU, JLS	PR, DR	HV, ŽP, LP
C1	M5	BIOTEHNIČKIM MJERAMA NASTOJATI MIJENJATI BIOLOŠKE UVJETE KOJI POGODUJU EROZIJI (briga o vegetacijskom pokrovu, sadnja zaštitnih šuma i sl.).	HV, JPP, poljoprivreda, HŠ, JLS, AZR	PR, trajno	HV, ŽP, LP, HŠ
C1	M6	Provoditi ANTIEROZIJSKE REGULATIVNE MJERE kao što su obaveza prelaska s jednogodišnjih na višegodišnje kulture, obaveza održavanja protuerozijskih šuma na nagnutim terenima i sl.	UOPG, PI, ŠI, HŠ, poljoprivreda	PR, trajno	-
C1	M7	Uspostaviti suradnju i USKLAĐIVATI PLANOVE I PROGRAME ZAŠTITE OD NEGATIVNOG DJELOVANJA VODA SVIH ZNAČAJNH SEKTORA (vodno gospodarstvo, poljoprivreda, šumarstvo, zaštita prirode, planiranje i uređenje prostora i dr.).	Svi navedeni	PR, trajno	-
C2	M8	POTICATI EKOLOŠKU POLJOPRIVREDU (izrada studija izvodivosti pojedinih razvojnih scenarija, uspostava pilot-programa, financijski poticaji, stručna pomoć, izdavanje priručnika itd.).	HZPSS, ZI, NVU, UOPG, AZR, JLS, ZZT, JPP	PR, trajno	ŽP, DP, LP, GS
C2	M9	KOD INTENZIVNE POLJOPRIVREDE POTICATI SUVREMENE PRAKSE KOJIMA JE CILJ OČUVANJE KVALITETE TLA (plodored, efikasnija primjena biotehničkih sredstava - integralna zaštita usjeva od štetnika i pravovremena i pravilno dozirana gnojidba, polikultura, vraćanje organskih tvari u tlo i dr.).	HZPSS, ZI, NVU, UOPG, AZR, JLS, ZZT, JPP	PR, trajno	ŽP, DP, LP, GS
C2	M10	UNAPRJEĐENJE SAVJETODAVNIH STRUČNIH SERVISIA, TE ŠIRA KAMPANJA INFORMIRANJA O POSTOJEĆIM SERVISIMA (npr. programi analize tala koje provodi Zavod za tlo u suradnji s OBŽ).	UOPG, JLS, NVU, HZPSS	PR, trajno	ŽP, LP
C3	M11	UREĐENJE OBORINSKIH VODA S CESTA I DRUGIH ONEČIŠĆENIH POVRŠINA (Općenito, relevantne su sve mjere iz teme Voda koje se tiču rješavanja problema otpadnih voda - komunalnih, tehnoloških, ...).	UOPG, JLS, HV	PR, DR	HV, LP
C3	M12	ČIŠĆENJE DIVLJIH ODLAGALIŠTA OTPADA i uvođenje mjera za sprječavanje njihovog ponovnog nastajanja (postavljanje kontejnera, uvođenje češćeg nadzora, edukacija, ...). Saniranje onečišćenih površina i njihova prenamjena.	UOPG, KP, JLS, NVU, IZO	PR, trajno	ŽP, LP, FZOEU

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C3	M13	Uvesti dodatne mjere s ciljem SMANJENJA RIZIKA OD AKCIDENTA U RADU s naftnim derivatima (u svim fazama: od eksploatacije, preko transporta, do distribucije).	JPP, IZO, JLS, Eko-stožer	PR, trajno	GS, ŽP, LP
C4	M14	REVIZIJA NEIZGRAĐENIH GRAĐEVINSKIH ZONA predviđenih postojećim planovima u smislu njihovog ponovnog vraćanja u kategoriju poljoprivrednih površina, pogotovo ako se radi o kvalitetnim poljoprivrednim tlima.	ZPU, JLS, ZZT	PR	-
C4	M15	Pri prostornom planiranju i uređenju DOSLJEDNO PRIMJENJIVATI NAPUTAK O RACIONALNOM KORIŠTENJU POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA (aspekt prenamjene i sl.).	ZPU, JLS, ZZT	trajno	-
C5	M16	Postupno, ali prioritarno RAZMINIRANJE CJELOKUPNOG PODRUČJA ŽUPANIJE. (Ne uništavati minskoeksplozivna sredstva u osjetljivom okolišu, ukoliko to nije nužno).	HCR, županijska tijela, JLS	PR, DR	DP, MF
C6	M17	Uspostava SUSTAVA TRAJNOG PRAĆENJE KVALITETE TLA. Dodatna ciljana istraživanja, redoviti monitoring, integracija podataka u budući Informacijski sustav okoliša Županije.	ZZT, ZI, konz., JLS, UOPG, JPP	PR, trajno	ŽP, DP, LP, GS
C6	M18	Uspostava INFORMACIJSKOG SUSTAVA TALA OBŽ, kao dijela informacijskog sustava okoliša OBŽ.	ZPU, ZZT	PR, trajno	ŽP

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

5.3. ZRAK

Tablica 23. Primarni ciljevi zaštite zraka u OBŽ

C1	NADOGRADITI SUSTAV ZA PRAĆENJE EMISIJA I KAKVOĆE ZRAKA.
C2	USPOSTAVITI INFORMACIJSKI SUSTAV O PRAĆENJU KAKVOĆE ZRAKA kao dio informacijskog sustava o okolišu.
C3	ODRŽATI I. kategoriju zraka u gradovima i naseljima u kojima je I. kat. ustanovljena 2003. g., POSTIĆI I KATEGORIJU KAKVOĆE u dijelovima naselja u kojima je zrak II. kategorije. Smanjiti emisije iz svih glavnih izvora (promet, energetika, industrija, ložišta).
C4	SMANJITI EMISIJE ŠTETNIH TVARI KOJE UTJEČU NA REGIONALNU I GLOBALNU ONEČIŠĆENOST.
C5	Racionalizirati i optimizirati (poboljšati) STRUKTURU PROMETA.

Tablica 24. Mjere zaštite zraka od onečišćenja za OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	S obzirom na rezultate mjerenja na postaji Osijek-1, koji pokazuju razine NO ₂ i lebdećih čestica (LČ) koje povremeno (zimi) prelaze preporučene vrijednosti (jednom čak i GV za NO ₂), DOPUNITI POSTOJEĆA MJERENJA NA LOKALNOJ MREŽI mjerenjima kojima će se kontrolirati koncentracija navedenih onečišćivača u zraku i u drugim dijelovima OBŽ (izvan Osijeka). Relativno povoljna varijanta (iskustvo Japana) kojom se može pokriti dio potreba praćenja kakvoće zraka je EDUKACIJA/DONIRANJE PASIVNIH SAKUPLJAČA (SO ₂ , CRNI DIM, NOX) ŠKOLSKIM "EKO SEKCIJAMA" I NVU-ima. Ovakve jednostavne metode često zadovoljavaju potrebe, a svojom decentraliziranošću i transparentnošću čak su i u prednosti u odnosu na skupe profesionalne sustave - najbolje, u prvoj fazi, kao pilot-projekt. OBUHVATITI NADZOROM I "MALE" ONEČIŠĆIVAČE (paljenje kablova, smeća i sl.).	ZZJZ, UODD, NVU, škole, ZPU, JLS	PR	ŽP, LP
C1	M2	FORMIRANJE I STALNO AŽURIRANJE REGISTRA ONEČIŠĆIVAČA I KATASTRA EMISIJA U ZRAK (kao dijela informacijskog sustava praćenja kakvoće zraka) na način koji dopušta pretraživanje, sortiranje i druge uobičajene funkcije obrade i korištenja unesenih podataka (što trenutno nije slučaj).	UDUOBŽ, ZPU, JPP, JLS, MZOPUG	PR	ŽP, DP

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C2	M3	USPOSTAVA INFORMACIJSKOG SUSTAVA STANJA ZRAKA kao dijela Informacijskog sustava okoliša OBŽ. Informacijski sustav treba na odgovarajući način OBJEDINITI I PREZENTIRATI INFORMACIJE DOBIVENE IZ SVIH POSTOJEĆIH MJERENJA, uključujući: državnu i lokalnu mrežu, mjerenja pozadinske onečišćenosti, daljinskog onečišćenja, opažanje posrednih pokazatelja kvalitete zraka, mjerenja obavezna prema SUO i drugim propisima, mjerenja posebne namjene i dr.	ZPU, svi akteri koji mjere, AZO	PR	ŽP
C2	M4	PROAKTIVNIJE PREZENTIRANJE INFORMACIJA O STANJU ZRAKA - npr. preko web stranica, tematskih panoa na javnim mjestima, prigodom obilježavanja međunarodnog dana zaštite okoliša i sl.	ZZJZ, ZPU, JLS	PR, trajno	ŽP, LP
C3 C4	M5	ODRŽAVATI I POVEĆAVATI POVRŠINE PARKOVA I ZELENIH POVRŠINA UNUTAR NASELJA. Zaštititi naselja od prašine (i buke) s jakih prometnica postavljanjem prirodnih barijera (drvoreda ili šuma).	HŠ, KP, JLS, NVU, JPP, ZPU	PR, trajno	GS, ŽP, LP
C3	M6	Dosljedno PLANIRANJE I UPRAVLJANJE RAZVOJEM I IZGRADNJOM U PROSTORU, koje uzima u obzir emisije u zrak i njihove utjecaje. Izdvajati industrijske od stambenih zona, stočne farme od naselja, voditi računa o ukupnim emisijama na nekom području i dr.	ZPU, JLS, konz.	PR, trajno	-
C3 C4	M7	POTICANJE UVOĐENJA ČIŠĆIH TEHNOLOGIJA KOD GLAVNIH ONEČIŠĆIVAČA: (nadzor nad poštivanjem zakonskih propisanih graničnih vrijednosti, porezne (prirezne) olakšice, kreditiranje, primjena principa "zagađivač plaća").	UOPG, JPP, HCZČP, ŽKO, konz, IZO, NVU, JLS	PR, trajno	GS, ŽP, FZOEU
C3 C4	M8	Poticati POLJOPRIVREDNE PRAKSE koje rezultiraju minimalnom emisijom onečišćivača u atmosferu (odgovarajuća upotreba otpadne biomase: proizvodnja bioplina i sl.; pravilna upotreba zaštitnih sredstava i dr.).	HZPSS, ZI, UOPG, JLS, JPP	PR, trajno	GS, ŽP, LP, FZOEU
C3 C4	M9	Nastavak PLINIFIKACIJE.	AZR, JLS, UOPG	SR, DR	Vlasnik mreže
C3 C4	M10	Uspostaviti odgovarajuće SUSTAVE GOSPODARENJA OTPADOM (emisije metana i dr. stakleničkih plinova) I OTPADNIM VODAMA (neugodni mirisi od neriješenih fekalnih voda). Mjera je detaljnije razrađena u temi vode i gospodarenje otpadom.	AZR, JLS, UOPG, ZPU	PR	ŽP, LP, FZOEU MF, HV
C3 C4	M11	ODRŽAVANJE, AKO NE I POVEĆAVANJE POVRŠINA POD ŠUMOM.	HŠ, UOPG, JLS, ZPU	PR, trajno	HŠ
C5	M12	Mjere oko POBOLJŠANJA JAVNOG PROMETA. Uspostavljanje biciklističkih staza. Popularizacija bicikla (kao tradicionalnog prometala regije) i javnog prijevoza. Porezne olakšice za čišća prometala (hibridni i plinski pogon). Izgradnjom zaobilaznica "izbaciti" tranzitni promet iz naselja.	UOPG, AZR, JLS	PR, trajno	JLS, ŽP, FZOEU

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa

5.4. ZAŠTITA BIOLOŠKE I KRAJOBRAZNE RAZNOLIKOSTI

Tablica 25. Primarni ciljevi zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti OBŽ

C1	INVENTARIZACIJA I KARTIRANJE biološke i krajobrazne raznolikosti.
C2	DETALJNA PROCJENA STANJA I UGROŽENOSTI.
C3	IZRADA AKCIJSKIH PLANOVA ZAŠTITE I UNAPRJEĐENJA STANJA (prioritet imaju najvrjedniji i najugroženiji segmenti bioraznolikosti, te iznimno vrijedni krajobrazi).
C4	PROVEDBA AKCIJSKIH PLANOVA (prioritet imaju najvrjedniji i najugroženiji segmenti bioraznolikosti, te iznimno vrijedni krajobrazi).

C5	NADZOR PROVEDBE I ADAPTIVNO UPRAVLJANJE.
C6	INTEGRACIJA brige o biološkoj i krajobraznoj raznolikosti U DRUGE SEKTORE.
C7	RAZVIJANJE PROVEDBENIH KAPACITETA (svi aspekti, uključujući financiranje, usklađivanje aktera, istraživački resursi, institucije, informiranje javnosti,...).

Tablica 26. Mjere zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.
C1 C2	M1 IZRADA BIOLOŠKE OSNOVE OBŽ: Izraditi inventar biološke raznolikosti - sinteza svih postojećih istraživanja pojedinih vrsta, staništa, s kartom staništa kao okvirom. Identifikacija praznina u poznavanju ekosustava OBŽ, te davanje smjernica za buduća dugoročna istraživanja.	AUZPV, PU, DZZP, JLS, konz., ZI, NVU	PR/SR	ŽP, MF, FZOEU
C1 C2	M2 IZRADA KRAJOBRAZNE OSNOVE OBŽ: Provesti inventarizaciju i kategorizaciju krajobraza na osnovi vrednovanja njegova karaktera, te identifikaciju iznimnih krajobraza; uspostaviti sisteme kartiranja obilježja krajobraza na županijskoj i općinskoj razini, te procijeniti stanje s identifikacijom ugroženosti i mogućnosti promjena; za svaki identificirani tip iznimnih krajobraza ili iznimnog krajobraznog područja izraditi akcijske planove zaštite i unaprjeđenja.	AUZPV, ZPU, DZZP, JLS, konz., ZI, NVU, JUPPKR	PR/SR	ŽP, MF, FZOEU
C1 C2	M3 USPOSTAVA INFORMACIJSKOG SUSTAVA BIOLOŠKE I KRAJOBRAZNE RAZNOLIKOSTI OBŽ, kao okvira u kojemu će se prikupljati, objedinjavati, analizirati rezultati svih pojedinačnih značajnih istraživanja. Sustav će služiti kao potpora upravljanju, te kao informacijski servis stručnoj i najširoj javnosti. Sustav će sadržavati kartu staništa, krajobraznu osnovu, inventar biološke raznolikosti, informacije o sustavu zaštite i upravljanja (projekti, ..) i sl.	AUZPV, ZPU, DZZP, JLS, konz., ZI, NVU, JUPPKR	PR/SR	ŽP, MF, FZOEU
C3	M4 Izrada PROGRAMA ZAŠTITE PRIRODE OBŽ zakonska je obaveza i strateški okvir za sve druge aktivnosti u području zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti.	AUZPV, ZPU, konz, ZI, NVU, JLS, JUPPKR	PR	ŽP
C3	M5 IZRADA PLANA UPRAVLJANJA (STUDIJA REVITALIZACIJE I ZAŠTITE) za Posebni ornitološki rezervat "Podpanj".	AUZPV, JLS, ZPU	PR	ŽP, LP
C3	M6 IZRADA AKCIJSKIH PLANOVA ZA DRUGE DIJELOVE PRIRODE, SUKLADNO UTVRĐENOJ PRIORITETNOSTI (studija revitalizacije spomenika parkovne arhitekture za parkove Našica, Čepina, Tenja, Bilja i Valpova, te triju drvoreda platana predloženih za zaštitu).	AUZPV, JLS, ZPU	KR, SR	ŽP, LP
C3	M7 IZRADA STUDIJE PROVEDIVOSTI I OPRAVDANOSTI PREVOĐENJA PREDLOŽENIH RIBNJAKA U STATUS POSEBNIH ORNITOLOŠKIH REZERVATA (s obaveznom analizom interesa, te analizom raspodjele koristi i troškova/šteta/gubitaka). Identifikacija optimalne razine zaštite sa zonacijom područja i prijedlogom plana upravljanja. TRENUTNO ISKUSTVO PODPANJA GOVORI DA SAMA "PAPIRNATA ZAŠTITA" NE ZNAČI PUNO.	AUZPV, JLS, ZPU	KR	ŽP, LP
C4	M8 PROVEDBA AKCIJSKIH PROGRAMA (u prvom redu Poseban ornitološki rezervat Podpanj, ali i drugi: spomenici parkovne arhitekture, travnjačka površina na biljskom groblju, drvoredi platana predloženi za zaštitu). POTREBNO JE TRENUTNU PAPIRNATU ZAŠTITU PRETVORITI U STVARNU ZAŠTITU I ODRŽIVO KORIŠTENJE.	AUZPV, JLS, ZPU	PR, trajno	ŽP, LP
C4	M9 Pomoći zaštitu vrijednih krajobraza PROMOVIRANJEM I RAZNIM VRSTAMA POTPORE (financijska, savjetodavna,...) DJELATNOSTIMA KOJE POMAŽU OČUVANJE AUTENTIČNIH KRAJOBRAZA (ruralni turizam, ekstenzivna - tradicionalna poljoprivreda,...).	AUZPV, TZOBŽ, AZR, JLS, ZPU, NVU	PR, trajno	ŽP, LP

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C4 C6	M10	Opremiti bogatstvo biološke i krajobrazne raznolikosti na način da ga se može koristiti kao turistički resurs, bez negativnih posljedica (INTERPRETACIJA I PREZENTACIJA, UREĐENJE STAZA,...).	TZOBŽ, AUZPV, AZR, JLS, ZPU, NVU	PR, trajno	ŽP, LP
C4 C6	M11	Kreditima i drugim mjerama POTICATI EKOLOŠKU POLJOPRIVREDU.	AZR, JLS, UOPG, HZPSS	PR, trajno	ŽP, LP, DP
C5	M12	ANALIZA REZULTATA PILOT-PROJEKATA, ADAPTIVNO UPRAVLJANJE. Stvaranje modela upravljanja i zelenih razvojnih scenarija. PROCJENA VRIJEDNOSTI BIOLOŠKE I KRAJOBRAZNE RAZNOLIKOSTI KAO RAZVOJNOG RESURSA U KONTEKSTU ZELENIH SCENARIJA - VAŽNA INFORMACIJA ZA ANALIZU TROŠKOVA I KORISTI PRI OCJENI PRIHVATLJIVOSTI DRUGIH PROJEKATA.	ZPU, AZR, AUZPV, JLS	PR, trajno	ŽP, LP
C6	M13	Uvažavati ekološke kriterije kod razmatranja HIDROTEHNIČKIH PROJEKATA. Provesti reviziju provedenih hidrotehničkih zahvata i vidjeti može li se negdje situacija unaprijediti (npr. vratiti vodu u stare vodotoke, podići razinu podzemnih voda, i sl.). U OKVIRU OVE MJERE, PRIORITETNA AKTIVNOST JE NAPRAVITI STUDIJU KOJOM ĆE SE RAZMOTRITI DOBRE I LOŠE STRANE MOGUĆE GRADNJE VS NA RIJECI DRAVI. Sličnog prioriteta je i slična studija za sve planirane kapitalne vodnogospodarske objekte (npr. sustav brdskih akumulacija). Slična mjera je predložena i u okviru teme VODE.	Konz., HV, JLS, ZPU, AZR	PR trajno, KR	HV, ŽP, GS
C6	M14	Unaprijediti GOSPODARENJE ŠUMAMA na način da se više uvažavaju ekološki kriteriji.	HŠ, JLS, NVU	PR trajno	HŠ
C6	M15	Voditi računa o utjecaju LOVSTVA na bioraznolikost (npr. uznemiravanje zaštićene faune) .	LSOBŽ, NVU, JLS, AUZPV	PR trajno	LSOBŽ, ŽP, LP
C6	M16	Razviti predefinirane MODELE GRADNJE dopuštene u određenim krajobraznim cjelinama. Javno promovirati ideju krajobraza i njegove vrijednosti.	ZPU, JLS, konz.	KR	ŽP, LP
C7	M17	PRIORITETNO (preduvjet mnogim drugim predlaganim mjerama) DOVRŠITI USPOSTAVLJANJE JAVNE USTANOVE ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM DIJELOVIMA PRIRODE NA PODRUČJU ŽUPANIJE - AUZPV.	ZPU, Min. kulture	PR/KR	ŽP
C7	M18	USPOSTAVA BLISKE SURADNJE između uprave, istraživačkih institucija, udruga, osnovnih i srednjih škola, te drugih aktera.	AUZPV, ZPU, ZI, škole, NVU UODD	PR, trajno	ŽP
C7	M19	POTPORA EDUKACIJSKIM PROGRAMIMA I KAMPANJAMA s ciljem osvješćivanja vrijednosti i važnosti prirodne baštine OBŽ.	UODD, ZPU, NVU, JLS, GS, TZOBŽ	PR, trajno	ŽP, TZOBŽ, LP, MF

5.5. OTPAD

Tablica 27. Ciljevi postupanja s otpadom na području OBŽ

C1	IZBJEGAVANJE NASTANKA I SMANJIVANJE KOLIČINA otpada.
C2	Stalni razvoj sustava vrednovanja otpada (PRIMARNE RECIKLAŽE).
C3	Osigurati IZDVAJANJE PROBLEMATIČNIH TVARI (opasni otpad koji nastaje u kućanstvima i sl. - baterije, ulja, stari lijekovi,...).
C4	Unaprjeđenje sustava SAKUPLJANJA I PRIJEVOZA OTPADA.
C5	Uspostava optimalnog sustava OBRADJE (termička i biološka) NEOPASNOG otpada.
C6	Osigurati SIGURNO SKLADIŠTENJE OPASNOG OTPADA na području Županije.

C7	Uspostaviti RCGO kao SUVREMENO SANITARNO ODLAGALIŠTE OTPADA, sukladno RH propisima i EU standardima.
C8	SANIRANJE problematičnih STARIH ODLAGALIŠTA I SMETLIŠTA, "divljih odlagališta", kao i njima onečišćenih dijelova okoliša.
C9	USPOSTAVA USKLAĐENOSTI I SURADNJE GRADOVA I OPĆINA NA PODRUČJU ŽUPANIJE u vezi s problematikom komunalnog i drugog otpada, kao nužnog preduvjeta za njeno kvalitetno rješavanje.
C10	Educirano i u vezi problematike okoliša OSVIJEŠTENO STANOVNIŠTVO I DRUGI AKTERI, koji su motivirani za SUDJELOVANJE U USPOSTAVLJENIM PROGRAMIMA smanjenja generiranja otpada, odvojenog prikupljanja otpada i dr.
C11	Osigurati NADZOR I PRAĆENJE FUNKCIONIRANJA SUSTAVA zbrinjavanja otpada i njegovog utjecaja na okoliš.

Tablica 28. Mjere postupanja s otpadom na području OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	EDUKACIJA I PROMOCIJA ŽIVOTNIH STILOVA koji nastoje smanjiti količinu otpada (recikliranje, kompost, odvojeno prikupljanje, odabir proizvoda s prihvatljivijom ambalažom, itd). U mnogim sredinama je dokazan učinkovit pristup ovoj aktivnosti djelovanje kroz škole - na najmlađu populaciju, a preko njih i na njihove starije ukućane.	KP, UODD, NVU, škole, JLS, JPP, UOPG, AZR, ZPU, konz.	PR, trajno	ŽP, LP, GS, MF
C1	M2	ORGANIZACIJA I POTICANJE TRŽIŠTA RECIKLIRANIH MATERIJALA. Javna promocija uz to vezanih djelatnosti (npr. obrada krupnog otpada i sl.).	KP, ZoiS, UOPG, ŽKO, JPP, MZOPUG	PR, trajno	ŽP, GS, DP, FZOEU
C1	M3	UVOĐENJE DIFERENCIRANIH RATA ZA OBRADU I ODLAGANJE OTPADA (s obzirom na težinu i sastav).	KP, ZoiS, JLS, UOPG, JPP, NVU	PR	-
C2	M4	ORGANIZACIJA OPTIMALNE MREŽE RECIKLAŽNIH DVORIŠTA (potpuna usluga primarne reciklaže, dakle i prihvati opasnih tvari,...) i tzv. ZELENIH OTOKA (samo kontejneri za papir, staklo, metal, plastiku).	KP, ZoiS, JLS, JPP, UOPG, AZR, NVU	PR, trajno	GS, LP, ŽP
C2 C5	M5	ORGANIZACIJA SUSTAVA ZA ODVOJENO PRIKUPLJANJE I OBRADU ORGANSKOG OTPADA (mreža kompostana na području OBŽ, edukacija, kontejneri, mreža sakupljanja, promocija jednostavnih sustava za kompostiranje u sklopu domaćinstava, pilot-projekti i sl.).	KP, ZoiS, HZPSS, JLS, NVU, JPP, UOPG, AZR	PR, DR	GS, ŽP, LP,
C2	M6	Poticaj POVEZIVANJU PROIZVOĐAČA I POTENCIJALNIH KORISNIKA SEKUNDARNIH SIROVINA preko burze otpada (BO) (pri Hrvatskoj gospodarskoj komori (HGK) ili izravno.	ŽKO, HGK-BO, UOPG, JPP	PR, trajno	-
C3	M7	EDUKACIJA VEZANA UZ IZDVAJANJE PROBLEMATIČNIH TVARI. OSIGURANJE INFRASTRUKTURE i okoliša u kojemu je relativno jednostavno ponašati se u skladu s proklamiranim idejama (postojanje kontejnera i sl.).	KP, ZoiS, JLS, JPP, UOPG, AZR, NVU	PR, trajno	GS, ŽP, LP,
C3	M8	Uspostaviti sustave za IZDVAJANJE PROBLEMATIČNIH TVARI NA MJESTIMA ODLAGANJA i prikupljanja (puno skuplje i manje učinkovito od M7).	ZoiS, KP, UOPG	PR	GS, KP, ŽP, FZOEU
C4	M9	Osigurati da INFRASTRUKTURA U SEGMENTU SAKUP-LJANJA I TRANSPORTA OTPADA kvalitetno odgovori trendu povećanih zahtjeva na ovaj segment gospodarenja otpadom, koji je neminovna posljedica unaprjeđenja sustava kao cjeline. (Udruživanje više manjih komunalnih poduzeća. Održavanje komunalnog parka. Uvođenje ISO 14000 standarada u poslovanje).	KP, JLS, ZoiS, UOPG, AZR	PR/SR	LP, GS, KP
C4	M10	ORGANIZACIJE TRANSPORTA KOJI OPTIMIZIRA NJEGOVU UČINKOVITOST kombinacijom transportnih vozila različitih veličina i pretovarnih stanica. Lokacije za pretovarne stanice također treba odrediti optimizacijom ovako zadanog problema, no nastojati ih smjestiti na mjesta današnjih deponija, koje će u međuvremenu biti sanirane i rekultivirane.	KP, JLS, UOPG, ZPU, konz.	PR/SR	KP, ŽP

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C5	M11	OBRADA OTPADA U SKLOPU RCGO. Do kraja definirati elemente obrade otpada unutar RCGO-a (mehaničko-biološki tretman,..) Odvajanje dijela otpada visoke energetske vrijednosti kao ALTERNATIVNOG IZVORA ENERGIJE. Dogovor s potencijalnim strateškim partnerom (npr. Našice cement) u korištenju energetske vrijednog dijela otpada. Uspostava kompostane. Pokušati osigurati kvalitetu komposta upotrebljivu za poljoprivrednu proizvodnju. Ono što ne zadovoljava zbog prevelikih onečišćenja, koristiti za rekultivaciju RCGO-a i drugih lokacija koje treba sanirati (trenutna smetlišta, eksploatacijska polja i dr.).	ZoiS, KP, UOPG, AZR, JLS, JPP	PR/SR	ZoiS, KP, LP, ŽP
C6	M12	Uspostaviti središnje ŽUPANIJSKO/REGIONALNO SABIRNO MJESTO (SKLADIŠTE) ZA OPASNI OTPAD U SKLOPU RCGO-A.	ZoiS, KP, UOPG, AZR, JLS	PR-SR	ZoiS, KP, LP, ŽP
C7	M13	Unutar RCGO-a uspostaviti ODLAGALIŠTE S MINIMALNO SLJEDEĆIM GLAVNIM ELEMENTIMA: sustav brtvljenja, obrada procjednih voda, obrada odlagališnog plina, upravljanje površinskim (oborinskim) vodama, praćenje stanja u okolišu oko odlagališta, interventno crpljenje podzemne vode, infrastruktura i prateći objekti, obrada otpada, osmišljeno zatvaranje i rekultivacija (revegetacija). Plinove riješiti minimalno spaljivanjem na baklji (što već znatno smanjuje njihov negativan utjecaj na okoliš), ako ne i njihovim korištenjem. Otpadne vode zbrinuti lokalnim sustavom za pročišćavanje otpadnih voda, koji će na izlazu imati vodu koja se može ispuštati u vodotok II. kategorije. Postoji i mogućnost korištenja nusprodukta metana (CH ₄) u sustavu trgovanja redukcijama emisija stakleničkih plinova.	ZoiS, KP, UOPG, AZR, JLS	PR-KR	ZoiS, KP, LP, ŽP
C8	M14	Usporedno s pokretanjem RCGO-a, postupno ZATVARATI, SANIRATI I REKULTIVIRATI (PRVO NAJKRITIČNIJA) POSTOJEĆA, A NEZADOVOLJAVAJUĆA (SVA) ODLAGALIŠTA NEKOM KOMBINACIJOM STANDARDNIH MJERA (prekrivanje pokrovnim slojem, iskopavanje i premještanje otpada na drugu, uređenu lokaciju, zbrinjavanje oborinskih i procjednih voda, hidrauličke mjere za sanaciju onečišćenja vodonosnika, praćenje stanja okoliša).	JLS, KP, ZoiS, UOPG, AZR, FZOEU	PR	KP, LP, ŽP, FZOEU
C8	M15	NASTAVITI S ČIŠĆENJEM "DIVLJIH ODLAGALIŠTA". Nastojati SPRIJEČITI NJIHOVO OBNAVLJANJE mjerama koje uključuju: nadzor, postavljanje na isto mjesto neke minimalne infrastrukture za prikupljanje otpada koji se prethodno odbacivao nekontrolirano i sl.	JLS, KP, NVU, UOPG	PR, trajno	LP, KP ŽP
C9	M16	Bolje informiranje svih JLS o postojećem planu zajedničkog rješenje problema otpada/regionalnom sustavu za gospodarenje otpadom.	ZoiS, KP, JLS, UOPG	PR	GS, ŽP
C9	M17	POSTIĆI KONAČNI DOGOVOR GRADOVA I OPĆINA OBŽ O RCGO I UZ NJEGA VEZANOM SUSTAVU. Dogovoriti detalje: razgraničiti nadležnosti ZoiS-a i lokalnih aktera, financiranje RCGO-a, dinamiku prijelaznog razdoblja, suradnju lokalnih aktera, itd.	ZoiS, KP, JLS, UOPG	PR	GS, ŽP
C9	M18	AŽURIRATI PLANOVE POJEDINIHI JLS SUKLADNO POSTIGNUTOM DOGOVORU. USKLAĐENJE DINAMIKE PROVEDBE na županijskoj i lokalnim razinama.	KP, JLS, UOPG, ZoiS	PR	-
C10	M19	RAZNE PROMOTIVNO-EDUKATIVNO-INFORMATIVNE MJERE: organiziranje natjecanja (za najčišći grad/općinu, u količini prikupljenih sekundarnih sirovina po stanovniku, i sl.), jumbo plakati, veća prisutnost u medijima, uspostava pilot-projekata u školama i javnim institucijama i dr.	ZoiS, UOPG, ZPU, KP, JLS, NVU, TZOBŽ	PR, trajno	GS, ŽP, LP
C10	M20	FINANCIRANJE NVU PROGRAMA/AKTIVNOSTI IZ PODRUČJA GOSPODARENJA OTPADOM.	UOPG, JLS, NVU	PR, trajno	ŽP, LP

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C11	M21	Sukladno Pravilniku posebno PRATITI (MONITORIRATI) SLJEDEĆE ELEMENTE SUSTAVA I SASTAVNICE OKOLIŠA: utjecaj na tlo i uporabu tla (zauzetost prostora, te onečišćenje tla), postupanje s otpadom (dovoz, odlaganje, dnevne prekrivke,...), utjecaj na vode (stanje otpadnih voda, njihova obrada, utjecaj na recipijent), onečišćenje zraka (tijekom redovnog rada i u slučaju akcidentnih situacija kao što je samozapaljenje), onečišćenje bukom (strojevi na odlagalištu, transportna vozila).	ZoiS, KP, IZO, UDUOBŽ, ZPU, NVU	PR, trajno	KP, LP, ŽP

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

5.6. BUKA

Tablica 29. Ciljevi zaštite od buke na području OBŽ

C1	IZRADITI DOKUMENTACIJU O PROSTORU I OKOLIŠU ZNAČAJNU ZA PROBLEMATIKU BUKE.
C2	U VEĆOJ MJERI UVAŽAVATI BUKU KAO VID ONEČIŠĆENJA I DEGRADACIJE KVALITETE OKOLIŠA.
C3	UNAPRIJEDITI FAZU IMPLEMENTACIJE PLANIRANIH RJEŠENJA i mjera zaštite.

Tablica 30. prikazuje inicijalni skup mjera čijim bi se provođenjem navedeni ciljevi počeli ostvarivati.

Tablica 30. Mjere zaštite od buke na području OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	IZRADITI KARTU IMISIJA BUKE za Županiju, te na županijskoj karti identificirana prioritetna područja - gradove/općine.	ZPU, JLS, JPP, UOPG, SI, konz.	PR/SR	ŽP, LP
C1	M2	ANKETIRATI STANOVNIŠTVO u zonama koje se čine kritičnima (mjerenja, reakcije građana).	ZPU, JLS, NVU, konz.	PR/SR	ŽP, LP
C1	M3	IZRADITI "KONFLIKTNE KARTE" s obzirom na buku za Županiju, njene gradove i općine - prvenstveno identificirana kritična područja.	ZPU, JLS, UOPG JPP, SI, konz.	PR	ŽP, LP
C1	M4	IZRADITI AKCIJSKE PLANOVE za Županiju, njene gradove i općine (usko u vezi s M1 - može biti druga faza istog projekta).	ZPU, JLS, JPP, UOPG, konz.	PR	ŽP, LP
C2	M5	UVAŽAVATI BUKU U PROSTORNOM PLANIRANJU I UREĐENJU (kroz ustanovljavanje i rješavanje konflikata u prostoru, u prvom redu zonacijom).	ZPU, JLS	Trajno	-
C2	M6	UVAŽAVATI BUKU KOD PROCJENA UTJECAJA NA OKOLIŠ (projekata, ali i planova i programa).	MZOPUG, ZPU, JLS, JPP, konz.	Trajno	GS
C2	M7	EDUCIRATI odgovorne službe o problematici buke.	SI, ZPU, JLS, NVU, konz.	PR	ŽP, LP
C3	M8	RJEŠAVATI očito postojeći PROBLEM BUKE OD PROMETA U NASELJIMA. Mjere uključuju: gradnju zaobilaznica oko mjesta, premještanje prometa izvan stambenih zona, popravak cesta (kvalitetnija cesta - manje buke), smanjenje dopuštenih brzina (manja brzina - manja buka), regulaciju kamionskog prometa (manje kamiona - manje buke), izgradnju zaštitnih zidova uz prometnice (učinkovita mjera kada nema puno sporednih cesta s križanjima u razini), sadnju zaštitnih nasada (nije naročito učinkovito u tehničkom smanjenju buke - mjereno decibelima - no subjektivno popravlja dojam), izostakla na prozorima koji bolje izoliraju stanove izložene prekomjernoj buci .	UOPG, AZR, ZPU, JLS	PR, DR	ŽP, LP
C3	M9	RJEŠAVATI PROBLEM BUKE OD POGONA (pilane, kamenoklesari,...) u stambenim ili mješovitim zonama (od primjene zaštitnih mjera, do ograničenja u radu).	SI, IZO, NVU, JLS, ZPU	PR, trajno	-

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

5.7. UPRAVLJANJE EKOLOŠKIM RIZICIMA I NESREĆAMA

Tablica 31. Ciljevi zaštite okoliša OBŽ u vezi s ekološkim rizicima i nesrećama

C1	USPOSTAVITI SUSTAV KVALITETNIH I USKLAĐENIH PLANOVA intervencije, u skladu s obavezama iz Državnog plana intervencija.
C2	SMANJIVATI RIZIK OD EKOLOŠKIH NESREĆA.
C3	Zadovoljavajuća OPREMLJENOST, UVJEŽBANOST I ORGANIZIRANOST svih subjekata koji sudjeluju u provođenju planova intervencija.

Tablica 32. Mjere zaštite okoliša OBŽ u vezi s ekološkim rizicima i nesrećama

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	IZRADITI NAJOTPUNIJU MOGUĆI POPIS PRAVNIH I FIZIČKIH OSOBA KOJE SU OBAVEZNE IMATI OPERATIVNI PLAN INTERVENCIJA (katastar opasnih tvari s količinama jednakim ili većim od D-3 Plana na razini Županije), te UTJECATI NA NJIH (informiranjem o neispunjenoj obavezi, preko inspekcija i sl.) glede što skorijeg ispunjenja te obaveze.	ZPU, IZO, UDUOBŽ, UOPG, DZS, MG	PR/KR	ŽP, GS, DP
C1	M2	VRATITI NA DOPUNU SVE NAPRAVLJENE, A NEPOTPUNE OPERATIVNE PLANOVE INTERVENCIJA u zaštiti okoliša pravnih subjekata, s primjedbama Stručnog povjerenstva.	Eko-stožer	PR/KR	ŽP
C1	M3	Zatražiti od GRADOVA Osijek, Beli Manastir, Donji Miholjac, Belišće, Našice i Đakovo te OPĆINA Darda, Bizovac, Đurđenovac i Strizivojna IZRADU POSTUPNIKA ZA INTERVENCIJU U NAJUGROŽENIJIM DIJELOVIMA GRADA, te provođenje osposobljavanja stanovništva i odgovornih osoba u pravnim i fizičkim osobama za postupke u slučaju ekološke nesreće na najopasnijim mjestima ugrožavanja okoliša.	Eko-stožer, JLS, GS, konz, interventne jedinice s područja JLS	PR/KR	ŽP, LP
C1	M4	Zatražiti izradu POSTUPNIKA ZA JAVNE PROFESIONALNE VATROGASNE POSTROJBE grada Osijeka, Belog Manastira, te DVD-a Donji Miholjac, Belišće, Našice i Đakovo za intervenciju kod lokaliteta s rizicima vrlo ozbiljnih ili katastrofalnih posljedica brzog razvoja ugrožavanja.	Eko-stožer, Vatrogasne postrojbe, JLS	PR/KR	LP, ŽP, DP
C1	M5	IZRADITI PLANOVE INTERVENCIJA ZA OPĆINE I GRADOVE, uz uvažavanje APELL procedure propisane Državnim planom intervencija. Zbog visoke ugroženosti okoliša u izvanrednom događaju, PRIORITET SU GRADOVI: Osijek, Đakovo, Beli Manastir, Belišće i Donji Miholjac. Jednom uspostavljen sustav na području ovih gradova bit će u stanju odgovoriti potrebama i na širem županijskom području.	(Isto kao pod M3)	PR/SR	ŽP, LP
C1	M6	USKLAĐITI PLANOVE INTERVENCIJA S OPERATIVNIM PLANOVIMA INTERVENCIJA IZRADENIM TEMELJEM DRUGIH ZAKONSKIH OBAVEZA.	Eko-stožer, Stožer CZ-a, Vatrogasci	PR, trajno	ŽP, DP
C2	M7	Postaviti ZAHTJEV NADLEŽNIM INSPEKCIJSKIM SLUŽBAMA ZA REDOVITE PERIODIČNE, A PREMA POTREBI I IZVANREDNE NADZORE SVIH LOKACIJA S RIZIKOM ozbiljnih izvanlokacijskih posljedica, glede održanja tehničke ispravnosti izvora opasnosti, ispravnog načina uporabe i provođenja sigurnih radnih postupaka (inspekcije zaštite od požara i zaštite okoliša).	Eko-stožer, GS, Inspekcije, UDUOBŽ	PR, trajno	DP, GS
C2	M8	Kod svih planovima identificiranih rizičnih procesa i djelatnosti, nastojati PODIĆI RAZINU SIGURNOSTI PROAKTIVNIM MJERAMA, kao što su uvođenje standarda ISO 14000, nastojanje na čistijim i sigurnijim tehnologijama i tehnološkim procesima, itd.	JPP, UOPG, ZPU, Eko-stožer	PR, trajno	ŽP, GS
C2	M9	Prioritetno poduzeti sve potrebne radnje za ubrzanje izmještanja većih SKLADIŠTA PESTICIDA IZ NASELJENIH PODRUČJA.	Eko-stožer, JLS, JPP, PI	PR	GS, ŽP
C2	M10	KOD PLANIRANJA AKTIVNOSTI U PROSTORU voditi računa o rizicima vezanim uz pojedine djelatnosti, te ih na odgovarajući način izolirati od sadržaja koji bi u slučaju nesreće bili značajno ugroženi (tj. pravilna zonacija).	ZPU, JLS, Eko-stožer	PR, trajno	ŽP, LP

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.
C2 C3	M11 INFORMIRATI I UKLJUČITI JAVNOST KAO SUBJEKT U PLANOVE I PRIPREMU ZA PROVEDBU PLANOVA. Uvažavanje preporuka APELL procedure. Ustanoviti procedure pravodobnog obavješćivanja javnosti o potrebnim postupcima samozaštite i samopomoći, organiziranja evakuacije, spašavanja i pružanja hitne medicinske pomoći, te načine blokade nepotrebnog ulaska u zahvaćeno područje.	Eko-stožer, JLS, NVU, akteri interventnog sustava	PR, trajno	ŽP, LP
C3	M12 Adekvatno EKIPIRATI, OPREMITI, ORGANIZIRATI subjekte potrebne za djelotvornu i pravovremenu intervenciju u slučaju akcidenta (posebne vatrogasne jedinice, i sl.). Zatražiti USTROJAVANJE JEDINICA ZA BRZO DJELOVANJE U IZVANREDNOM DOGAĐAJU (ili opremiti postojeće) za grad Osijek, Đakovo, Beli Manastir, koje mogu djelovati u kontaminiranom području	Eko-stožer, JLS, JPP, MUP	PR	ŽP, LP, GS, DP
C3	M13 UVJEŽBAVANJE, EDUCIRANJE, REDOVITI NADZOR I PROVJERA SPREMNOSTI, uspostavljanja veza, obavješćivanja i ostalih planovima predviđenih individualnih i koordiniranih operacija. Provoditi vježbe intervencija pri mogućim izvanrednim događajima. NAGLASAK NA KOORDINACIJI DJELOVANJA SVIH SUBJEKATA.	Eko-stožer, svi sudionici intervencije	PR, trajno	ŽP, LP

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

5.8. INDUSTRIJA⁴⁵

Tablica 33. Ciljevi zaštite okoliša u sektoru industrije

C1	Uspostava OPĆIH OKVIRA ZA ČIŠĆU I ODRŽIVU PROIZVODNJU.
C2	PODIZANJE RAZINE RECIKLAŽE I EKODJELOTVORNOSTI, te razvoj alternativnih postupaka i proizvoda koji se temelje na obnovljivim resursima.
C3	SMANJIVANJE RIZIKA OD NESREĆE.
C4	NADZOR I SMANJIVANJE EMISIJA uz uzimanje u obzir prihvatnog kapaciteta okoliša.

Tablica 34. Mjere zaštite okoliša u sektoru industrije

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.
C1	M1 USPOSTAVA PARTNERSKIH ODNOSA S GOSPODARSKIM SEKTOROM. Industrija koja nije „neprijatelj“ okoliša, već aktivni partner u brizi za okoliš. Neki od njih potencijalni su strateški partneri / važan dio budućeg cjelovitog rješenja za gospodarenje otpadom u OBŽ.	UOPG, AZR, ZPU, ŽKO, JPP, JLS, NVU	PR, trajno	ŽP, GS
C1 C2	M2 POTICANJE UVOĐENJA SUSTAVA UPRAVLJANJA OKOLIŠEM (ISO 14000, EMAS) u gospodarske subjekte (subjekti svih veličina, uz uvažavanje posebnosti i odgovarajuću prilagodbu).	UOPG, AZR, ZPU, ŽKO, JPP, HCČP, konz., NVU	PR, trajno	ŽP, DP, MF, GS
C1	M3 LOKALNIM PROSTORNIM PLANOVIMA ODREDITI PODRUČJA, UVJETE I MJERE ZA POJEDINE GOSPODARSKE DJELATNOSTI (naročito u posebno opterećenim područjima). Voditi računa o prihvatnom kapacitetu okoliša. Integrirati podatke, zaključke, preporuke iz relevantnih SUO.	ZPU, JLS, konz., JPP	PR (pri izradi PPU O/G)	LP, ŽP
C1	M4 Koristiti instrument STRATEŠKE PROCJENE UTJECAJA NA OKOLIŠ za ocjenjivanje prihvatljivosti /opravdanosti/ koristnosti pojedinih RAZVOJNIH POLITIKA, PLANOVA I PROGRAMA. U novom proizvodno/razvojnom ciklusu izrazito preferirati "čistije" industrije.	ZPU, UOPG, AZR, JLS, konz.	PR, trajno	GS, ŽP, LP, DP

⁴⁵ Uključujući velike, srednje i male poduzetnike, te obrtnike.

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M5	OSIGURAVANJE POTREBNIH INFRASTRUKTURNIH UVJETA NA LOKACIJAMA ODREĐENIM KAO GOSPODARSKIM ZONAMA, PRIJE DOPUŠTANJA DJELATNOSTI UNUTAR NJIH. Koristiti prvenstveno postojeće napuštene i zapuštene gospodarske zone – dvostruka prednost: osigurana infrastruktura; saniran u protivnom devastirani lokalitet. Mogućnost uspostave "tehnopolisa", gdje više manjih i srednjih poduzeća koristi zajednički sustav zbrinjavanja otpada i otpadnih voda.	JLS, AZR, UOPG, ZPU, UDUOBŽ, JPP	PR, trajno	LP, ŽP, GS
C1	M6	UNAPRIJEDITI USPOSTAVLJENI SUSTAV KATASTRA EMISIJA U OKOLIŠ. Idealno bi bilo da se unaprjeđenja iniciraju s nacionalne razine, no i u trenutno zadanim okvirima moguća su unaprjeđenja, prvenstveno kroz bolju suradnju uključenih aktera zaštite okoliša (npr. korištenje budućeg IS okoliša OBŽ kao kvalitetnijeg informatičkog rješenja, potpuniji skup obveznika, bolja veza s inspekcijom za potrebe verifikacije dostavljenih podataka, lakša dostupnost podataka).	UDUOBŽ, ZPU, IZO, JLS, druge insp., JPP, NVU	PR	ŽP, DP
C1	M7	Uspostava djelotvornijeg i učinkovitijeg INSPEKCIJSKOG NADZORA KOJI KVALITETNIJE OBUHVAĆA I "MANJE" ONEČIŠĆIVAČE.	IZO, UDUOBŽ, NVU, JLS, UOPG, ŽKO, HOK, JPP	PR, trajno	DP, ŽP, GS
C2	M8	PODIZANJE EKODJELOTVORNOSTI: uvođenje čistije tehnologije, viša energetska učinkovitost (možda u kontekstu MIEE i KOGEN nacionalnih programa), smanjenje količine otpada u proizvodnom procesu, korištenje energije dobivene iz obnovljivih resursa, i dr. PREZENTACIJE, EDUCIRANJE, PROMOCIJA EKODJELOTVORNOSTI KAO NOVOG PODUZETNIČKOG KONCEPTA, EKONOMSKI INSTRUMENTI, ZNAK "ČISTE (EKOLOŠKE) PROIZVODNJE, POTICAJI ZA SMANJENJE PROIZVODNJE OTPADA, VEĆE TAKSE ZA ONEČIŠĆAVANJE,... Iskoristiti značajno postojeće iskustvo na ovoj vrsti projekata u OBŽ!	UOPG, AZR, ZPU, ŽKO, JPP, JLS, NVU, HCZČP, konz.	PR, trajno	GS, ŽP, LP, MF, DP, FZOEU
C2 C4	M9	NASTOJANJE NA ISPUNJENJU EU STANDARDA (tamo gdje su oni stroži od RH standarda). S obzirom na strateški cilj RH pridruženja EU, ova mjera treba biti strateška razvojna mjera svakog gospodarskog subjekta na području RH, pa i OBŽ.	JPP, ŽKO, UOPG, AZR, ZPU, IZO	PR	GS, ŽP, DP
C3	M10	Provedba skupa mjera koje su detaljnije opisane u poglavlju koje se bavi UPRAVLJANJEM RIZICIMA.	Eko-stožer, UOPG, JPP	PR	GS, ŽP
C4	M11	IMPLEMENTACIJA I NADZOR NAD IMPLEMENTACIJOM regulative o dopuštenim emisijama, te provođenju drugih mjera smanjivanja utjecaja na okoliš propisanih zakonom, SUO-m i sl.	IZO, DI, UDUOBŽ, JPP, NVU, JLS, ZPU	PR, trajno	DP, GS, ŽP, LP,
C4	M12	RJEŠAVANJE ZATEČENE SITUACIJE: premještanje ili postupno gašenje neprihvatljive proizvodnje, sanacija degradiranog prostora i sl.	UOPG, AZR, ZPU, JLS, JPP	PR, DR	GS, ŽP, DP, LP, FZOEU
C4	M13	OBAVEZA IZRADE SUO ZA PROIZVODNJU U MJEŠOVITIM ZONAMA (uključuje javni uvid i detaljnije razmatranje posebnosti svake pojedine situacije).	JPP, ZPU, UOPG, JLS, MZOPUG	PR, trajno	GS

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa

5.9. EKSPLOATACIJA MINERALNIH SIROVINA

Tablica 35. Ciljevi zaštite okoliša u sektoru korištenja mineralnih sirovina

C1	VEĆE UVAŽAVANJE OKOLIŠA (onečišćenje, krajobraz, utjecaj na život lokalnog stanovništva) u planiranju i upravljanju sektorskih aktivnosti.
C2	OPERATIVNA PROVEDBA USVOJENIH MJERA.

Tablica 36. Mjere zaštite okoliša u sektoru korištenja mineralnih sirovina

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	Dosljedno PREPOZNAVANJE, UVAŽAVANJE i RAZRJEŠAVANJE KONFLIKTA S DRUGIM SEKTORIMA (minimalno: šumarstvom, bioraznolikošću, krajobraznom vrijednošću, poljoprivredom, vodnim gospodarstvom, blazinom naselja) u PUO proceduri. SUO-om propisati mjere zaštite okoliša koje utjecaj na okoliš smanjuje na minimum (npr. pravila i putovi transporta sirovina).	UDUOBŽ, ZPU, JLS, NVU, GS	PR, trajno	GS
C1	M2	Kvalitetan (za razliku od trenutne prakse kada je to vrlo često samo <i>pro forma</i>) PLAN SANACIJE i privođenja drugoj namjeni (npr. ribnjak, ...) OBAVEZNO MORA BITI DIO RUDARSKOG PROJEKTA, odnosno mjera zaštite i upravljanja okolišem u SUO.	UDUOBŽ, ZPU, JLS	PR, trajno	GS
C2	M3	NADZOR nad provođenjem mjera zaštite predviđenim rudarskim projektom i SUO-m.	RI, IZO, SI, VI, IZP	PR, trajno	DP
C2	M4	OBAVEZNA PROVEDBA ODREDBI SANACIJE I PRIVOĐENJA DRUGOJ NAMJENI. Sanacija u mjeri u kojoj je moguće treba biti istovremena s eksploatacijom. U protivnom, moguće je koristiti instrument bankovne garancije.	RI, IZO	PR, trajno	GS

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

5.10. PROIZVODNJA I POTROŠNJA ENERGIJE ⁴⁶

Tablica 37. Ciljevi zaštite okoliša u sektoru energetike u OBŽ

C1	SMANJIVANJE EMISIJE u zrak, vode i tlo.
C2	POVEĆANJE ENERGETSKE DJELOTVORNOSTI.
C3	POVEĆANJE UDJELA OBNOVLJIVIH izvora energije.
C4	POBOLJŠANJE TEHNOLOGIJE na način da je prihvatljivija za okoliš.
C5	SMANJIVANJA RIZIKA OD AKCIDENATA.
C6	Uvođenje informacijskog sustava za energetski sektor Županije (s naglaskom na okolišni aspekt).

Tablica 38. Mjere zaštite okoliša za sektor energetike u OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	Nastavak PLINIFIKACIJE.	UOPG, AZR, JLS, KP, građani	PR, DR	LP, ŽP, građani
C1 C2	M2	Poticanje EKOLOŠKE (ENERGETSKI MANJE INTENZIVNE) POLJOPRIVREDE.	UOPG, JLS, HZPSS, AZR, NVU	PR, DR	ŽP, LP, DP, GS
C1 C2	M3	Poticaj provedbi nacionalnih programa KUENZgr, KUENcts, TRANCRO na području OBŽ: promocija programa, financiranje studija izvodljivosti, financiranje pilot/demonstracijskih projekata, i dr. Potpora NVU s odgovarajućim programima. PRIORITET: široka kampanja informiranja/edukacije o isplativosti ulaganja u kvalitetniju izolaciju stambenih objekata.	UOPG, AZR, NVU, JLS, konz., HEP-ESCO	PR, DR	ŽP, LP, DP, MF
C2	M4	Program uvođenja "štedljivih žarulja" u JAVNU RASVJETU.	UOPG, JLS, NVU, KP, HEP-ESCO	PR, DR	ŽP, LP

⁴⁶ Veliki potrošač energije (na razini RH, oko 30% ukupne potrošnje) je sektor prometa. Mjere kojima se nastoji racionalizirati potrošnja energije u tom sektoru, te time smanjiti i njegovi dominantni negativni utjecaji na okoliš, opisane su u potpoglavlju koje obrađuje temu prometa.

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.
C1 C2	M5 Poticaj provedbi nacionalnih programa MIEE, KOGEN (<i>Zajednička mjera s temom INDUSTRIJA</i>).	UOPG, AZR, ŽKO, JPP, IHP, HEP-ESCO	PR, DR	ŽP, LP, DP
C3	M6 Poticaj provedbi nacionalnih programa BIOEN, SUNEN, ENWIND, GEOEN, MAHE, na području OBŽ: promocija programa, financiranje pilot i demonstracijskih projekata, financiranje studija izvodljivosti, i dr. Potpora udrugama s odgovarajućim programima. PRIORITETNO: 1) PROVEDBA JEDNOG PILOT-PROJEKTA SUSTAVA ZA DOBIVANJE BIOPLINA IZ OTPADA SA STOČARSKIH I SVINJOGOJSKIH FARMI; 2) UKLJUČIVANJE U DRŽAVNI PROJEKT PROIZVODNJE BIODIZELA; 3) STUDIJA MOGUĆNOSTI KORIŠTENJA GEOTERMALNE ENERGIJE; 4) ISPITIVANJE POTENCIJALA ZA VJETROELEKTRANE; 5) STUDIJA OPRAVDANOSTI / IZVEDIVOSTI VS NA DRAVI, te malih HE na brdskim akumulacijama (<i>zajednička mjera s temom VODE</i>).	AZR, UOPG, ZPU, IHP, HV, NVU, JLS, JPP, konz.	PR, trajno	ŽP, LP, DP
C4	M7 Poticaji modernizacije postojećih tehnologija u industriji (<i>Zajednička mjera s temom INDUSTRIJA</i>).	UOPG, ŽKO, HCZČP, JPP, konz.	PR, DR	GS
C5	M8 Mjere smanjivanja rizika od akcidenata: nusproizvod M7, noveliranje postojećih planova intervencija u izvanrednim situacijama. (<i>Zajednička mjera s temom UPRAVLJANJE EKOLOŠKIM RIZICIMA I NESREĆAMA</i>).	Eko-stožer, JPP	PR, trajno	GS
C6	M9 Uspostava sustava koji će objedinjavati informacije potrebne za provođenje ostalih mjera (npr. M3, M5, M6, itd.).	ZPU, JLS, UOPG, AZR, JPP, HEP	PR	ŽP

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

5.11.PROMET

Tablica 39. Ciljevi zaštite okoliša od sektora prometa u OBŽ

C1	Promet u gradovima (urbanim aglomeracijama) obuhvatiti konceptom održivog razvoja (ODRŽIVI GRADSKI PROMET).
C2	Promet u regiji (Županiji) obuhvatiti konceptom održivog razvoja (ODRŽIVI REGIONALNI PROMET).
C3	ZAŠTITITI LOKALNO STANOVNIŠTVO od štetnog utjecaja prometa.
C4	ZAŠTITITI POSEBNO OSJETLJIVA PODRUČJA.
C5	Povećati SIGURNOST PRIJEVOZA OPASNIH TVARI.

Tablica 40. Mjere zaštite okoliša od sektora prometa u OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.
C1 C2	M1 Izrada studije na osnovi koje će se inicirati prva faza implementacije M2. Prioritet su veći gradovi koji još nemaju studiju ove vrste napravljenu za potrebu izrade PPUG-a, GUP-a, odnosno UPU-a. Izrada studije na osnovi koje će se inicirati prva faza implementacije M3. S obzirom da je relativno nedavno napravljena STUDIJA PROMETA NA PODRUČJU OBŽ, koja je iskorištena i kao podloga za PPOBŽ, mjera se, u dijelu pokrivenom studijom - razina Županije, svodi na A <i>POSTERIORI</i> SPUO, te davanje preporuka za izmjene/alternativna rješenja/prioritete u provođenju plana, koji u većoj mjeri uvažavaju okolišni aspekt.	ZPU, konz., JLS, UOPG, ŽUC, HŽ	PR/SR	ŽP, LP

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.
C1 C2	M2 Program PODIZANJA kvalitete (urednije, vremenski češće i točnije, prostorno gušće, s urednijim postajama, u blizini parkirališta, prilagođeno osobama s posebnim potrebama,...), pristupačnosti (integrirani sustav karata s popularnim cijenama, subvencionirano od gradova i Županija), a time i ATRAKTIVNOSTI JAVNOG PRIJEVOZA. Marketing programa. S obzirom na sve veća zagušenja automobilske prometa, svi alternativni načini prijevoza (javni prijevoz, BICIKL kao tradicionalni oblik transporta u Županiji, pješaćenje) imaju prilično izgleda u "osvajanju tržišta".	JLS, JPP-konces., UOPG, NVU, ZPU	PR, trajno	GS, ŽP, LP
C1 C2	M3 Uspostava SUSTAVA INTEGRALNOG (KOMBINIRANOG) ŽELJEZNIČKO-AUTOBUSNO-TRAMVAJSKOG PROMETA (s maksimalnim osloncem na šinski promet). Integracija svih koncesionara - uvjetovati koncesiju spremnošću na kooperaciju. Optimizacija utjecaja od dnevnih migracija.	JLS, JPP-konces., UOPG, NVU, ZPU	PR, DR	GS, ŽP, LP
C1	M4 POTICANJE (PROMOCIJA, MARKETING, JUMBO PLAKATI, I SL.) PJEŠAČENJA I KORIŠTENJA BICIKLA ZA KRETANJE GRADOVIMA. Financiranje udruga koje promoviraju kretanje biciklima.	ZPU, JLS, NVU, AZR, TZOBŽ	PR, trajno	ŽP, LP, TZOBŽ
C1	M5 Uspostava kvalitetnog SUSTAVA BICIKLISTIČKIH STAZA I OSTALE PRATEĆE INFRASTRUKTURE ZA BICIKLISTE (mjesto za parkiranje, mogućnost prijevoza željeznicom, i sl.) (Ovo je kvalitetna infrastruktura i za razvoj turizma i ruralnog područja.) VIŠESTRUKO KORISNA MJERA: ekološki prihvatljiviji transport, zdravstveno povoljniji, dio turističke ponude, dio pozitivnog imidža "relaksirane destinacije", ekološko osvježavanje.	ZPU, JLS, NVU, AZR, TZOBŽ	PR, trajno	ŽP, LP, TZOBŽ
C2	M6 POTICANJE RAZVOJA ŽELJEZNIČKE MREŽE I PROMETA kao za okoliš prihvatljivije vrste prometa (zamjena za automobilske i kamionske promet). U županijskoj ingerenciji prvenstveno prigradska i županijska mreža, no sudjelovati i u nacionalnim projektima, jer promet zahtijeva integralno rješavanje. Prioritetno: OBNOVA PRUGE NA DIONICI OSIJEK - VINKOVCI.	UOPG, AZR, HŽ, MMTPR	SR, DR	DP
C2	M7 ULAGANJE U RAZVOJ RIJEČNOG PROMETA. Riječni promet posebno je značajan u kombinaciji sa željezničkim prometom.	AZR, UOPG, ŽKO, JPP, MMTPR	SR, DR	GS, ŽP, DP
C1 C2	M8 Uspostava infrastrukture kojom se omogućuje korištenje okolišno prihvatljivijih pogonskih goriva (plin, biodizel).	UOPG, AZR, INA, JLS	PR, DR	GS
C3 C4	M9 Kvalitetnim PROSTORNO-PLANSKIM RJEŠENJIMA OSIGURATI IZBJEGAVANJE I SMANJIVANJE NEGATIVNOG UTJECAJA PROMETA na druge sadržaje u prostoru (onečišćenje poljoprivrednih tala, vodonosnika, degradacija kvalitete okoliša u područjima stanovanja i sl.).	ZPU, JLS	PR, trajno	-
C3	M10 Kod lociranja ANTENA TELEKOMUNIKACIJSKOG SUSTAVA držati se načela predostrožnosti, odnosno uvažavati nelagodu lokalnog stanovništva i tražiti prikladnije lokacije.	MZOPUG, ZPU, JLS, JPP	PR, trajno	-
C3 C4	M11 Uvesti SUSTAV PRAĆENJA STANJA OKOLIŠA UZ PROMETNE PRAVCE I U NASELJIMA, radi praćenja utjecaja prometa na okoliš. Financirati edukativne programe pri školama koji radom "puno malih složenih ruku" daju i vrlo upotrebljiv rezultat i ekološko osvježavanje u školskom sustavu.	ZPU, ZZJZ, NVU, škole	PR, trajno	ŽP, LP
C2 C3	M12 RAZDVAJANJE DRŽAVNOG OD MJESNOG I LOKALNOG PROMETA (u međufazi djelomično financiranje županijske cestovne mreže i iz DP).	MMTPR, ZPU, ŽUC, MZOPUG	SR, DR	DP, ŽP

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.
C2 C3	M13 IZGRADNJA ZAIBILAZNICA OKO NASELJA.	MMTPR, JLS, UOPG, AZR, ZPU, ŽUC	SR, DR	DP, ŽP, LP
C3	M14 Uz ceste koje prolaze u blizini ili kroz naselja posaditi zaštitne "ZELENE" ZIDOVE OD RASLINJA. (zaštita od buke i prašine, smanjenje utjecaja od psihološkog efekta,...) VIŠESTRUKO KORISNA MJERA: ozeljenjavanje, smanjenje buke, vezivanje CO2, smanjanje prašine, smanjenje oborinskog otjecanja, povećanje bioraznolikosti, kvalitetniji zrak, ugodniji životni ambijent.	JLS, ZPU, NVU, AZR, JPP	PR, trajno	LP, ŽP
C2 C3	M15 ODTEREĆENJE ŽUPANIJSKIH CESTA OD KAMIONSKOG PROMETA uvođenjem djelotvornog sustava naplata. (Internalizacija trenutno eksternaliziranog troška prometa u održavanju uništenih prometnica i štetnog utjecaja na lokalnu kvalitetu života (pa i cijenu nekretnina...)).	MMTPR, JLS, MUP, UOPG, ŽUC	PR	-
C2 C4	M16 Izraditi studiju opterećenosti pojedinih prometnica, te na osnovi nje predložiti optimizaciju prometne mreže na način koji će SMANJITI PRITISKE NA POSEBNO OSJETLJIVA PODRUČJA.	UOPG, ZPU, konz., AUZPV	PR, DR	ŽP, DP
C3 C5	M17 Davanje poticaja i nadzor nad provođenjem odgovarajućih MJERA ZAŠTITE VEZANIH UZ TRANSPORT OPASNIH TERETA (<i>zajednička mjera s temom Ekološki rizici i nesreće</i>).	Eko-stožer, JPP, MUP	PR, trajno	ŽP, GS
C2 C3 C4 C5	M18 Unaprijediti NADZOR NA PROJEKTIRANJU, IZGRADNJI I ODRŽAVANJU PROMETNICA. (Kriteriji barem u skladu s EU, i projektantski, no i u smislu provedbe PUO i SPUO procedura, te njima propisanih mjera).	AZR, JLS, JPP, ŽUC	PR, trajno	GS, ŽP

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa

5.12. POLJOPRIVREDA

Tablica 41. Ciljevi zaštite okoliša od sektora poljoprivrede u OBŽ

C1	ODRŽIVI RAZVOJ poljoprivrede.
C2	SMANJIVANJE KEMIJSKE I FIZIČKE DEGRADACIJE poljoprivrednih tala.
C3	OČUVANJE BIOLOŠKE RAZNOLIKOSTI agrarnog sustava.
C4	OČUVANJE OKOLIŠA OD ONEČIŠĆAVANJA iz proizvodnje u stočarstvu.

Tablica 42. Mjere zaštite okoliša od sektora poljoprivrede u OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.
C1 C2 C3 C4	M1 POTICATI I POMAGATI (informativno, edukativno, medijski, financijski, demonstracijski, prednost kod otkupa državnog zemljišta,...) RAZVOJ EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE KAO SCENARIJA KOJI JE NE SAMO EKOLOŠKI, VEĆ U POSTOJEĆIM UVJETIMA I EKONOMSKI I DRUŠTVENO NAJPRIHVATLJIVJI. Sufinanciranje pilot demonstracijskih projekata. Izrada ekonomskih "ključ u ruke" izračuna za potencijalne investitore. Poticanje udruživanja. PRAĆENJE REZULTATA PROGRAMA I NJEGOVA STALNA PRILAGODBA.	UOPG, AZR, ŽKO, JLS, zadruge, poljop., JPP, HZPSS, ZI, NVU, konz.	PR, trajno	ŽP, LP, DP, MF, GS
C1 C2 C3	M2 INTEGRACIJA BRIGE ZA OKOLIŠ U KONVENCIONALNU / INTENZIVNU POLJOPRIVREDU - npr.: 1) EDUKACIJA POLJOPRIVREDNIKA O PRAVILNOJ PRIMJENI AGROTEHNIČKIH MJERA (npr. smanjivanje za okoliš naročito štetnih, a ekonomski neracionalnih praksi prekomjerne i krivovremene primjene mineralnih gnojiva,	UOPG, AZR, JLS, HZPSS, ZI, ZZT, JPP, zadruge, poljop., NVU	PR, trajno	ŽP, LP, DP, GS

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
	pesticida; praksa integralne zaštite od štetnika); 2) poticati racionalnije korištenje biootpada (energetsko iskorištavanje i dobivanje komposta) edukacijom i pomaganjem u uspostavi potrebne infrastrukture; 3) plodored i "odmaranje tla"; ...				
C1	M3	Uspostava JEDINSTVENOG INFORMACIJSKOG SUSTAVA o poljoprivredi na području Županije (Agro baza podataka). Dio sustava bit će i dio informacijskog sustava zaštite okoliša.	UOPG, HZPSS JLS, DZS, ZPU, ZI,PI, UDUOBŽ, zadruga, poljop.	PR/SR	ŽP, GS, MPŠVG
C1	M4	POTICAJ UDRUŽIVANJU POLJOPRIVREDNIKA - kritični čimbenik uspješnosti cijelog sektora, pa i ekološke poljoprivrede. Udruživanje omogućuje: lakši plasman proizvoda, vjerojatnije tehnološko unaprjeđenje proizvodnje osiguravanjem dijeljenih savjetodavnih servisa i potrebne infrastrukture (npr. jednostavni uređaji za samostalnu kontrolu plodnosti tla - i potrebe za gnojidbom), stabilniju proizvodnju na razini regije, itd.	UOPG, JLS, JPP, poljop., (suvremene) zadruga, HZPSS, konz.	PR, trajno	ŽP, LP, GS
C1	M5	POTICAJ PROGRAMIMA STANDARDIZACIJE PROIZVODA I OPĆENITO MARKETINŠKOG OSMIŠLJAVANJA PROIZVODNJE. Programi "županijskog proizvoda". (U kontekstu zaštite okoliša, prioritet je razvijanje i verificiranje prepoznatljivih županijskih eko-poljoprivrednih proizvoda).	UOPG, ŽKO, JLS, zadruga, poljop., JPP, HZPSS, ZI	PR, trajno	ŽP, LP, DP, GS
C1 C2 C3	M6	FINANCIRANJE I IZRADA ZNANSTVENIH STUDIJA POTREBNIH ZA RACIONALNO POLJOPRIVREDNO GOSPODARENJE. Zadržavanje postojećih programa analize tla, te širenje opsegom i novim programima, kao što je npr. Projekt utvrđivanja/trajnog motrenja stanja onečišćenja tala - možda kao PILOT-projekt za nacionalni program monitoringa.	UOPG, JLS, ZZT, ZI, JPP, zadruga, poljop., MPŠVG, MZT	PR, trajno	ŽP, GS, LP, DP
C1 C2 C3	M7	OSIGURAVANJE PRISTUPAČNOG SAVJETODAVNOG SERVISA ZA POLJOPRIVREDNE PROIZVOĐAČE (npr. savjeti u vezi s potrebom za gnojidbom, zaštitom, navodnjavanjem). Pozitivan primjer koji treba širiti je postojeća suradnja OBŽ sa ZZT-om.	UOPG, JLS, HZPSS, ZZT, ZI, NVU, konz., poljop., zadruga	PR, trajno	ŽP, DP, LP, GS
C2 C4	M8	UČINKOVITIJI SUSTAV NADZORA NAD POTENCIJALNIM NEGATIVNIM UTJECAJEM NA OKOLIŠ (provjera ispusta otpadnih voda, pridržavanja mjera zaštite prilikom primjene po okoliš štetnih sredstava i sl.).	PI, IZO, JPP, zadruga, poljop., JLS, UOPG, ZZT, HZPSS, NVU, UDUOBŽ, ZPU	PR, trajno	DP, ŽP
C1 C2	M9	ZAŠTITA POLJOPRIVREDNIH TALA OD PRENAMJENE prilikom prostornog planiranja i PUO procedure.	ZPU, JLS, UDUOBŽ, JPP, MPŠVG	PR, trajno	-
C3	M10	POTICATI OČUVANJE BIOLOŠKE I KRAJOBRAZNE RAZNOLIKOSTI AGRARNOG SUSTAVA: npr. živice (prepoznate i čl. 13. Zk. o poljoprivrednom zemljištu), POVEĆANJE "MOZAIČNOSTI" NA OBRADIVIM POVRŠINAMA, očuvanje tradicionalnih krajobraza koji su atrakcijska osnova ruralnog turizma - pored poljoprivrede, najznačajnijeg elementa održivog ruralnog razvoja i sl. Obogaćenje poljoprivrednog krajobraza šumarcima - VIŠESTRUKO KORISNA MJERA: podizanje krajobrazne i biološke raznolikosti, kvalitetnije lovno područje, atraktivnija turistička destinacija, povoljan utjecaj na mikroklimu, dugoročno i ekonomski isplativo, ...	UOPG, ZI, NVU, JLS, HZPSS, HŠ, poljop.	PR, trajno	ŽP, LP, GS, HŠ
C3	M11	Poticati očuvanje biološke raznolikosti agrarnog sustava: OČUVANJE AUTOHTONIH SORTI I VRSTA.	UOPG, JLS, ZI, NVU, HZPSS, poljop.	PR, trajno	DP, ŽP, MF

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C4	M12	IMPLEMENTIRATI ODGOVARAJUĆA RJEŠENJA ZA "TOČKASTE" ONEČIŠĆIVAČE (stočne farme, razni prehrambeno-prerađivački pogoni - klaonice, mesoprerađivačka industrija, šećerana, vinarija,...), od najvećih (npr. Belje d.d.), do intenzitetom manjih, ali brojnijih, a još uvijek značajnih onečišćivača. Prioritetno: 1) ažuriranje katastra ovih onečišćivača (<i>mjera je propisana kao prioritet i u temi vode ovog Programa i detaljnijim Planom odvodnje i pročišćavanja, itd.</i>); 2) izrada studije izvedivosti za projekt dobivanja i energetskog korištenja bioplina iz otpada sa stočarskih i svinjogojskih farmi (<i>prioritetna mjera i u temi Energetika</i>).	JPP, IZO, AZR, UOPG, JLS, PI, IZO, IHP, HV, UDUOBŽ, poljop.	PR, DR	GS, ŽP, LP, DP

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

5.13. GOSPODARENJE ŠUMAMA

Tablica 43. Ciljevi zaštite okoliša u sektoru gospodarenja šumama OBŽ

C1	Provedba cjelovite ŠUMARSKE POLITIKE NA NAČELIMA ODRŽIVOG RAZVOJA, odnosno u šumarstvu dobro poznatih načela i ciljeva POTRAJNOG GOSPODARENJA.
C2	OČUVANJE STABILNOSTI ŠUMSKIH EKOSUSTAVA.

Tablica 44. Mjere zaštite okoliša u sektoru gospodarenja šumama OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1 C2	M1	STALNO PRAĆENJE KVALITETE ŠUMARSKE PRAKSE, odnosno njene uspješnosti u očuvanju i unaprjeđenju ekološke, socijalne i gospodarske funkcije šuma na lokalnoj i globalnoj razini. Posebnu pažnju poklanjati UVAŽAVANJU EKOLOŠKIH, KRAJOBRAZNIH I SOCIJALNIH KRITERIJA, KOJI SU MANJE PRISUTNI U TRADICIONALNOJ PRAKSI GOSPODARENJA - npr: izbjegavati pretjerano okrupnjavanje površina sa stablima približno jednake starosti radi smanjivanja negativnog utjecaja na okoliš (umanjena biološka i krajobrazna raznolikost i stabilnost šumskog ekosustava) od dovršnog sijeka na velikoj površini; izuzeti dio šuma iz gospodarskog korištenja - naročito voditi računa o gospodarenju unutar zaštićenih područja; težiti uravnoteženju dobne strukture; ...	HŠ, UOPG, JLS, MPŠVG, ŠI, IZP, ZZP, JUPPKR, ZPU, NVU, TZOBŽ	PR, trajno	HŠ, LP, ŽP
C1 C2	M2	NOVELIRATI OSNOVE GOSPODARENJA NALAZIMA ANALIZE koja će napraviti valorizaciju općekorisnih (ekoloških i socijalnih) funkcija šuma OBŽ.	HŠ, UOPG, konz.	PR, trajno	HŠ, LP, GS
C1 C2	M3	UREĐENJE ŠUMA KOJE UNAPRJEĐUJE NJIHOVE SOCIJALNE I EKOLOŠKE FUNKCIJE (npr. uređenje staza).	HŠ, JLS, NVU, UOPG, TZOBŽ	PR, DR	HŠ, LP, ŽP
C1 C2	M4	MARKETINŠKA DJELATNOST NA PODIZANJU SVIJESTI O VRIJEDNOSTI ŠUMA (Izrada popularnih info-mapa sa šumama OBŽ i sl.).	HŠ, AUZPV, NVU, UOPG, ZPU, TZOBŽ	PR, trajno	HŠ, ŽP
C1 C2	M5	UVESTI REDA U PLAĆANJE ŠUMSKOG DOPRINOSA, čime će se namaknuti sredstva za akcije uređenja šuma od šireg (kolektivnog) interesa.	HŠ, ŠI, UOPG, priv. vl. šuma, JLS	PR	HŠ, LP, GS, ŽP
C1 C2	M6	UNAPRIJEDITI STANJE GOSPODARENJA PRIVATNIM ŠUMAMA. Zakonski obavezati privatne posjednike na oblik udruživanja radi mogućnosti poštovanja zakonskih obaveza u vezi s optimalnim gospodarenjem šumom (pritom navoditi primjer šume "Trumbetaš"), subvencionirati programe	UOPG, JLS, HŠ, vlasnici, konz.	PR, trajno	LP, GS, ŽP

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.
	gospodarenja šumama, subвенicionirati gradnju putova, provoditi edukaciju, itd. Za financiranje poticaja promjena mogu se upotrijebiti sredstva koja JLS trenutno dobivaju na račun šumskog doprinosa (uglavnom od HŠ, na račun eksploatacije državnih šuma).			
C1 C2	M7 PRILIKOM PUO PROCEDURA (poučeni postojećim lošim iskustvima) VODITI VIŠE RAČUNA O POSLJEDICAMA PROMJENE REŽIMA VODA. U analizi troškova i koristi uzeti u obzir sve troškove (ne samo ekonomsku vrijednost drveta, već i ekološku i dr. vrijednosti šume). Novelirati postojeće projekte. Vidjeti može li se dio štete spasiti modifikacijama (dogradnjama) već postojećih zahvata.	MZOPUG, ZPU, UOPG, JLS, HŠ, HV, konz., NVU, AUZPV	PR, trajno	-
C1 C2	M8 PODIĆI KATEGORIJU ZAŠTITE ZA JOŠ NEKA PODRUČJA, PREDVIĐENA U PROSTORNOM PLANU.	AUZPV, HŠ, ZPU, UOPG, JLS	PR	ŽP, LP, HŠ
C1 C2	M9 NADZIRANJE PRIDRŽAVANJA PROPISA U PODRUČJIMA ZAŠTIĆENIM bilo prostornim planovima, bilo sukladno Zakonu o zaštiti prirode (naročito u vodozaštitnim područjima, uz rubove prema drugim područjima koja imaju tendenciju širenja i uzurpiranja i sl.).	IZP, IZO, ŠI, VI, JLS, NVU, HŠ, HV	PR, trajno	DP, LP, ŽP
C1 C2	M10 Nastojati dobrom praksom prostornog planiranja maksimalno SPRIJEČITI GUBITAK I USITNJAVANJE ŠUMSKIH BIOTOPA GRADNJOM INFRASTRUKTURE i sl. Kada to nije moguće, KOMPENZIRATI GUBITAK ŠUMSKOG ZEMLJIŠTA na jednom mjestu, barem jednako velikom i kvalitetnom površinom na drugom mjestu.	ZPU, HŠ, JLS	PR, trajno	-
C2	M11 Napraviti PROCJENU UTJECAJA INDUSTRIJSKOG ONEČIŠĆENJA na šume.	HŠ, UOPG, konz.	PR/SR	HŠ
C1 C2	M12 POTICATI SMANJIVANJE ONEČIŠĆENJA (industrija, energetika, promet) koja ugrožavaju šume.	UOPG, HŠ, ZPU, NVU, JLS	PR, trajno	HŠ, ŽP, LP, GS
C1 C2	M13 OBNOVA I POŠUMLJAVANJE devastiranih šuma.	HŠ, UOPG, ZPU, JLS	PR, DR	HŠ, ŽP, LP
C1 C2	M14 RAZMINIRANJE svih minama onečišćenih šumskih područja.	HCR, JLS, UOPG	PR, DR	DP
C1 C2	M15 Ispuniti obveze koje Županija, gradovi i općine imaju, vezane uz Pravilnik o ZAŠTITI ŠUMA OD POŽARA. (Sastaviti popis šuma po stupnjevima opasnosti od šumskog požara i dr.).	HŠ, UOPG, konz., JLS	PR-SR	HŠ
C1 C2	M16 PLANSKO POŠUMLJAVANJE NA PODRUČJIMA GDJE EKOLOŠKA FUNKCIJA ŠUMA MOŽE ZNAČAJNO UNAPRIJEDITI SITUACIJU U PROSTORU I OKOLIŠU (ozeljenjavanje gradskih, seoskih, turističkih naselja, regulacija vodnog režima šumama, drvoredi uz prometnice, šume i živice uz rubove poljoprivrednog zemljišta kao zaštita od erozije i doprinos biološkoj i krajobraznoj bioraznolikosti) BAREM INTENZITETOM KOJI KOMPENZIRA SMANJIVANJE ŠUMOVITOSTI ŽUPANIJE (uzrokovane širenjem naselja i izgradnjom infrastrukture), A PO MOGUĆNOSTI I VEĆIM.	HŠ, ZPU, AUZPV, JLS, UOPG, NVU, JPP	PR, trajno	HŠ, ŽP, LP, GS

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

5.14. LOVSTVO

Osnovni i jedini cilj u vezi s lovstvom, prepoznat Nacionalnom strategijom i planom djelovanja za okoliš, jest: "očuvanje biološke raznolikosti te povrat izgubljenih staništa i svojti gdje je to moguće i opravdano".

Tablica 45. Mjere zaštite okoliša u vezi sa sektorom lovstva u OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	REVIZIJA LOVNOGOSPODARSKIH OSNOVA (LGO) S OBZIROM NA NJIHOV EKOLOŠKI ASPEKT. Posebno provjeriti je li trenutno određeni matični fond optimalan s obzirom na prihvatni kapacitet područja. Aktivno sudjelovanje stručnjaka ekologa i zaštitara u procesu izrade lovnogospodarskih osnova za neko područje ⁴⁷ . Sadržaj LGO propisuje i dio o zaštiti, gdje ima prostora za mjere i ograničenja radi zaštite posebno osjetljivih i vrijednih dijelova prirode, staništa, vrsta unutar lovišta. Posebnu pažnju posvetiti reguliranju lova u zaštićenim područjima prirode (PP Kopački rit).	UOPG, LI, LSOBŽ, konces., LD, konz., NVU, AUZPV, JUPPKR, JLS	PR-KR	ŽP, LP, LSOBŽ, GS
C1	M2	SAVJESNO PRIDRŽAVANJE LOVNOGOSPODARSKIH MJERA PROPISANIH U LOVNOGOSPODARSKIM OSNOVAMA LOVIŠTA.	konces., LSOBŽ, LD, LI	PR, trajno	ŽP, LP, LSOBŽ, GS
C1	M3	UPRAVLJANJEM LOVSTVOM U SKLOPU INTEGRALNOG GOSPODARENJA ODREĐENIM PODRUČJEM (dakle, u suradnji sa sektorima turizma, zaštite prirode i okoliša, šumarstva i sl.).	ZPU, HŠ, UOPG, konces., LSOBŽ, TZOBŽ, ZZP, NVU	PR, trajno	ŽP, LP, LSOBŽ, GS
C1	M4	Zabrana UNOŠENJA LOVNE DIVLJAČI KOJA NIJE AUTOHTONA na području OBŽ. Intervencija u sustav na način da se u područje VRATI VRSTA KOJA JE TU PRIJE OBITAVALA, A TRENUTNO JE NEMA, te da se dodatno zaštite dijelovi trofičke mreže koji u trenutnim uvjetima ne mogu opstati bez pomoći izvana, nekim vidom zaštite i sl.	UOPG, LI, LD, konces., LSOBŽ, AUZPV, HŠ, ZI	PR, trajno	GS
C1	M5	POBOLJŠANJE STANIŠTA za uzgoj sitne pernate i dlakave divljači progušćivanjem ekološke mreže (zeleni koridori), odnosno "ozelenjavanjem" međa njiva, područja uz putove, kanale, te prirodne stalne i povremene vodotoke prirodnom vegetacijom.	UOPG, ZPU, konces., LSOBŽ, LD, AUZPV, HŠ, NVU, poljop., konz.	PR, trajno	ŽP, LP, GS, DP
C1	M6	EDUKACIJA LOVACA u području problematike zaštite i održivog korištenja okoliša. EDUKACIJA TREBA BITI DVOSMJERNA.	UOPG, NVU, ZI, konz., LI, LSOBŽ, konces., LD, ZZP	PR, trajno	ŽP, GS, LP, DP
C1	M7	Poduzimanje mjera za ZAŠTITU DIVLJAČI (s time i ljudi) OD NALETA VOZILA NA PROMETNICAMA. Osiguranje dovoljnog broja "zelenih mostova" kojima se divljači omogućuje prelazak preko prometnih koridora (pogotovo onih novih, širih i s frekventijim prometom), koji su u protivnom barijere koje usitnjavaju stanište i potencijalno ga čine premalim za održanje populacije. (Aktualno posebno u vezi Vc koridora).	UOPG, LSOBŽ, konces., HUC, ŽUC, MUP, konz., JLS, LI	PR, trajno	ŽP, LP, GS, DP
C1	M8	STROGA KONTROLA I SANKCIONIRANJE KRIVOLOVA.	LI, konces., LD, LSOBŽ, NVU, JLS	PR, trajno	DP, ŽP, GS
C1	M9	NADZOR NAD PROVEDBOM LGO.	LI, LSOBŽ	trajno	DP
C1	M10	OSMIŠLJAVANJE STRATEGIJE RAZVOJA LOVNOG TURIZMA, temeljene na analizi postojećeg stanja, interesa, mogućnosti, provedene na široko participativnoj osnovi.	UOPG, AZR, konces., LSOBŽ, TZOBŽ, LD, konz.	PR	ŽP, LP, GS

⁴⁷ U posljednje vrijeme u ovom području se bilježe značajna unapređenja prakse, dijelom i kao posljedica relativno nedavne uspostave visokog učilišta sa programom specijaliziranim za lovstvo i ekologiju, i započetog djelovanja prvih stručnjaka tog vrlo potrebnog profila.

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M11	IDENTIFIKACIJA MOGUĆIH RAZVOJNIH PROJEKATA u kontekstu razvoja održivog lovstva i lovnog turizma, u kontekstu ruralnog turizma i održivog razvoja ruralnih područja.	UOPG, AZR, konces., LSOBŽ, TZOBŽ, LD, konz.	PR	ŽP, LP, GS

Kazalo: Za pojašnjenje skraćenica vidi Popis skraćenica na početku Programa.

5.15. TURIZAM

Tablica 46. Ciljevi zaštite okoliša vezani za sektor turizma u OBŽ

C1	ZASTITA I ŠTO POTPUNJE VALORIZIRANJE SVIH RESURSNIH POTENCIJALA.
C2	Uravnotežen RAZVOJ OSMIŠLJEN NA NAČELU ODRŽIVOSTI.
C3	TURIZAM kao značajniji ČIMBENIK PODIZANJA KAKVOĆE NEPOSREDNOG OKOLIŠA.

Tablica 47. Mjere zaštite okoliša u vezi sa sektorom turizma u OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	Uspostaviti program sustavnijeg gospodarenja postojećim resursima: inventarizacija, uspostava katastra i ATLASA TURISTIČKIH AKTIVNOSTI I ATRAKCIJA, osmišljavanje idejnih razvojnih planova, prezentacija potencijalnim investitorima, nadzor nad provedbom i sl. NASTOJATI RAZVIJATI "ZELENE" TURISTIČKE SADRŽAJE, KOJI GOSTU NUDE PRILIKU ZA KONTAKT I UPOZNAVANJE S PRIRODOM. VEĆ POSTOJE AKTIVNOSTI (NPR. NVU ZELENI OSIJEK), NA KOJIMA SE MOŽE GRADITI.	TZOBŽ, UOPG, TZOG, JLS, ZPU, ZI, konz., NVU, JPP	PR, DR	TZOBŽ ŽP, TZOG, LP, GS
C1	M2	Izrada detaljnije IDEJNE STUDIJE RAZVOJA GOLF TERENA I UZ NJIH VEZANE TURISTIČKE PONUDE NA PODRUČJU OBŽ. Obavezno razmotriti "ZELENU" VARIJANTU, KOJA UMJESTO PESTICIDA KORISTI KOMBINACIJU S EKSTENZIVNOM POLJOPRIVREDOM. (Daljnji razvoj i provedba studijom utvrđenog scenarija - pilot-projekt eko golf terena.) Postojeći "Program razvitka golfa kao elementa razvojne strategije hrvatskog turizma, 1999." ne specificira niti jednu lokaciju na području OBŽ. Nužno je na osnovi studije pokrenuti inicijativu prema MMTPR-u.	TZOBŽ, AZR, TZOG, ZPU, konz., NVU, JLS, JPP, MMTPR	PR	TZOBŽ ZP, TZOG, LP
C1	M3	IZRADA DETALJNIJE IDEJNE STUDIJE DALJNJEG RAZVOJA DRUGIH, VEĆ PREPOZNATIH OBEĆAVAJUĆIH ELEMENATA TURISTIČKE PONUDE, što uključuje: zdravstveni turizam (korištenje geotermalnih voda), unaprjeđenje mreže pješačkih i biciklističkih staza, uređenje krajolika oko dvoraca i drugih potencijalnih turističkih točaka, restauracija i revitalizacija napuštenih ruralnih krajeva i njihove tradicionalne arhitekture, razvoj seoskog turizma u kombinaciji s poljoprivredom (ekološkom) i dr. (Vidi vrlo opsežan opis projekata u 2.5.7.)	TZOBŽ, UOPG, TZOG, konz., JPP, ZPU, NVU	PR, DR	ŽP, LP, TZOBŽ TZOG
C2	M4	U PLANIRANJU UVAŽAVATI KONCEPT NOSIVOG KAPACITETA DESTINACIJE, te kroz PUO proceduru prepoznati sve utjecaje, te propisivati mjere kojima se oni umanjuju na prihvatljivu razinu. Ne dopuštati projekte koji nemaju kvalitetno riješenu prometnu i komunalnu infrastrukturu.	MZOPUG, JPP, konz., TZOBŽ, TZOG, UOPG, ZPU, JLS	trajno	-
C2	M5	IZBJEGAVATI "TURISTIČKU MONOKULTURU", odnosno kombinirati turizam s poljoprivredom i drugim kompatibilnim djelatnostima.	UOPG, AZR, JLS, ZPU, TZOBŽ, TZOG	trajno	-

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C2	M6	POŠTOVATI AMBIJENT, nastojati maksimalno smanjiti zauzeće prostora i utjecaj na okoliš. POŠTOVATI PRIORITETNOST ZAŠTITE PRIRODE UNUTAR POSEBNO ZAŠTIĆENIH PODRUČJA.	IZP, JUPPKR, AUZPV, ZPU, JLS, MK, UOPG, TZOBŽ, TZOG	trajno	-
C2	M7	Planirati i razvijati EKOLOŠKI PRIHVATLJIVU, a prema kriteriju kvalitete turističke usluge ATRAKTIVNU SHEMU PROMETNOG POVEZIVANJA TURISTIČKIH DESTINACIJA: kombinacija pješačkih, biciklističkih staza, javnog prijevoza i parkirališta na konačnom broju točaka.	TZOBŽ, TZOG, UOPG, JLS, ZPU	PR, DR	GS, LP, ŽP
C2 C3	M8	EDUCIRATI I RAZVIJATI EKOLOŠKU SVIJEST I NAČIN RAZMIŠLJANJA I POSTUPANJA KOD LOKALNOG STANOVNIŠTVA UKLJUČENOG U TURISTIČKE DJELATNOSTI.	TZOBŽ, TZOG, NVU, JPP	PR, trajno	TZOBŽ, TZOG, GS, LP, ŽP
C3	M9	OSMIŠLJAVANJE I POKRETANJE AKCIJA S EKOLOŠKIM TEMAMA U KONTEKSTU TURIZMA (npr. "Više cvijeća, manje smeća", čišćenje okoliša unutar atraktivnih turističkih odredišta i sl.).	TZOBŽ, TZOG, NVU	PR, trajno	TZOG, TZOBŽ, LP, ŽP
C3	M10	POTICATI RESTAURACIJU I REVITALIZACIJU TRENUTNO DEGRADIRANIH DIJELOVA PRIRODNE I KULTURNE BAŠTINE, KOJI UZ ODREĐENA POČETNA ULAGANJA IMAJU NIZ POVOLJNIH EKONOMSKIH, EKOLOŠKIH I DRUŠTVENIH POSLJEDICA.	TZOBŽ, TZOG, UOPG, AZR, ZPU, JLS, JPP, NVU, ZPP, JUPPKR	PR, trajno	ŽP, TZOBŽ, TZOG, LP

Kazalo: Za objašnjenje svih kratica u tablici, vidi popis kratica na početku dokumenta.

5.16. POTROŠAČI I POTROŠNJA (domaćinstva, poduzeća i javni sektor)

Tablica 48. Ciljevi ZO OBŽ u vezi s oblikovanjem okolišno-prihvatljivijih obrazaca potrošnje

C1	PROMJENA POTROŠAČKIH NAVIKA u smjeru koji ima po okoliš povoljnije učinke
C2	RAZVOJ ODVOJENIH SUSTAVA SAKUPLJANJA OTPADA I RECIKLIRANJE
C3	OZNAČAVANJE PROIZVODA s obzirom na njihov ekološki aspekt
C4	ODREĐIVANJE OKVIRA koji će utvrditi plaćanje stvarne (pune) proizvodne cijene za potrošače (INTERNALIZIRANI TROŠKOVI SANIRANJA DEGRADIRANOG OKOLIŠA)

Tablica 49. Mjere za postizanje za okoliš povoljnijih obrazaca potrošnje u OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	UVOĐENJE EKOLOŠKI PRIHVATLJIVIJIH OBRAZACA POTROŠNJE U INSTITUCIJE JAVNE UPRAVE NA PODRUČJU ŽUPANIJE. Primjeri mogućih mjera uključuju: uvođenje odvojenog prikupljanja otpada, korištenje recikliranog papira za obrasce i formulare, provođenje projekata iz sfere povećanja energetske djelotvornosti (štedljive žarulje, korištenje obnovljivih izvora energije, energetska efikasna gradnja, i sl.), racionalna potrošnja vode, uvođenje dana bez automobila, uređenje infrastrukture za bicikle pri uredima javne uprave, u reprezentaciji koristiti domaće, eko-proizvode i sl.	UOPG, ZPU, NVU, JLS, JPP	PR, trajno	ŽP, DP, LP
C1	M2	Potpoma EDUKACIJI POTROŠAČA. POTPORA UDRUGAMA koje se bave informiranjem i educiranjem potrošača o ekološkom aspektu pojedinih proizvoda. (Primjer je "Eko dizajn" projekt NVU Osječki zeleni).	UOPG, ZPU, NVU	PR, trajno	ŽP, GS
C1	M3	POTICANJE PROIZVOĐAČA u prepoznavanju ekološkog aspekta, njegovom uvažavanju u proizvodnji, te korištenju u svojoj tržišnoj strategiji. Promovirane prakse uključuju: uvođenje ISO 14000 sustava, optimalna distribucija proizvoda, smanjivanje ambalaže, označavanje proizvoda za okoliš i sl.	UOPG, AZR, JPP, NVU, ŽKO	PR, trajno	ŽP, GS

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.
C1 C2	M4 USPOSTAVA DJELOTVORNOG SUSTAVA ODVOJENOG PRIKUPLJANJA OTPADA (najmanje odvajanje papira, stakla, organskog materijala, plastike). Praksa odvojenog prikupljanja otpada nema samo izravan povoljni utjecaj (manje otpada, veća mogućnost recikliranja, i sl.), već služi i kao svojevrsni "RITUAL" KOJIM SE SVAKODNEVNO OSVJEŠĆUJE NAŠ ODNOS SPRAM OKOLIŠA.	UOPG, JLS, ZoiS, KP, NVU, JPP	PR, trajno	LP, ŽP, GS
C3	M5 Pomoć u uspostavi prepoznatljivih županijskih eko proizvoda zajamčene kvalitete.	UOPG, AZR, ŽKO, HGK	PR, trajno	ŽP, GS, LP
C4	M6 Dosljedna primjena principa "onečišćivač plaća", čime se barem donekle (jer kazne su često preniske, u smislu da je njihovo kršenje i dalje ekonomski oportuno, a određivanje iznosa kazne nije u ingerenciji Županije) internalizira trošak sanacije proizvodnjom degradiranog okoliša.	IZO, DI	PR, trajno	DP, ŽP

Kazalo: Za objašnjenje svih kratica u tablici, vidi popis kratica na početku dokumenta.

5.17. URBANO PODRUČJE

Tablica 50. Ciljevi održivog razvoja urbanog područja na području OBŽ

C1	Skladan i prostorno uravnotežen razvoj URBANOG PODRUČJA.
C2	Skladan razvoj URBANOG SUSTAVA, uz uzimanje u obzir prihvatnoga kapaciteta okoliša, te uz omogućavanje zdravoga stanovanja, odnosno zaštite prirode i kulturne baštine.
C3	RAZVOJ KOJI UVAŽAVA REGIONALNE ZNAČAJKE I POSEBNOSTI.

Tablica 51. Mjere održivog razvoja urbanog područja na području OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.
C1	M1 Promicati ideju POLICENTRIČNOG RAZVOJA - mreže održivih gradskih središta (kroz prostorne planove i dr. razvojne planove, kroz programe edukacije, ...).	ZPU, JLS, UOPG	PR, trajno	-
C1	M2 EDUCIRANJE OSOBA I JAČANJE INSTITUCIJA zaduženih za planiranje i upravljanje prostornim razvojem urbanih područja.	ZPU, ZI, konz. MZOPUG, JLS	PR, trajno	ŽP, LP, DP
C1	M3 ODREĐIVANJE GRAĐEVINSKOG PODRUČJA ZA IZGRADNJU NASELJA UVAŽAVAJUĆI KRITERIJE kao što su optimalna gustoća, komunalna opremljenost, očuvanje prirodnih resursa (šume, tla, vodozaštitne zone, ekološki vrijedna područja, ...), argumentirane demografske i razvojne perspektive, širi prostorni kontekst. (u prostornim planovima bivših općina, građevinska područja su mahom predimenzionirana).	ZPU, JLS	PR, trajno	-
C1	M4 POTICATI GOSPODARSKI RAST u područjima gdje bi RELATIVNO MALI POTICAJ (npr. inicijalna sredstva i/ili znanje za neku moguće prije nepostojeću razvojnu opciju) bio DOVOLJAN DA SE ZAUSTAVI NEGATIVAN DEMOGRAFSKO-GOSPODARSKI TREND. U kontekstu zaštite okoliša i prirode, AKCENT JE NA PODRUČJIMA S POSEBNO VRIJEDNIM KULTURNIM KRAJOBRAZIMA.	UOPG, AZR, ŽKO, JLS, ZPU, NVU, JPP	PR, trajno	ŽP, GS, DP, LP, MF
C1	M5 U središnjim naseljima OSIGURATI ZADOVOLJAVAJUĆU RAZINU SADRŽAJA nužnih za normalan život (školstvo, medicinska zaštita, itd.). U analizi koristi i troškova, kao protutežu skupljem komunalnom opremanju, uvažiti argument aktiviranja resursa koji bi u protivnom bili posve nekorišteni.	UOPG, UODD, JLS, ZPU	PR, DR	ŽP, LP, DP
C1	M6 Postupna implementacija integriranog modela (cestovno-željezničkog) prometa urbanom mrežom.	UOPG, ZPU, JLS, konces.	PR, DR.	GS

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M7	OSIGURATI KVALITETNU VEZU GRADA SA SVOJOM RURALNOM OKOLICOM, s ciljem smanjivanja imigracijskog pritiska na grad. (Čimbenik izoliranosti nije udaljenost, već dostupnost, koja ovisi o udaljenosti, ali i o povezanosti).	JLS, UOPG, AZR, ZPU	PR, DR	ŽP, LP, DP
C2	M8	DOPUSTITI IZGRADNJU TEK NAKON ŠTO POSTOJI OSIGURANA OSNOVNA KOMUNALNA INFRASTRUKTURA: pristupna prometnica, opskrba pitkom vodom, prikladan sustav odvodnje, električna energija, a po mogućnosti i plin, telefon i sl.	ZPU, JLS, GI, UI, JPP, KP, UOPG, AZR	trajno	-
C2	M9	SANACIJA POSTOJEĆIH PROBLEMA: uspostava komunalnih sustava (u prvom redu otpad i otpadne vode), sanacija devastiranih područja, uređenja naselja i dr. (Mjera razrađena u temama vode, otpad i dr.).	JLS, AZR, ZPU, UOPG, ZoiS	PR, DR	GS, ŽP, LP
C2	M10	REVITALIZACIJA ZAPUŠTENOG STAMBENOG PROSTORA - naročito u povijesnim jezgrama naselja. Općenito, DAVATI PREDNOST "NOVOJ GRADNJI KOJA RJEŠAVA STARE PROBLEME".	JLS, ZPU, MK	trajno	-
C2	M11	Razvijanje UČINKOVITOGA GRADSKOG PROMETNOG MODELA: ojačati javni prijevoz, organizirati biciklističke staze, pješačke zone, povoljne zone parkiranja na periferiji, izgraditi obilaznice.	JLS, NVU, konces., UOPG	PR, DR	LP, ŽP, MF
C2	M12	Poticati RAZVOJ MALOG PODUZETNIŠTVA, IZMJEŠTATI INDUSTRIJSKE POGONE ili druge neprihvatljive sadržaje iz već opterećenih, ili zona pretežno druge namjene.	ZPU, JLS, UOPG, AZR	PR, DR	LP, GS, ŽP
C2	M13	KVALITETNA GRADNJA (ekološki prihvatljivi materijali, kvalitetna izolacija), te POTICAJ PRIMJENI OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE.	JLS, UOPG, JPP, ZPU, NVU	PR, DR	ŽP, LP, DP, GS
C2	M14	Djelotvorno REGULIRATI PROBLEM BESPRAVNE GRADNJE (analiza problema, informiranje javnosti, pribavljanje političke volje i dr.). Iako problem nije naglašen kao u nekim regijama RH koje trpe veći razvojni pritisak (obalno područje), postoje slučajevi koje treba sustavno rješavati, što podrazumijeva sudjelovanje svih relevantnih aktera.	UI, GI, MZOPUG, ZPU, JLS, UDUOBŽ, JPP	KR, SR, DR	-
C2	M15	POBOLJŠATI NADZOR UVAŽAVANJA PROSTORNE DOKUMENTACIJE U STVARNOSTI.	UI, GI, ZPU, JLS, NVU	trajno	DP
C3	M16	Stilska obnova povijesnih gradskih jezgri, nenarušavanje osnovne strukture naselja. Uvažavanje tipičnog kulturnog krajobraza u planiranju razvoja naselja, širenjem na nova građevinska područja.	ZPU, JLS, MK	KR, SR, DR	ŽP, LP, GS, MF

Kazalo: Za objašnjenje svih kratica u tablici, vidi popis kratica na početku dokumenta.

5.18. RURALNO PODRUČJE

Tablica 52. Ciljevi održivog razvoja ruralnog područja na području OBŽ

C1	Ekonomski, prostorno uravnotežen i ODRŽIV RAZVOJ SELA SA ZAŠTITOM OKOLIŠA KAO JEDNOM OD OSNOVNIH POSTAVKI.
C2	OMOGUĆAVANJE KAKVOĆE ŽIVOTNIH I RADNIH UVJETA za cjelokupno stanovništvo.
C3	OČUVANJE REGIONALNIH IDENTITETA RURALNIH NASELJA I NJIHOV RAZVOJ.

Tablica 53. Mjere održivog razvoja ruralnog područja na području OBŽ

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M1	PROMOVIRANJE VIZIJE RURALNOG PODRUČJA KAO SPOJA BLISKOSTI S PRIRODOM, KOMUNALNE SUVREMENOSTI I TRADICIJSKE PREPOZNATLJIVOSTI.	UOPG, AZR, JLS, ZPU, NVU, JPP, TZOBŽ	PR, trajno	ŽP, GS, LP, TZOBŽ, MF, DP

Cilj	Mjere za ostvarivanje ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C1	M2	SURADNJA I POVEZIVANJE URBANIH SREDIŠTA S NJIHOVIM RURALNIM OKRUŽENJEM: nesumnjivo u obostranom interesu. U skladu s preporukom iz Programa prostornog uređenja RH o poticanju razvoja manjih gradova (2000-7000 st.) radi poticanja razvoja šireg ruralnog područja, cilj je ostvariti ravnomjernu naseljenost i iskorištenost prostora, u skladu s nosivim i prihvatnim kapacitetom pojedinog područja.	ZPU, JLS, UOPG, MMTPR	PR, trajno	ŽP, LP, DP
C1	M3	MJERE POTICANJA ODRŽIVE POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE (<i>vidi temu poljoprivreda</i>): poticaj povećanju gospodarstava, prilagodba suvremenim obrascima potražnje i ponude (zdrava hrana, regionalni specijaliteti i sl.), destimuliranje zastarjelih praksi koje ne uzimaju u obzir okoliš, edukacija, informiranje, financijska pomoć, organiziranje u suvremene zadruge radi lakšeg plasmana na tržište, povezivanje s većim distributerima itd.	UOPG, AZR, poljop., zadruge, HZPSS, NVU, JLS, ŽKO, ZZT	PR, trajno	ŽP, LP, GS, DP
C1	M4	MJERE POTICANJA SEOSKOG, REKREACIJSKOG I DRUGIH POTENCIJALNIH VIDOVA ODRŽIVOG I S OKOLIŠEM USKLAĐENOG TURIZMA (<i>vidi mjere u temi Turizam</i>): edukacija, marketing, financijska pomoć, ...	UOPG, AZR, ZPU, TZOBŽ, JLS, TZOG, JPP, NVU, konz.	PR, DR	ŽP, LP, GS
C1	M5	UTVRĐIVANJE I PROVOĐENJE MJERA POTICANJA DRUGIH KOMPLEMENTARNIH DJELATNOSTI (pčelarstvo, sakupljanje i uzgoj ljekovitog bilja, obrtništvo i sl.).	UOPG, AZR, HOK, NVU, ZI, JPP, AUZPV	PR, trajno	ŽP, LP, MF, GS
C1	M6	SANACIJA POSTOJEĆIH MJESTA DEVASTACIJE OKOLIŠA I SPRJEČAVANJE POJAVE NOVIH. Npr. divlja odlagališta otpada.	JLS, NVU, UOPG, IZO, IZP	PR, trajno	LP, ŽP, GS
C1	M7	IDENTIFIKACIJA, PROMOCIJA I PRIMJENA TEHNOLOGIJA KOJE NAJBOLJE ODGOVARAJU KARAKTERISTIČNIM UVJETIMA I POTREBAMA RURALNOG PROSTORA. Najčešće to nisu ista rješenja kao u urbanim područjima. Npr. moguća upotreba obnovljivih izvora energije (bioplin, vjetar, sunce, biomasa, ...), tretman otpadnih voda na umjetnim "biljnim sustavima", sustav prikupljanja otpada, prilagođen sustav javnog prometa i dr.	ZPU, UOPG, ZI, NVU, JPP, konz.	PR, DR	ŽP, LP, DP, MF, GS
C1	M8	RACIONALNO KORISTITI PROSTOR, iako on trenutno nije ograničavajući resurs. Neracionalno korištenje rezultira i vizualno i na druge načine manje prihvatljivim rješenjima. SVAKA RAZVOJNA INICIJATIVA MORA BITI UNAPRJEĐENJE KULTURNOG KRAJOBRAZA, A NE NJEGOVA DEGRADACIJA.	ZPU, JLS	trajno	-
C1	M9	POTICANJE I POKRETANJE, u suradnji s privatnom inicijativom i udrugama (npr. projekt Zlatna Greda u PPKR i sl.), PILOT-PROJEKATA NA KOJIMA SE TESTIRAJU POTENCIJALNI RAZVOJNI MODELI.	UOPG, AZR, ZPU, JLS, NVU, JPP, ŽKO	PR, trajno	GS, ŽP, LP, MF
C1	M10	PRAĆENJE PROVEDBE I REZULTATA SVIH MJERA, s ciljem da se utvrdi gdje su osnovni problemi u rješavanje kojih treba uložiti veći napor. (Nepostojanje kvalitetne analize toga tipa osnovni je nedostatak trenutno provedenih mjera).	UOPG, AZR, JLS, ZPU, NVU	PR, trajno	-
C2	M11	POBOLJŠANJE KOMUNALNE OPREMLJENOSTI RURALNOG PODRUČJA (rješenja prilagođena njegovim osnovnim karakteristikama: rijetka naseljenost i relativno obilje prostora). Osim potrebe za "osnovnom" komunalnom infrastrukturom (voda, struja, prometna povezanost), zbog svog potencijala da dokine jedan od osnovnih nedostataka ruralnog prostora - relativnu izoliranost - od velike je važnosti razvoj informacijske infrastrukture (npr. Internet učionice) i prakse kulturne razmjene/događanja.	UOPG, AZR, KP, JLS, ZPU	PR, DR	LP, ŽP, GS, MF

Cilj	Mjere ostvarivanja ciljeva	Akteri	Rok	Fin.	
C2	M12	POBOLJŠANJE PROMETNE POVEZANOSTI RURALNIH PODRUČJA: infrastruktura i organizacija.	UOPG, JLS, ZPU	PR, DR	ŽP, LP
C2	M13	PODIZATI KVALITETU SUSTAVA SREDIŠNJIH USLUŽNIH FUNKCIJA (zdravstvo, školstvo, i dr.) kroz kombinaciju podružnica u ruralnom području i lakše dostupnosti kapaciteta u većim središtima.	UODD, JLS, NVU	PR, DR	ŽP, LP
C2	M14	Poticati PROGRAME INFORMIRANJA I EDUCIRANJA RURALNOG STANOVNIŠTVA vezane uz mogućnosti razvoja i za to neophodne pretpostavke. Najbolje demonstracijom na pilot-projektima. (Potencijalno dobri/ostvarivi razvojni programi ostaju neostvareni zbog nedostatka "društvenog kapitala" - educiranosti/informiranosti/organiziranosti).	UOPG, UODD, ZPU, JLS, NVU, lok. stan.	KR, trajno	ŽP, LP, MF, DP
C2 C3	M15	Pomagati u obnovi stambenog fonda - FINANCIJSKI STIMULIRATI OBNOVU KOJA UVAŽAVA TRADICIJSKE ELEMENTE.	UOPG, ZPU, JLS, NVU, JPP	trajno	ŽP, LP, GS
C3	M16	NE ZANEMARIVATI I PREVIĐATI PROSTORNO-PLANSKI IZAZOV UREĐENJA RURALNOG PODRUČJA. Izrađivati potrebne stručne podloge, voditi računa o krajobrazu (prirodnom i kulturnom). Radi se o iznimno osjetljivom području, koje je upravo zbog njegove jednostavnosti lako nagrditi. SVAKA RAZVOJNA INICIJATIVA MORA BITI UNAPRJEĐENJE KULTURNOG KRAJOBRAZA, A NE NJEGOVA DEGRADACIJA.	ZPU, JLS, UOPG, AZR, konz.	trajno	-
C3	M17	Pojačati NADZOR PROVOĐENJA PROSTORNO-PLANSKE DOKUMENTACIJE (nelegalna gradnja i dr.).	GI, UI, NVU, ZPU, JLS	trajno	-

Kazalo: Za objašnjenje svih kratica u tablici, vidi popis kratica na početku dokumenta.

6. SLJEDEĆI KORACI: PRIORITETNE MJERE⁴⁸

U prethodna tri poglavlja, sustavnom i sveobuhvatnom analizom problematike okoliša Osječko-baranjske županije, te identifikacijom ciljeva i mjera usklađenih s Nacionalnom strategijom i specifičnošću županijskog prostora, ispunjena je prva zadaća ovog Programa: uspostavljen je okvir i dane su smjernice za dugoročni razvoj županijskog sustava zaštite okoliša.

U ovom poglavlju, na osnovi analize zaključaka i preporuka iz prethodna tri poglavlja, ispunjava se druga zadaća Programa - utvrđuje se uži skup prioriteta mjera, odnosno pravaca djelovanja koji trebaju činiti osnovu aktivnosti vezanih uz zaštitu okoliša u Osječko-baranjskoj županiji, u narednom četverogodišnjem razdoblju.

Treba, međutim, naglasiti da je za njihovo pravilno interpretiranje, sadržajno osmišljavanje i provedbu, korisno, ako ne i nužno, upoznati se sa širim okvirom iz kojega su one izvučene, a koji je određen analizom i mjerama iz prethodna tri poglavlja. Drugim riječima, ovdje navedeni prioriteti "nisu zamjena za prije danu širu sliku, već izvlačenje kontura, koje služe u prvom redu jednostavnijem razumijevanju i korištenju šire slike."

Osnovni kriterij prema kojemu su iz skupa svih mjera određeni prioriteti bio je urgentnost mjere s obzirom na njenu važnost za unaprjeđenje stanja okoliša i ambiciju RH da se približi i pridruži EU. Preciznije, mjere ili 1) predstavljaju izravan odgovor na najveće pritiske i prijetnje okolišu, ili 2) predstavljaju unaprjeđenja sustava zaštite okoliša neophodna za njegovo općenito djelotvorno i učinkovito funkcioniranje (što uključuje i pokretanje mjera odabranih na osnovi prvog kriterija).

⁴⁸ Sadržaj ovog poglavlja najpodložniji je promjenama i dopunama tijekom procesa usvajanja programa, sukladno komentarima, željama, prijedlozima, postojećim planovima i programima svih aktera.

Prioritetne mjere opisane u nastavku dodatno su planski razrađene na način da se: 1) preciznije određuju nositelji; 2) komentiraju resursni preduvjeti za provedbu mjera (postojanje kadra, financijskih sredstava i sl.); 3) predlaže procedura, odnosno vremenski slijed aktivnosti kroz koje se mjera ostvaruje.

Detaljni plan realizacije pojedinih mjera, odnosno aktivnosti koje one podrazumijevaju, odredit će se postupno kao dio procesa njihove realizacije, od strane samih aktera, unutar nekog konkretnog planskog okruženja zadanog širim, izvanžupanijskim kontekstom (npr. postojanje, odnosno nepostojanje inicijative i potpore s nacionalne i internacionalne razine); objektivnim ograničenjima (npr. ograničeni financijski resursi i mnoštvo drugih "gorućih" prioriteta); izborom, odlukama i djelovanjem samih aktera (npr. politička volja da se pojedini problemi riješe, spremnost za suradnju među velikim brojem značajnih aktera, važnost koja će se problematici zaštiti okoliša dati u odnosu na ekonomska i socijalna pitanja⁴⁹ i sl.).

Osnovne pretpostavke na kojima se temelje predložene mjere su da: 1) okoliš ostaje prioritet barem u mjeri u kojoj je to postao početkom funkcioniranja Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost; te 2) da se Republika Hrvatska nastavlja približavati Europskoj Uniji, odnosno, da će joj u narednom razdoblju biti na raspolaganju predpristupni fondovi, u prvom redu ISPA⁵⁰.

Tablica 54. prikazuje nazive svih predloženih prioritetnih mjera. REDOSLIJED NJIHOVA NAVOĐENJA nije ni u kakvoj vezi s njihovom prioritetnošću, niti s predviđenom vremenskom dinamikom njihova odvijanja.

Tablica 54. Prioritetne mjere Programa zaštite okoliša OBŽ.

PRIORITETNA MJERA PROGRAMA ZAŠTITE OKOLIŠA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE	
1.	Program kao institucioanalizirani proces
2.	"Korak dalje" u uspostavi cjelovitog sustava gospodarenja otpadom
3.	"Korak dalje" u rješavanju problema odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda
4.	"Korak dalje" u zaštiti prirode na području OBŽ
5.	Uspostava informacijskog sustava okoliša Županije
6.	Izrada lokalnih programa zaštite okoliša u kontekstu LA21
7.	Pokretanje pilot razvojnih projekata i uspostava informacijskog sustava održivih/"zelenih" razvojnih scenarija/projekata/modela
8.	Izgradnja i promocija zajedničke vizije održivog razvoja područja Osječko-baranjske županije
9.	Potpora "zelenim" inicijativama građanskog društva
10.	Edukacija za okoliš
11.	Poticanje uvođenja sustava upravljanja okolišem u gospodarski sektor

U nastavku se detaljnije opisuje svaka od navedenih mjera.

⁴⁹ Plansko-upravljačka paradigma održivog razvoja, u kojoj se ekonomska, socijalna i ekološka problematika promatraju kao pojedini aspekti jednog problema, omogućuje uspoređivanje prioritetnosti problema, odnosno mjera i aktivnosti iz ovih, tradicionalno gledano, razdvojenih područja.

⁵⁰ Instrument for Structural Policies for Pre-accession" (ISPA) - EU financijski instrument uspostavljen kao pomoć zemljama kandidatima za članstvo u zadovoljavanju zahtjeva trenutno važeće EU legislativne u sektorima zaštite okoliša i transporta.

6.1. PROGRAM KAO INSTITUCIONALIZIRANI PROCES

Vjerojatno najvažnija uz ovaj Program vezana prioriteta mjera jest ona kojom se on koristi za "pokretanje novog poslovnog ciklusa" u sektoru zaštite okoliša Županije, te kojom se jednom pokrenuti procesi održavaju živima.

Program - i smjernice za dugoročni razvoj i planovi za kratkoročno djelovanje mora postati radni dokument: na njemu treba (zajedno) raditi i on treba određivati što se (zajedno) radi. Drugim riječima, on je okvir za adaptivno upravljani proces, a ne nepromjenjivi, strogo određeni plan.

Participacija je ključna, jer akter koji je sudjelovao u definiranju ciljeva i zadaća drugačije pristupa njihovoj provedbi od onoga koji ih je dobio "izvana". Upravo stoga, ova mjera i jest neophodna i prioriteta. Naime, tek participativnim procesom usuglašavanja i dogovora detaljnih programa i planova aktivnosti, ovaj će se dokument postupno transformirati iz onoga što trenutno jest - stručna podloga nastala na osnovi 1) poštivanja smjernica s više razine, 2) analize situacije u stvarnosti, 3) uvažavanja "u prvi mah" prikupljenih preliminarnih i parcijalnih viđenja i stavova njegovih aktera i 4) usporedbe sa standardnim rješenjima i iskustvima drugih - u ono što bi trebao biti, a to je Program zaštite okoliša koji doista predstavlja artikulaciju usuglašene želje, razmišljanja, dogovora i planova njegovih aktera, i kao takav služi kao jedinstveni okvir unutar kojega se organiziraju i koordiniraju sve aktivnosti zaštite okoliša na području Osječko-baranjske županije.

Operativno to znači da treba uspostaviti Program zaštite okoliša kao u stvarnosti prepoznatljiv proces - jedinstveni okvir za niz pojedinačnih aktivnosti.

Institucionalno optimalan način da se to napravi jest da se periodički (npr. 1, 2 ili 4 puta godišnje) organizira okrugli stol, otvoren svim akterima zaštite okoliša, gdje će se izvještavati o pokrenutim aktivnostima, analizirati problemi, predlagati i dogovarati rješenja, i na taj način sustavnu brigu o okolišu održavati prisutnom u svijesti i aktivnostima.

Logična tema prvih sastanaka je sadržaj ovog dokumenta, naročito njime određenih prioriteta mjera, te daljnje participativno utvrđivanje prvih detaljnih planova njegove provedbe, s preuzimanjem odgovornosti za izvršenje pojedinih aktivnosti. Drugim riječima, provedba ove mjere pretpostavka je konkretizacije svih ostalih prioriteta mjera. Jasno, i bez provedbe ovog Programa, razni (u prethodnom tekstu navedeni) akteri zaštite okoliša na području OBŽ i dalje će provoditi svoje parcijalne programe / aktivnosti - svaki unutar svog djelokruga. Međutim, "dodana vrijednost" koju je logično očekivati i koju treba postići Programom, je upravo viša komunikacija, koordinacija i kooperacija, te njima postignuta sveobuhvatnost, uravnoteženost, sustavnost i sinergizam u djelovanju.

Nositelj provedbe ove mjere, odnosno njenog koordiniranja i administriranja, je radna grupa formirana od predstavnika upravnih tijela Osječko-baranjske županije, koja imaju ulogu glavnih nositelja ostalih predlaganih mjera. U provedbi sudjeluju svi akteri.

Jedna spretna mogućnost operacionalizacije ove prioriteta mjere je sustavno iniciranje procesa "sljedećeg koraka" u svakoj temi zaštite okoliša opisanoj ovim Programom⁵¹. Naime, da bi Program zaživio i da bi se njime skiciran sustav zaštite okoliša počeo graditi u svim svojim segmentima, nužno je inicirati aktivnosti i održavati dinamizam u svim, u petom poglavlju opisanim temama zaštite okoliša.

⁵¹ U nastavku je to izrijeком učinjeno za teme gospodarenja otpadom, vode, zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti, no i preostale u nastavku predložene prioriteta mjere mogu se vidjeti kao "korak dalje" u velikom broju obrađenih tema zaštite okoliša. Broj tema koje će dobiti status prioriteta može se i dalje širiti s npr. svim oblicima poticaja ekološke poljoprivrede; sustavom za dobivanje i energetske korištenje bioplina iz otpada sa stočarskih i svinjogojskih farmi; itd.

U kojoj mjeri će se to provesti, s kojim brojem istovremeno pokrenutih aktivnosti, ovisit će ponajprije o raspoloživim ljudskim, organizacijskim i financijskim resursima, no važno je uočiti da veliki broj pokrenutih aktivnosti pretpostavlja u prvom redu organizacijski napor i ljudske resurse, a ne nužno velike financijske resurse. Naime, negdje će to (npr. slučaj otpada i otpadnih voda) uključivati i relativno skupe infrastrukturne mjere, no da bi se osvijestila potreba za djelovanjem "na nekoj temi zaštite okoliša", a to je uvijek prvi korak, dovoljna je i organizirana kampanja (u suradnji s NVU sektorom, školama), ili neka druga relativno jeftina, a "vidljiva" mjera.⁵²

6.2. "KORAK DALJE" U USPOSTAVI CJELOVITOG SUSTAVA GOSPODARENJA OTPADOM

Kao što je opisani model integralnog gospodarenja otpadom složen od više vrsta međusobno nadopunjujućih aktivnosti, tako i prioritetne aktivnosti oko rješavanja problema otpada na području Osječko-baranjske županije trebaju biti raznovrsne, međusobno nadopunjujuće, provedene paralelno s različitim nositeljima.

Prva aktivnost je osiguravanje početka rada Regionalnog odlagališta prema trenutnom planu (tijekom 2006.). Nositelj aktivnosti je ZoiS, ali od ključne je važnosti suradnja svih njegovih suosnivača, pa u tome smislu treba nastaviti i prema potrebi intenzivirati inicijativu suradnje i organiziranja započetu osnivanjem strukovne skupine komunalnih djelatnosti pri ŽKO.

U okviru ove suradnje, koordinirane od strane ZPU, odsjeka za zaštitu okoliša, automatski će se, na participativan način, artikulirati i najoperativniji mogući Županijski plan gospodarenja otpadom.

JLS će unutar svoga djelokruga, a ovisno o specifičnosti svake pojedine situacije, nastaviti s radom na svojoj razini. Negdje je to nastavak provedbe projekata sanacije postojećih deponija, drugdje je to osiguravanje prikupljanja otpada na svom području i/ili saniranje postojećih divljih deponija, što će postati i značajno smislenije nakon uspostave regionalne deponije.

Konačno, puno prostora za djelovanje ima i na planu poticanja prakse odvojenog prikupljanja otpada. Na razini kampanje (edukacija, osvješćivanje problema,...) ovu zadaću mogu najbolje odraditi NVU-i - projekti već postoje, Županija ih treba u dogovoru s NVU sektorom, samo dofinancirati i tako intenzivirati. Na razini osiguranja infrastrukturnih pretpostavki, to je zadaća KP-a (odnosno njihovih vlasnika JLS-a) i ZoiS-a.

6.3. "KORAK DALJE" U RJEŠAVANJU PROBLEMA ODVODNJE I PROČIŠĆAVANJA OTPADNIH VODA

Slično kao i u slučaju rješavanja problema otpada, i za ovaj problem je optimalno pokrenuti rješavanje koordiniranim, međusobno nadopunjujućim aktivnostima na različitim planovima i razinama, s različitim nositeljima.

JLS koje imaju otvorene projekte izgradnje kapitalne infrastrukture (kanalizacije i pročišćivača) u suradnji s HV, nastavljaju s njima.

⁵² Mogući primjeri po temama uključuju: kampanju oko gospodarsko-okolišnih prednosti racionalne upotrebe kemijskih sredstava za teme "tlo" i "poljoprivreda"; postavljanje panoa s informacijom o kvaliteti zraka za temu "zrak"; kampanja unaprijeđenja stanja u rezervatu "Podpanj" za temu "biološka i krajobrazna raznolikost"; studija mogućnosti generiranja bioplina u vezi sa sektorom stočarstva za temu "energetika" i/ili "vode"; biciklističke staze za temu "promet"; organizacija izložbe fotografija iz "foto-lova" za temu "lovstvo"; izdavanje "specijaliziranih" turističkih vodiča kroz OBŽ za različite profile / vrste turističke ponude za temu "turizam". Popis koji slijedi dat je samo radi ilustracije. Kvalitetni projekti definirat će se zajedno među akterima, ovisno o njihovim interesima, argumentima, detaljnom poznavanju situacije i sl.

Brojni gospodarski subjekti koji trenutno nemaju adekvatno riješenu odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda, trebaju učiniti napor na postupnom unaprjeđenju stanja. Važnu ulogu u tome imaju HV kroz izdavanje vodopravnih dozvola, te vodopravna inspekcija kroz nadzor nad njihovim provođenjem. Značajna aktivnost u okviru ove mjere je i stalno ažuriranje katastra onečišćivača, na osnovi informacija inspekcija, HV, JLS, NVU i samih građana.

HV, ZPU, AZR, UOPG i JLS zajedno trebaju pokušati dalje operativno razraditi smjernice dane u Planu razvitka odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na području Osječko-baranjske županije, što će velikim dijelom proizvesti i budući Županijski plan zaštite voda.

Županija u suradnji s HV treba promovirati, informirati, educirati, te na pilot-projektu demonstrirati mogućnosti alternativnog načina zbrinjavanja otpadnih voda. Županija tu treba biti inicijator, jer nije realno očekivati da se takva inicijativa, neophodna kao poticaj provedbi Planom datih preporuka, spontano pojavi u JLS u kojima je ona najpotrebnija, budući da su to u pravilu kadrovski, strukovno i financijski najslabije JLS u Županiji.

I u okviru ove mjere ima prostora za kampanju informiranja, osvješćivanja i educiranja, odnosno za nastavak i intenziviranje već započetih projekata na ovu temu u NVU sektoru, kojima Županija može/treba pomoći sufinanciranjem.

6.4. "KORAK DALJE" U ZAŠTITI PRIRODE NA PODRUČJU OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

Logične prioritetne aktivnosti u okviru ove mjere su: 1) dovršavanje osnivanja Javne ustanove Agencije za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Osječko-baranjske županije (AUZPV); 2) izrada Programa zaštite prirode Osječko-baranjske županije; 3) izrada Programa sanacije za posebno vrijedna, a trenutno ozbiljno ugrožena zaštićena područja; 4) pokretanje procesa proglašenja zaštite za posebno vrijedna, a trenutno nezaštićena područja.

Osnivanje AUZPV, osim što je zakonska obaveza Županije, osnovna je institucionalna pretpostavka da bi zaštita prirode na području Osječko-baranjske županije postala više konkretna, a manje "papirnata". Izrada Programa zaštite prirode Osječko-baranjske županije, osim što je zakonska obaveza, osnovna je planska pretpostavka detaljnijem i sustavnijem bavljenju predmetnom problematikom na području Osječko-baranjske županije. Posljednje dvije mjere prioritetne su u smislu operativne provedbe zaštite i očuvanja prirode Osječko-baranjske županije.

Nositelj provedbe je Zavod za prostorno uređenje, u dijelu dovršetka osnivanja AUZPV, a potom će ulogu glavnog nositelja svih aktivnosti vezanih uz zaštitu prirode postupno preuzimati AUZPV.

Rok za provedbu prve dvije navedene aktivnosti je godina dana od usvajanja ovog Programa. Intenzitet i dinamika provedbe druge dvije aktivnosti ovisit će o raspoloživim sredstvima, te o ishodu provedbe prve dvije aktivnosti, no važno je imati na umu da se radi o prioritetnim mjerama, jer duže odgađanje može dovesti do trajnije devastacije vrijedne prirodne baštine.

6.5. USPOSTAVA INFORMACIJSKOG SUSTAVA OKOLIŠA ŽUPANIJE

Činjenica da je informacijski sustav okoliša Županije nužan preduvjet za svako sustavno, plansko upravljanje okolišem, iskazana je nebrojeno puta u prethodna tri poglavlja. Nažalost, u pravilu se radilo o primjerima gdje se nepostojanje relevantnih informacija pokazalo kao nepremostiva prepreka nastojanjima da se sustavom kvalitetnije upravlja. Očito, uspostava kvalitetnog informacijskog sustava okoliša prioritetna je mjera zaštite okoliša Županije, od koje se očekuje cijeli niz pozitivnih posljedica, uključujući u prvom redu sljedeće:

- Uspostavom na podacima utemeljene, cjelovite slike stanja sustava (i upravljačkog i upravljano) unaprijedit će se koordinacija, utvrditi sustavni problemi i općenito, imati značajno kvalitetniju sliku sustava - njegovih dobrih segmenata i nedostataka.
- Jednom uspostavljen sustav omogućit će utvrđivanje (kroz preliminarne studije isplativosti i sl.) i detaljnije planiranje sljedećih provedbenih koraka Programa zaštite okoliša i njegovih podprograma.
- Uspostava sustava značit će kvalitativni pomak u uspostavi tijeka informacija, kvalitetniju komunikaciju i suradnju među trenutno najčešće nepovezanim elementima sustava, što će značajno doprinijeti provedbenom kapacitetu sustava kao cjeline. Već sam proces uspostave sustava, kroz intenzivnu komunikaciju koju podrazumijeva, bit će značajan korak u ovome smjeru.
- Posljednje, no svakako ne i najmanje važno, uspostavljanje informacijskog sustava omogućit će početak posve nove prakse u vezi s dostupnošću informacija o okolišu svim zainteresiranim stranama.

Pri tome, izrazito je važno naglasiti da se pod predlaganom zadaćom uspostave informacijskog sustava zaštite okoliša Županije ne podrazumijeva nemoguća zadaća uspostave "idealnog" županijskog informacijskog sustava okoliša u trenutnom kontekstu koji je vrlo daleko od idealnog, već: dosizanje maksimuma koji je u postojećim uvjetima ostvariv; identifikacija prepreka njegovom daljnjem unaprjeđenju; te iniciranje promjena i dopuna kojima će se te prepreke postupno uklanjati.

Relativno detaljna skica mjerom podrazumijevanih provedbenih aktivnosti i nositelja, te idejna struktura i funkcija sustava date su u poglavlju 4.3⁵³, pa će se ovdje istaknuti samo neki osnovni momenti.

Informacijski sustav podrazumijeva: 1) kreiranje i prikupljanje, 2) obradu, i 3) distribuciju informacija. Važno je prepoznati da su sva tri segmenta sustava od ključne važnosti za njegovu korisnost.

Nositelji provedbe ove mjere su: 1) Zavod za prostorno uređenje, te 2) fokalne točke za prikupljanje informacija na lokalnoj razini (općine i gradovi), u čijoj uspostavi (educiranju kadra, opremanju i sl.) Zavod također ima značajnu ulogu. Na provedbi surađuju SVI AKTERI (sa svih razina), jer svi akteri trebaju informacije, ili/i imaju informacije, ili/i prikupljaju informacije.

Operativno mjera podrazumijeva sljedeće aktivnosti:

- identifikacija i uspostava informacijskih kanala prema postojećim izvorima informacija,
- osmišljavanje i davanje optimalnog okvira aktivnostima praćenja (monitoringa) stanja okoliša, na način da se zadovolje utvrđene (i one koje će se tek utvrditi) potrebe za informacijama i zakonom propisane obaveze,
- u suradnji s potencijalnim korisnicima informacija, provoditi razne vrste analiza kojima je cilj dobiti informacije koje su značajne za sagledavanje neke konkretne problematike,
- uspostavu informacijskog servisa na kojemu korisnik sam može pretraživati postojeće informacije i postavljati upite o postojećim informacijama,
- utvrđivanje informacijskih potreba potencijalnih korisnika proaktivnim ispitivanjem.

S obzirom na vremenski slijed, ove aktivnosti mogu se grupirati u nekoliko faza.

⁵³ Budući da se radi o središnjem segmentu sustava zaštite okoliša, Informacijski sustav okoliša spominje se i u kontekstu većine drugih obrađenih tema.

U prvoj fazi zadaća je utvrditi značajne izvore informacija o okolišu Županije, izraditi metabazu informacija⁵⁴, te osigurati tijek tih informacija od njihovih izvora prema ostalim korisnicima. Također treba napraviti preliminarnu analizu nepokrivenosti postojećih potreba i zakonskih obaveza postojećim elementima sustava (tzv. *gap analysis*), te prijedlog optimalnog načina unaprjeđenja sustava koji potrebne mjere razvrstava prema prioritetnosti.

Rok za dovršenje prve faze je godina dana od započinjanja provođenja mjere, a osnovne aktivnosti su pregovori i dogovori sa svim relevantnim izvorima informacija - elementima budućeg informacijskog sustava.

U drugoj fazi, prikupljanjem novih informacija i podataka, treba pokrenuti provedbu predlaganih unaprjeđenja sustava. Uz to, treba početi sustav intenzivnije koristiti kao analitičku potporu procesu odlučivanja, što će se dogoditi kao prirodna posljedica uključivanja Zavoda (ZPU) u poslove osmišljavanja razvoja Županije (među ostalim i suradnjom s UOPG i AZR na poslovima strateške procjene utjecaja na okoliš za razvojne planove i programe).

Očito je da se radi o istovremeno prioritetoj i trajnoj mjeri.

Za kvalitetno obavljanje dijelova zadaće, naročito u fazi uspostave i početnog operiranja sustava, trebat će angažirati vanjske suradnike i konzultante, no središnje mjesto u provedbi ove mjere, zbog njenog trajnog značaja za cijeli sektor zaštite okoliša u Županiji, imaju postupno razvijani kadrovi Županije. Uspješna provedba ove važne mjere pretpostavlja odgovarajuće kadrovsko jačanje Zavoda (ZPU).

6.6. IZRADA LOKALNIH PROGRAMA ZAŠTITE OKOLIŠA U KONTEKSTU LA21⁵⁵

Ova prioriteta mjera vezana je uz jačanje provedbenih kapaciteta i daljnji razvoj Programa kao procesa, kroz razradu njegovih smjernica na nižim lokalnim razinama (vidi 1.2,1.8). Iako je Zakon o zaštiti okoliša ostavio tek mogućnost, izrada programa JLS je nužna, jer se veliki broj mjera i aktivnosti vezanih uz zaštitu okoliša može rješavati samo na toj razini, između ostaloga i zato što su zakonom na taj način definirani djelokruzi, odnosno podijeljene ovlasti i odgovornosti po trima (državna, regionalna i lokalna) razinama sustava.

Operativno, ovo podrazumijeva pokretanje lokalnih Programa zaštite okoliša u duhu Lokalne Agende 21, odnosno na način koji ekološku, ekonomsku i socijalnu tematiku promatra zajedno, s osnovnim ciljem osiguranja održivog razvoja i povećanja kvalitete života stanovništva na nekom području.

Očekivani rezultati i pozitivni učinci uključuju:

- izrade detaljne⁵⁶ analize stanja okoliša na području Županije (ovo je vrlo koristan rezultat i za potrebe uspostave informacijskog sustava),
- konkretizacija smjernica i mjera predlaganih županijskim programom zaštite okoliša,
- pokrivenost područja županije programima u čiju izradu su bili izravno uključeni lokalni akteri, čime bi se sigurno smanjio raskorak između deklarativnog i stvarnog, često prisutan u planskim dokumentima zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj,

⁵⁴ Baza podataka o podacima.

⁵⁵ Ova mjera u skladu je i s opredjeljenjem koje je Osječko-baranjska županija deklarirala potpisivanjem Povelje iz Aalborga (što je unutar RH napravila još samo dvadesetak gradova i Primorsko-goranska županija).

⁵⁶ Detaljnije od one koja se provodi s razine Županije, ali naravno, još uvijek postoji i detaljnija razina na kojoj se analizira pojedini problem, još uže područje, ili područje posebnih obilježja.

- pokretanje sustavnog procesa zaštite okoliša na lokalnim razinama, što je važna komponenta planiranog i željenog održivog razvoja,
- stručno-kadrovsko osnaživanje lokalne razine za obavljanje zadaća iz područja zaštite okoliša (edukacija i "umrežavanje" lokalne samouprave, poticaj razvoju zelenih građanskih inicijativa,...),
- građenje kulture vertikalne i horizontalne komunikacije i suradnje među akterima županijske i lokalne razine (vrlo važan preduvjet za puno drugih mjera, gdje je upravo voljnost za suradnju ključni čimbenik uspjeha).

Proceduralno, najbolji način da se ovo uspješno provede, a da ne bude doživljeno kao "dodatni posao koji malobrojni kadar na lokalnoj razini (nerijetko zadužen za više područja od kojih zaštita okoliša i nije prepoznata kao najznačajnije) treba napraviti, uz već ionako preveliki broj zadaća", jest da se njihova izrada organizira kroz niz stručno vođenih radionica. Ovakav pristup omogućuje da se istovremeno educira veći broj korisnika usluga, te da mogućnost usporedbe i izmjene iskustava djeluje i dodatno motivirajuće.

Konkretno, voditelj niza radionica, na primjeru jedne lokalne jedinice demonstrirao bi ostalim sudionicima radionica zadaće, način njihove provedbe, metodologiju i proceduru. Posao izrade Programa bio bi razložen na više faza. Sadržaj svake radionice bio bi analiza rezultata provedbe prethodne faze i prezentacija sljedeće faze. Tijekom cijelog razdoblja, koordinatori procesa, odnosno voditelji radionica, raspoloživi su sudionicima za savjete, pomoć i sl.

Inicijator i koordinator provedbe ove mjere je Zavod za prostorno uređenje, uz moguću pomoć za tu zadaću angažiranih konzultanata. Naravno, ključni akteri su sudionici vođenih radionica – predstavnici lokalne samouprave, koji bi ispred svojih lokalnih jedinica bili (trajno, za vrijeme trajanja opisanog interaktivnog procesa) zaduženi za izradu lokalnog programa zaštite okoliša za svoju JLS. Ovisno o veličini JLS, predstavnici mogu biti djelatnici upravnih odjela koji u svome djelokrugu imaju zaštitu okoliša, komunalni redari, pa i „obični“ građani delegirani od strane svoje JLS (zbog njihove stručnosti i/ili interesa i prethodne angažiranosti u vezi s problematikom zaštite okoliša).

Važnu ulogu trebaju imati i "zelene udruge" koje, budući da već imaju određenih iskustava i znanja u provedbi ove zadaće, mogu i pomoći u provedbi procesa, a s druge strane, vrlo je važno da su, kao važni akteri u provedbi planova, uključeni u njihovu izradu.

Rok za provedbu ove mjere je okvirno jedna godina od trenutka njenog pokretanja, nakon čega bi cijela Županija bila "pokrivena" detaljnijim programima zaštite okoliša, kojima se zaštita promišlja šire, kao održivi razvoj i korištenje postojećih resursa.

Financijski, budući da se u osnovi radi o pomoći postojećem kadru da kvalitetnije obavlja poslove za koje je već zadužen i koje već obavlja, te s obzirom na veliku očekivanu korist, radi se o relativno jeftinoj mjeri⁵⁷.

Uz to, za ovu mjeru se vjerojatno mogu dobiti sredstva i od međunarodnih donacija, budući da su izgradnja civilnog društva, decentraliziranog upravljanja, kulture partnerstva i suodlučivanja koje se promiču ovom mjerom, pravci djelovanja koji imaju potporu međunarodnih fondacija.

Moguće je, radi jednostavnosti, mjeru provoditi u više faza, na način da se prvo izrade programi JLS, koje za to imaju značajnije raspoložive resurse i/ili veću realnu potrebu. Provedbu mjere treba započeti Osječko-baranjska županija, odnosno njezin Zavod za prostorno uređenje, organiziranjem informativne radionice za sve JLS Osječko-baranjske županije, čiji bi osnovni cilj i očekivani rezultat bio poticanje zainteresiranosti JLS za ovaj projekt, te dogovor o detaljima provedbe.

⁵⁷ Potrebna sredstva ovise o konkretnoj organizaciji provedbe, te o udjelu u provedbi koji će se prepustiti vanjskim konzultantima, no potrebna sredstva se procjenjuju na iznos između 300.000 i 400.000 kn.

6.7. POKRETANJE PILOT RAZVOJNIH PROJEKATA I USPOSTAVA INFORMACIJSKOG SUSTAVA ODRŽIVIH/"ZELENIH" RAZVOJNIH SCENARIJA/PROJEKATA/MODELA

Ova prioritarna mjera odnosi se na pokretanje manjeg broja dobro zamišljenih i dovoljno kvalitetno podržanih pilot-projekata, na kojima će se isprobati različita, u većem broju dokumenata stalno spominjana, ali čini se nikada do kraja isprobana, razvojna rješenja. Mjera je vrlo važna i za kvalitetu planiranja, budući da se njome obogaćuje fond znanja i smanjuje udio pretpostavki i nagađanja.

Naglasak je pri tome na onom "dovoljno kvalitetno podržanih", čime se podrazumijeva da se pilot-projektu pristupi kao eksperimentu koji treba dati odgovor na pitanje kada i zašto je određeni razvojni model uspješan, a kada ne. Da bi se to učinilo, vrlo je važno imati uspostavljen blizak odnos s projektom, u kojemu se prate njegovi rezultati, reagira na probleme i sl.⁵⁸

Pilot-projekti bi prvenstveno trebali isprobati ideje spominjane u vezi s održivim ruralnim razvojem, kao skladne kombinacije seoskog i eko-turizma, ekološke poljoprivrede, korištenja obnovljivih izvora energije, suvremenih "zelenih" praksi rješavanja problema otpada i otpadnih voda itd.

Osim ovoga, gospodarenje otpadom u području odvojenog prikupljanja otpada otvara ogroman broj mogućnosti za osmišljavanje pilot-projekata kojima će se unaprijediti ovaj važan sektor zaštite okoliša, te istovremeno djelovati na ekološku svijest pojedinaca.

Ovisno o temi projekta, njegov inicijator i koordinator ispred županijske samouprave može biti bilo koji od programom eksplicitno spominjanih upravnih odjela, a naročito županijska Agencija za razvoj (AZR). U ulozi provoditelja pilot-projekta mogu se očekivati u prvom redu gospodarski sektor i udruge, a možda i javne ustanove (npr. park prirode i sl.).

Operativno, mjeru treba provesti na način da se maksimalno iskoristi kreativnost i poduzetnički duh što šireg kruga aktera, pa se u tom smislu optimalnom procedurom čini:

- nakon prezentacije ideje, raspisati javni natječaj za idejne projekte,
- nakon analize stručnog povjerenstva, odabrati (i nagraditi/otkupiti) najzanimljivije projekte,
- pokrenuti projekt na način da ga sufinancira (kreditira, ili na neki drugi način pomaže) Županija, a možda i neki drugi partneri (JLS, bilateralni i multilateralni fondovi, FZOEU, EU fondovi, bankarski sektor,...),
- praćenje i analiza uspješnosti odabranih projekata, izrada "katastra" (informacijskog sustava) i promocija uspješnih (i manje uspješnih, gdje će se onda prvenstveno analizirati prepreke i razlozi neuspjeha) "održivo-razvojnih" projekata/modela čija je uspješnost demonstrirana pilot-projektima, te pomoć svim zainteresiranima za njihovo ponavljanje.

Projekte se financira ovisno o mogućnostima Županije, no na način da pilot-program ispuni svoju demonstracijsko-eksperimentalno-edukativnu funkciju. U povoljnijem slučaju, Županija ima ulogu inicijatora i koordinatora, a potrebna sredstva prikupe se od partnera iz sektora gospodarstva, od međunarodnih fondacija i dr.

⁵⁸ Ovo se posebno naglašava iz razloga što se čini da je osnovni problem „kratkog životnog vijeka“ i neučinkovitosti velikog broja pokretanih inicijativa, davana poticaja, i sl. upravo nedostatno praćenje, sustavno razumijevanje problema i adaptivno upravljanje pokrenutim procesom.

6.8. IZGRADNJA I PROMOCIJA ZAJEDNIČKE VIZIJE ODRŽIVOG RAZVOJA PODRUČJA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

Ova mjera trajno je prioritetna mjera zaštite i održivog gospodarenja okolišem Županije. Iako možda najmanje "opipljiva", ona je barem jednako važna kao i sve prije spomenute "konkretne" mjere, jer sve što prepoznamo kao "probleme okoliša" uzrokovano je djelovanjem ljudi, a djelovanje ljudi upravljano je njihovim viđenjem, doživljajem i razumijevanjem. Stoga je promocija što jasnije, provjerljivije i privlačnije vizije održivog razvoja fundamentalna i trajno prioritetna mjera zaštite i održivog upravljanja okolišem.

Nositelji provedbe ove mjere su svi akteri zaštite okoliša Osječko-baranjske županije, ali u prvom redu ZPU, UOPG i AZR, kao skup tijela koja bi zajedno trebala osmišljavati i provoditi održivi razvoj Osječko-baranjske županije.

Operativno, mjera se provodi na način da se više energije i pažnje ulaže u javno prezentiranje ciljeva, planiranih i pokretanih aktivnosti. Konkretne provedbene aktivnosti uključuju:

- uspostavu informativnih punktova na regionalnoj i lokalnoj razini, gdje je najjeftinija varijanta s kojom treba početi uspostava stalno ažuriranog tematskog panoa u upravnim zgradama Osječko-baranjske županije i njezinih JLS,
- izradu web stranica,
- oglašavanje na velikim oglasnim površinama (uz prometnice, u sklopu prostora škola, i dr.), među kojima se neke mogu posvetiti isključivo temama vezanim uz zaštitu okoliša / održive razvojne scenarije / inicijative,
- veća prisutnost u lokalnim medijima i dr.

6.9. POTPORA "ZELENIM" INICIJATIVAMA GRAĐANSKOG DRUŠTVA

Ova mjera podrazumijeva veću i bolje strukturiranu potporu "zelenim" udrugama (NVU) i njihovim aktivnostima. Naime, kako je to već isticano, javnost i njezina samoartikulacija kroz institucije građanskog društva (NVU) sve su značajniji čimbenik suvremenih praksi zaštite i održivog upravljanja okolišem, a trenutno stanje u Županiji može se i treba u tome smislu i dalje unaprjeđivati.

Osnovni načini operacionalizacije ove mjere uključuju:

- poboljšanje komunikacije s udrugama, stvaranje i održavanje trajnog prostora suradnje,
- zajedničko osmišljavanje programa kojima se doprinosi unapređenju stanja okoliša Županije, a istovremeno i jača ovaj važan akter zaštite okoliša,
- financijska i druga pomoć u provedbi odabranih i dogovorenih aktivnosti.

Već među ovdje istaknutim prioritetnim mjerama postoji nekoliko onih u kojima su NVU istaknute kao potencijalno važan partner (izrada LA21, edukacija za okoliš, promocija vizije održivog razvoja, pilot razvojni projekti, uspostava informacijskog sustava okoliša). Stoga je u osmišljavanju provedbe ovih mjera važno imati na umu da su NVU-i⁵⁹ optimalni izbor za provedbu nekih njihovih segmenata.

Ispred županijske samouprave, ovisno o vrsti i predmetu suradnje, sva spomenuta upravna tijela mogu biti nositelji provedbe ove mjere, no logične fokalne točke unutar Županije su njegov Zavod za prostorno uređenje, te Agencija za razvoj.

⁵⁹ I postojeći, i možda novoosnovani; i zbog njihovog trenutnog iskustva, i zbog same prirode posla.

Financijski relativno povoljna okolnost u slučaju ove mjere je što udruge za kvalitetne programe mogu dobiti značajnu financijsku pomoć i iz međunarodnih fondova. Naravno, Županija, općine i gradovi dužni su i sami dio proračunskih sredstava preraspodijeliti u jačanje građanskih inicijativa, među kojima i onih "zelenih". I taj vid pomoći treba unaprijediti u odnosu na trenutno stanje, dijelom kroz povećanje sredstava rezerviranih za tu namjenu, dijelom kroz razrađeniji proces njihove raspodjele.

6.10.EDUKACIJA ZA OKOLIŠ

Edukacija za okoliš također spada među trajno prioritetne mjere zaštite okoliša, a s dobivanjem značajnije uloge u organiziranju školstva na svome području (Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi ("Narodne novine" broj 33/01., 60/01. i 129/05.), jedinice lokalne i regionalne samouprave imaju i veću ulogu i odgovornost u njezinoj provedbi.

Skup aktivnosti kojima se ova mjera može operacionalizirati uključuje npr. (vidi 4.7.):

- financiranje rada "zelenih" sekcija u županijskim školama,
- edukacija o mogućnostima i prednostima ekološke poljoprivrede,
- organizacija međuškolskih natjecanja u aktivnostima vezanim uz brigu o okolišu,
- organizaciju programa prikupljanja sekundarnih sirovina, uređenja školskog i gradskog/općinskog okoliša, sudjelovanje u praćenju i izvještavanju o stanju okoliša itd.,
- poticanje uključivanja u međunarodne inicijative sličnog karaktera (npr. GLOBE),
- financiranje udruga koje se bave edukacijom za okoliš,
- organizacija seminara za nastavnike i dr.

Nositelji provedbe ove mjere, ovisno o kojoj se aktivnosti radi, različiti su upravni odjeli županijske samouprave, u suradnji s tijelima općinske i gradske samouprave.

Financijski su ove aktivnosti, ukoliko ih se dobro organizira, dijelom samofinancirajuće (npr. prikupljanje sekundarnih sirovina), dijelom izravno vraćaju vrijednost za novac (npr. uključivanje školskih sekcija u programe praćenja i izvještavanja o stanju okoliša), a dijelom zahtijevaju nevelika ulaganja, koja se vraćaju kao značajno obogaćenje odgojno-obrazovnog sadržaja (organizacija predavanja, nastave u prirodi i sl.).

Naravno, i pokretanje izrade lokalnih Programa zaštite okoliša u duhu Lokalnih Agendi 21, dakle na široko participativan način, kroz osnaživanje lokalnih aktera, te poticanje diskusija i procesa suodlučivanja, također je, velikim svojim dijelom, edukacijska mjera. Štoviše, može se reći da su takve mjere, gdje se uči rješavajući konkretni problem, najbolja edukacija, pa ih se stoga ovim Programom dodatno podupire.

6.11.POTICANJE UVOĐENJA SUSTAVA UPRAVLJANJA OKOLIŠEM U GOSPODARSKI SEKTOR

Razina na kojoj je briga o okolišu uvažavana u gospodarstvu u cijeloj Republici Hrvatskoj, pa onda i u Osječko-baranjskoj županiji (uz rijetke, i stoga naročito vrijedne iznimke), znatno je niža od EU razine. S obzirom na strateški cilj i perspektivu pridruživanja, nastojanje na smanjivanju ovog raskoraka spada među prioritetne mjere kako sektora gospodarstva, tako i sektora zaštite okoliša.

Integracija zaštite okoliša u druge sektore pojavila se u ovom Programu eksplicitno, kao komentirani instrument zaštite okoliša, i implicitno, kada se ona komentirala u kontekstu niza različitih segmenata (od 5.8. do 5.16.). Uvođenje više ili manje formalnog sustava upravljanja okolišem u različite aktere iz gospodarskog sektora, način je na koji se integracija zaštite okoliša institucionalizira u praksi.

Glavni sudionici u provedbi ove mjere su: 1) ispred Županije: Upravni odjel za poljoprivredu i gospodarstvo, Agencija za razvoj, te Zavod za prostorno uređenje; 2) HGK Županijska komora Osijek; 3) Hrvatski centar za čistiju proizvodnju; 4) poduzeća i udruge koje mogu pružiti potrebnu konzultantsku uslugu u osmišljavanju okolišno prihvatljivijeg poslovanja.

Operativno, aktivnosti kojima se ove mjere provode, u ovoj fazi u prvom redu uključuju edukaciju i informiranje o razlozima, ciljevima, očekivanim dobitima i sl. Važan oblik edukacije i informiranja je i prezentacija i promocija pozitivnih primjera.

Druga razina na kojoj će se zaštita okoliša uskoro moći integrirati u regionalne razvojne planove je skori projekt izrade Regionalnog operativnog plana Osječko-baranjske županije, koji bi u definiranju svojih ciljeva i projekata svakako trebao uvažiti preporuke ovog Programa.

7. ZAVRŠNE ODREDBE

Program zaštite okoliša je izrađen u 6 (šest) primjeraka koji se imaju smatrati izvornikom.

Program zaštite okoliša se čuva u Tajništvu Osječko-baranjske županije i u Županijskom zavodu za prostorno uređenje.

Sažetak Programa zaštite okoliša za područje Osječko-baranjske županije bit će objavljen u "Županijskom glasniku".

Klasa: 351-01/05-01/9

Urbroj: 2158/1-01-01-05-5

Osijek, 19. prosinca 2005.

Predsjednik

Damir Rešetar, v.r.